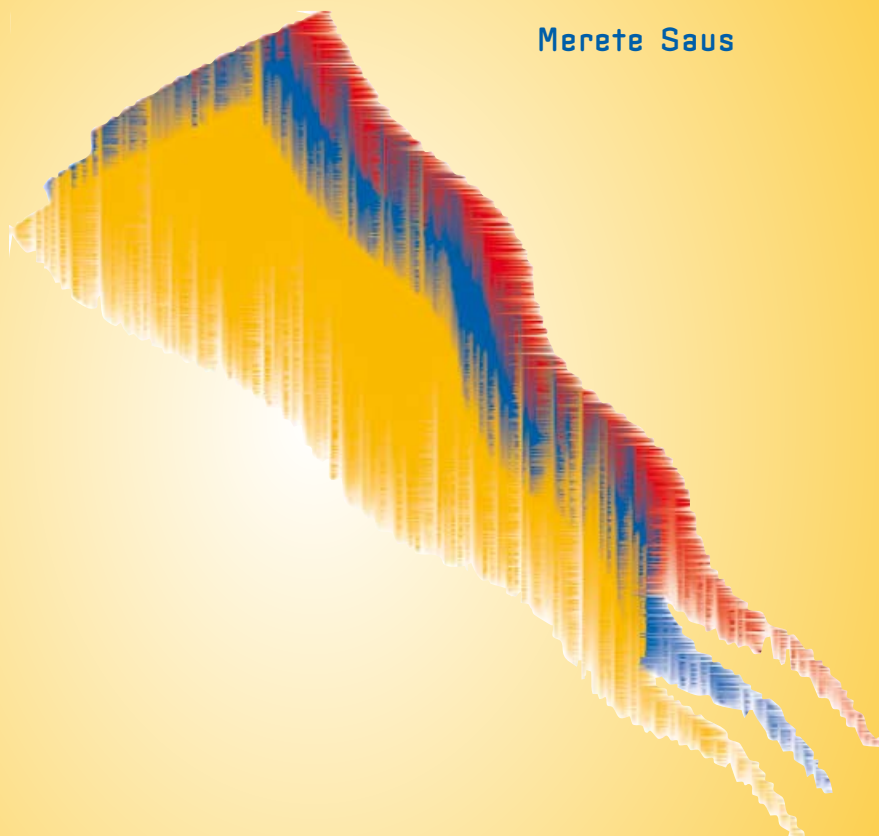

Kunnskapsstatus og Kunnskapsbehov

-for barnevernet i samiske områder

2008

Merete Saus

SKRIFTSERIE
2 / 2 0 0 8

Barnevernets Utviklingssenter
i Nord-Norge

Kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder

Merete Saus

Medforfatter: Else Boine

Januar 2008

Barnevernets Utviklingssenter
i Nord-Norge

Innhold

Forord	vii
Oppsummering	1
Motivasjon	1
Metodisk innfallsvinkel	1
Fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak	2
Fem sentrale spørsmål	3
Overføringsverdien	6
Forslag	9
Innledning	11
Prosjektorganisering	12
Tre avklaringer	13
Nøkkelinformasjon; sammendrag av de viktigste forslagene i rapporten .	14
Teori og begreper	17
Kulturbegrepet	17
Kulturbeskrivelser	20
Etnisitet	22
Kulturell kompetanse	23
Kulturkompetanse i barnevernsarbeid	25
Identifiseringsproblematikken	27

Metode	29
Problemstilling	29
Gjennomføring	31
Gyldighet og pålitelighet	36
Inkludering og ekskludering	37
Analyse	38
Metodiske overveielser	40
 Faglig kontekst	 43
Sápmi	43
Barnevern i samiske områder	46
Flerkulturelt barnevern	48
Urfolksstudier og barnevern internasjonalt	49
 Resultat	 55
Omfang og utbredelse av forskning om barnevern og samiske barn og familier	56
Særskilte forhold ved kunnskapssituasjonen	57
Boine, E M (2005): Fra far til sønn - kjønnsperspektiv og sosial kompetanse i samisk sammenheng. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim	57
Boine, E M (2007): Samisk kulturkompetanse og nettverksbygging. Prosjektrapport, Barnevernets Utviklingscenter i Nord Norge, Tromsø	59
Boine, R (2007): Meningsfulle verdier for par – i samisk kontekst. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim	62
Hanssen, E S Skum (2003): Et barnevern for samiske barns beste – riktig hjelp i rett tid? Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim	64
Haugland, R (2004): Når det unevnelige trenger seg på. Om arbeid med seksuelle overgrep mot barn i tradisjonelle samfunn. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) Hjelp i kontekst. Iðut.	65

Henriksen, J E (2004): Den samiske storfamilien i et nettverksperspektiv. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) Hjelp i kontekst. Iðut.	67
Javo, Rønning og Heyerdahl, (2003): Child-rearing and child behaviour problems in a sami population in Norway. Artikkel om barne- og ungdoms psykiatri i samiske områder	70
Juuso, J (2000): Samiskhet under endring. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim	72
Kemi, R (2000): Barndom, nåtid og fremtid. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim	73
Kvernmo S, flere atrieler innenfor Barne- og ungdomspsykiatri i samiske områder, Universitetet i Tromsø	75
Länsman J (2002): Kahden kulttuurin keskellä: tutkimus saamelaisesta perhekulttuurista, (Mellom to kulturer: ei undersøkelse om samisk familie) Institutt for sosialt arbeid, Lapin yliopisto, Rovaniemi . .	77
Saus, M. Kontekstuell barnevern. Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge (BUS), Tromsø	78
Thørnblad, Renee (2005): Tilretteleggelse for utvidet bruk av slektsfosterhjem i Sápmi. Prosjektrapport Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge, Tromsø	84
Sverige	87
Finland	87
Russland	88
Barnevern i samisk kontekst i forhold til fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak	91
Fosterhjemsarbeid	92
Nærmiljøtiltak	93
Hjelpetiltak	96
Metoder i barnevern i samiske områder	98
Andre forhold ved barnevern i samisk kontekst	103
Barnevernsarbeid og individrettet arbeid	103

Kulturell kompetanse	105
Psykisk helse	106
Juridiske forhold og barnevern i samiske områder	110
Kunnskapssituasjonen og kunnskapsbehov	111
Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?	112
Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?	114
Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barne- vernkontekst?	116
Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?	117
Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barne- vernkontekst?	119
Overføringsverdi til flerkulturelt barnevernsarbeid	123
Nettverk for barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn	123
Begrepet kulturell kompetanse	124
Samarbeid med grupper, lag og foreninger	124
Tre barnevernsnivå og fire kunnskapsområder innenfor disse nivåene . .	125
Åtte tiltak som kan prøves ut	126
Fulchers 7 punktliste	129
Anbefalninger	131
Tiltak	131
Forskning	132
Utdanning	132
Avslutning	133
Litteraturreferanse	137

Forord

Denne kunnskapsstatusen er skrevet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Arbeidet har pågått i perioden desember 2006 til april 2008. Formålet har vært å skaffe til veie en oversikt over forskning som gjelder samiske barn, samiske unge og samiske familier i forhold til barnevernet. Det har også vært et siktemål å diskutere mulige tiltak og peke på behov for videre satsing innenfor arbeid med barnevern i samiske områder. Arbeidsoppgavene har inkludert litteratursøk i databaser og kataloger etter forskning om barnevern og samiske forhold, i Norge, Sverige, Finland og Russland. Søkene er gjennomført på samisk, norsk, svensk, finsk, russisk og engelsk.

Rapporten er basert på et samarbeid med forskerne Merete Saus og Else Boine ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge. Elina Hakala og forsker Elena Merzliakova har vært engasjert ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge på kortere basis i forbindelse med arbeid med dette prosjektet.

Arbeid med prosjektet har fått bistand fra en referansegruppe bestående av Bodil Olsvik, Bufetat region nord, Kirsten Halvorsen, fagteam, Bufetat region nord, Eli Synnøve Skum Hansen, Avjovarri urfolksregion og Høgskolen i Finnmark, Torill Jenssen, Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri region nord og Anna Bjørshol Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. I løpet av perioden har representantene fra noen av institusjonene blitt endret. Harriet Ellila kommet inn for Bufetat region nord og Randi Rørlien for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge takker for oppdraget og retter en takk til alle som har bidratt.

Det gjøres oppmerksom på at forskere ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge har arbeidet med tematikken barnevern i samisk kontekst siden 1995. Dermed er flere av de identifiserte studiene gjennomført av forskere her, blant annet

begge forfatterne av denne rapporten. Både Saus og Boine står som forfatter med flere publikasjoner, henholdsvis åtte av Saus og tre av Boine. Saus er også forfatter av den eneste doktorgraden som tar for seg dette temaet eksplisitt. Hvordan man skal forholde seg til at forfatterne og prosjektarbeiderne selv måtte betraktes som vesentlige funn ble drøftet med referansegruppen underveis. Som prosjektarbeidere vil vi gjøre oppmerksom på dette, men også vise til at det kan betraktes som hensiktsmessig at forskere med grundig kjennskap til tematikken gjennomfører en slik kunnskapsstatus.

Tromsø, april 2008

Merete Saus, Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge

Oppsummering

Motivasjon

Prosjektet har hatt som formål å skaffe til veie en oversikt over kunnskapen som finnes innenfor temaet barnevern og samiske barn, familier og ungdom. Det har vært utformet for å bidra til å høyne den faglige kvaliteten i det statlige og kommunale barnevernet overfor samiske barn og familier. Gjennom å initiere dette prosjektet søker Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet å styrke kompetansen om forhold som er relevante i arbeid med samiske barn og familier i det kommunale barnevernet. I forlengelsen av prosjektet er det også et ønske om å bidra til erfaringsutveksling mellom de fire landene som har samisk befolkning, Norge, Sverige, Finland og Russland. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet hadde blin- ket ut fosterhjemsarbeid, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak som tre områder hvor de særlig var interessert i kunnskapssituasjonene.

Metodisk innfallsvinkel

Metoden i prosjektet er litteratursøk. Det er brukt databaser og kataloger i bi- blioteker for å lete etter forskning som handler om barnevern og samiske barn, ungdom og familier. Søkene er gjort ved hjelp av kodeord. Resultatet er de stu- diene som ble identifisert gjennom søkene. Diskusjonene som er ført er basert på dette resultatet, støttet opp med annen forskning der det er naturlige referanser.

Fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak

Den mest vesentlige endringen innenfor fosterhjemsarbeid i de senere årene er vendingen mot å bruke slekt som fosterfamilie. I fosterhjems plasseringer skal det også tas hensyn til barnets behov for samvær og kontakt med familien, noe som medfører at barnevernet må vurdere geografisk beliggenhet i forhold til opprinnelsesstedet, i forhold til familien og slekta. Det heter i retningslinjene for barneverntjenesten at ved fosterhjems plasseringen skal det tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. I forskning i samiske områder har det vært utdypet at til barnets beste må bety «til det beste for dette *samiske* barnet», underforstått at det for å oppnå det beste for barnet må tas hensyn til barnets kulturelle, språklige og religiøse referanseramme.

Nærmiljøtiltak har blitt gjenstand for større fokus de siste årene. «Befringutvalget» mente at nærmiljøtiltak var særlig aktuelle i forbindelse med å gjøre det mindre «attraktivt» for kommunene å sende barn og unge med atferdsproblemer bort fra kommunene og nærmiljøet. Grunnleggende prinsipper i nærmiljøtiltakene er at tiltakene forankres i barn og ungdoms livs- og læringsarenaer, det vil si hjem, nærmiljø, barnehage, skole og lokalsamfunn. Nærmiljøtiltak har vært en etterspurt mulighet innenfor barnevernets arbeid i samiske områder. I samiske områder representerer nærmiljøtiltak en mulighet for kulturell tilrettelegging, ofte formulert som lokalbaserte tiltak. Tiltak med forankring i nærmiljøet representerte en mulighet for at samiske barn kan holde kontakt med sine foreldre og familie, med hele sin kultur og med sitt språk også når de har tiltak gjennom barnevernet. Samiske ungdom med erfaring fra fosterhjems plassering har lagt vekt på tilgang til nærmiljøet. De vektla tilhørighet til familie og slekt, men også natur, sted og område. Nærmiljøtiltakene er ofte diskutert opp mot relasjonelle forhold, men de konkrete og objektive omgivelsene kan også være viktige. Kontekstuell barnevern er et barnevern som trekker veksler på lokale forhold både i undersøkelsesfasen, i tiltaksfasen og i det forebyggende arbeid. Dette korresponderer godt med satsingen på nærmiljøtiltak. I flere arbeid så vi hvordan verdier og oppdragelsesmål i samiske områder er uten egnede begreper innenfor det norske barnevernet. Nærmiljøtiltakene vil være i stand til å hente inn de verdiene som kan anvendes som en ressurs i arbeidet.

Hjelpetiltak er i dag en mengde ulike tiltak, langt flere enn de som listes opp i lovene. Den kreativitet som oppfordres til i hjelpetiltaksarbeidet gir barnevernet anledning til å være kulturelt orientert i sitt arbeid i samiske områder. I barnevernet bør begrepet kulturell kompetanse inkludere aktivitet og handlingsalter-

nativer. Et slikt handlingsorientert kulturelt kompetansebegrep gjør det enklere å presisere hva man skal gjøre i hjelpetiltaket når det gjelder kulturell tilrettelegging. Arbeidet kan beskrives mer nøyaktig, og det vil dermed også være enklere å måle om aktiviteten er gjennomført. Standardisering av kulturperspektivet medfører at det er mulig å evaluere det kulturorienterte arbeidet. Det vil bidra til å kvalitets-sikre arbeidet. Rettsikkerhet ivaretas også bedre fordi det blir mulig å etterspørre konkret hva som ble gjort innenfor barnevernsarbeidet, også når det gjelder det kulturorienterte barnevernsarbeid. I dag er det ingen forskning som dokumenterer om det som gjøres av kulturelt orientert barnevernsarbeid i samiske områder er hensiktsmessig.

Fem sentrale spørsmål

Det har vært fem sentrale spørsmål som har drevet frem dette prosjektet.

1. Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?
2. Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?
3. Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevernkontekst?
4. Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?
5. Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst?

Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet? Det finnes noe kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet. Imidlertid er denne kunnskapen mangelfull, og bærer preg av å være hovedsakelig hentet fra et lite område av Sápmi, nemlig Finnmark. I de andre tre landene er det ingen barnevernsrelatert samisk forskning. Det ble funnet frem til 13 forskere som til sammen har publisert 24 rapporter, artikler eller studier. En av disse er finsk, resten er norsk. Barne- og ungdomspsykiatrien er det ikke én forsker, men en forskergruppe. Det er gjennomført et doktorgradsprosjekt om barnevern i samisk kontekst. For øvrig er mye av studiene hovedfagsoppgaver eller masteroppgaver. Dersom man tok vekk disse ville man sitte igjen med åtte forskere, med et omfang på til sammen atten selvstendige undersøkelser. Hovedsakelig er det kvalitative undersøkelser, hvor det er

inkludert få informanter. Dette gjelder ikke barne- og ungdomspsykiatrien, som er basert på et stort tallmateriale fra undersøkelsen «Ung i Nord» fra 1994 til 1995. Noen få undersøkelser er basert på kartlegging av forekomst, men generelt er det lite kvantitativ kunnskap. Det er ingen longitudinelle studier, og det er ingen som har gjennomført en større evalueringsstudie. Det er få brukerstudier og de få som finnes er små.

I flere av undersøkelsene var oppmerksomheten rettet mot verdier i samhandling. Felles for disse var at de fant at verdier som det å klare seg, *birget*, var viktig (Boine E. 2005, Boine R. 2007, Javo, Rønning og Heyerdahl 2003). Videre trakk flere studier frem natur og steder som sentrale verdier og at disse representerte viktige arena for tilknytning og følelse av tilhørighet (Skum Hansen 2003, Boine R. 2007). Den faktiske forekomst av slektsplasseringer i samisk forvaltningsområder er undersøkt med fokus på barnevernets synspunkter og opplevelse av kulturelle faktorer betydning for valg av slektsfosterhjem. Det er relativt mye erfaring med slektsbaserte fosterhjem i disse kommunene (Thørnblad 2005). Kontekstuell barnevern kan nevnes som et stikkord i Saus forskning. Fra barne- og ungdomspsykiatrien har vi lært at det er noen forskjeller mellom oppdragelse og foreldreskap blant samer og nordmenn (Javo, Rønning og Heyerdahl 2003 og Kvernmo og Heyerdahl 2000). De har også dokumentert verdien av å inkludere kunnskap om etniske faktorer i praksisutvikling. Et annet forhold som har blitt avdekket i flere undersøkelser er at hjelpeapparatet har basert seg på myter om samiske samfunn. (Kemi 2000, Boine 2005 og Boine 2007). Henriksen (2004) presenterer et nettverksdiagram som vil være til hjelp for å oppdage kulturelle forskjeller, «den ofte 'usynlige' kulturen og etnisiteten.». I de siste to årene har det blitt rettet oppmerksomhet mot å nyansere og videreutvikle begrepet om kulturell kompetanse (Saus 2006 e), f), og Boine 2007).

Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på? Ingen av undersøkelsene, med unntak av de to arbeidene som er hentet fra barne- og ungdomspsykiatrien, har inkludert kvantitative data av en viss størrelse. Det innebærer at man har lite kvantitativ kunnskap om faktorer relevant for arbeid med barnevern i samisk kontekst. Mangel på longitudinelle studier og effektstudier gjør at man ikke kan si noe om effekten av det arbeidet barnevernet gjør. Det er ikke funnet frem til noen undersøkelser som er komparative. Vi etterlyser sammenlignende studier mellom tiltak beregnet for norske barn og unge og samiske barn og unge og sammenligning av arbeid ved norske barnevernkontor og barnevernkontor i de samiske forvaltningsområdene. Videre etterlyser vi komparative studier av barnevern i samiske områder og i andre land med nasjonale minoriteter. Begrepet kulturell

kompetanse er forsøkt nyansert i arbeid fra 2006 og 2007. Utviklingen av dette begrepet gir muligheter for integrering av evalueringsstudier og å målrette arbeidet innenfor flerkulturelt barnevern. Da kan kunnskapen innen flerkulturelt barnevern bli forskningsbasert, slik det forstås innenfor «best practice» tradisjonen. Juridisk forskning på internasjonale konvensjoner angående hvilke rettigheter samer som urfolk har for tilrettelagt barnevern bør også igangsettes. Det er uavklart hvor langt slike rettigheter strekker seg. Flere arbeidere pekte på vanskeligheter på grunn av at samiske områder er småkommuner. De samme utfordringene man finner for småkommuner, finner man i samiske områder. Derfor kunne man med fordel ha integrert en egen samisk del, i en generell forskning om småkommuner.

Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevern-kontekst? Det anbefales fire strategier som medfører at kulturorienterte metoder innføres.

- **Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering.** De to praksismodellene som er utviklet i Norge, kontekstuell barnevern og nettverksanalyse, anbefales prøvd ut i systematisk form fulgt opp med evaluering.
- **Nærmiljøtiltak.** Det anbefales å videreføre linjen om satsing på nærmiljøtiltak i barnevernet også innenfor det samiske barnevernet. Nærmiljøtiltak er tilpasset samiske samfunn og lokale og kontekstuelle rammer som finnes i disse lokalsamfunnene.
- **Familieråd** er et tiltak som er utviklet innen barnevernsarbeid for urfolk som bør prøves ut i samisk kontekst.
- **Kulturell kompetanse.** En tredelt modell for kulturkompetansebegrepet anbefales integrert i barnevernet. Begrepet som anbefales innført innebærer en tredeling bestående av bevissthet (sensitivitet), kognitivt (forståelse) og atferd (handling). Ved å lansere dette kulturbegrepet kan det utvikles en tydelig og evaluerbar flerkulturell praksis.

Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst? Fem ulike forskningsstrategier forevises, og det gjøres rede for hvordan de kan bidra til en fruktbar vei for videre kunnskapsutvikling.

- **Forskning om evalueringsverktøy for kulturell kompetanse.** Vi anbefaler at det utarbeides et forskningsprosjekt omkring begrepet kulturell kompetanse.

- **Forskning om nærmiljøtiltak.** Det anbefales at et mindre utviklingsprosjekt som følges av evalueringsforskning knyttet til et nærmiljøtiltak i Nord-Troms gjøres anvendelig for en bredere oppfølging og evaluering av nærmiljøtiltak i samiske områder. Det kan lede til at man ser effekt av tiltak og identifisere samiske barn og ungdoms «karrierevei» etter å ha hatt tiltak i regi av barnvernet.
- **Familieråd.** Vi vil anbefale at det gjennomføres utprøving og påfølgende forskning om familieråd i samisk kontekst.
- **Komparativ forskning** eksisterer nesten ikke. Det hadde vært fruktbart å se barnevernet i samiske områder i sammenheng med barnevernet for samiske barn og unge i de andre Nordkalottlandene, og i sammenligning med andre minoriteter.
- **Kvantitativ undersøkelse med longitudinelt design** hvor man studerer samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet bør gjennomføres.

Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevern-kontekst? Det pekes på betydningen av at de anbefalte metodene følges opp med implementeringsstrategier som sikrer at metodene lar seg innføre etter hensikten, og brukes for det formål de er utviklet. Vanligvis er man nøye på forankringsarbeid i aktuelle organisasjoner, planer og veikart for de prosesser man setter i gang samt grundig målbeskrivelser og underveisevalueringer. Men det pekes på at også andre prinsipper må ivaretas. Organisatoriske rammer er viktig i implementering av modeller for kulturell tilrettelegging og likebehandling. Det pekes også på at byråkratenes holdninger, beslutninger og aktiviteter, samt motivasjonen og interessen hos aktørene, er av betydning for hvordan modeller implementeres. I tillegg fremheves betydningen av trening og skolering i hvordan dette gjøres (Lochman 2001, Wade, Treat og Stuart 1998). De fire foreslåtte modellene må alle følges av disse implementeringsprinsipper dersom de skal fungere etter hensikten.

Overføringsverdien

Overføringsverdien til flerkulturelt barnevern generelt er det siste momentet som diskuteres. Seks momenter trekkes frem.

Nettverk for barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn er noe som har ledet til et felles kunnskapsløft innenfor barnevernet i samiske områder. Gjennom formelle

og uformelle nettverk har flere samarbeidet om å øke sin egen kompetanse, både gjennom egenutvikling og spredningsarbeid. Den strategiske og faglige satsingen som er gjort innenfor barnevernet og tilgrensende ansvarsområder i samiske områder er den aller viktigste lærdommen som kan overføres til flerkulturelt barnevern generelt.

Kulturell kompetansebegrepet er aktualisert i arbeid i samiske områder av Norge. Det innebærer en standardisering innenfor det kulturorienterte arbeidet. Grundig arbeid med dette begrepet vil kunne føre til en mergevinst ved at evalueringsverktøyene blir gjenstand for sterkere kvalitetssikring. Kulturell kompetanse hvor begrepet inkluderer et tydelig handlingsaspekt er i den aller tidligste fasen i norsk barnevern. Dersom dette arbeidet gjøres samtidig innenfor samisk- og flerkulturelt barnevern vil det vinnes mer-effekt av innsatsen.

Samarbeid med grupper, lag og foreninger er en av måten det jobbes med barnevernet i samiske områder. Samiske barnevernsarbeidere kan bidra med erfaringer fra måten de har samarbeidet med lokalbaserte foreninger.

Innholdet i tre tabeller som synliggjør ulike nivå i barnevernets ansvarsområde presenteres. Områdene ble igjen delt inn i fire underområder. De fire temaområdene representerer ulike kunnskapsområder. Formålet er å vise hvor mange områder og kunnskapsfelt som må være dekt dersom barnevernet skal ha kunnskap nok til et fullestgjørende kulturperspektiv. Fra tabellene er det trukket frem åtte konkrete tiltak som kan prøves ut i flerkulturelt barnevern.

Kulturagenter er oversatt fra «culture brokers», og kan også kalles linkarbeidere i Norge. Det bør prøves ut slike ordninger i arbeid med enslige flyktninger, og kanskje også andre etniske- og minoritetsgrupper.

Guideperm er en samleperm for barnevernansatte. I guiden finner man naturlig også en kort oversikt over de mest vanlige opprinnelseslandene, utbredelse over nasjonale minoriteter og en liste over eksterne resurser. Det er beregnet at man gir kurs i forbindelse med bruk av guiden. Det kan utarbeides slike permer for å lette barnevernets arbeid i saker som er nye for dem.

Språkkodeskjemaet er et skjema som gjør det enklere å identifisere hvilket språk som snakkes. Det er ikke implementert til norske forhold, men kan vurderes forsøkt oversatt og prøvd ut.

Innføre begrepet kulturell kompetanse handler om å innføre et grunnlag for praksis som er mer egnet for barnevernets virksomhet. Å innføre dette begrepet

innebærer å konkretisere hva barnevernet må gjøre innenfor ulike aspekt ved virksomheten for å innta et kulturelt perspektiv.

Etablere kontakt med (u)formelle ledere i kulturgruppene. Barnevernrepresentanter kan ha dialog med nøkkelinstitusjoner i minoritetsgruppene for å etablere informasjonskanaler i forbindelse med barnevernsarbeidet.

Diskusjonsforum med samarbeidsinstanser. Motivet er å skape kommunikasjonslinjer mellom de som har erfaring og kunnskaper om kulturelle aspekt i barnevernsarbeid og den enkelte barnevernsarbeideren.

Hefte «sant og falskt» om barnevernet kan møte den utfordringen det er at barnevernet synes å mangle legitimitet i en del minoritetssamfunn. Et slikt hefte kan bidra til å bedre kommunikasjonen med befolkningen og sørge for at kritikk er basert på faktiske forhold.

Grunnleggende i flerkulturelt barnevernsarbeid er evne til å reflektere over egen og andres kultur. Fulchers 7 punktsliste er utarbeidet for å bistå en slik selvrefleksjon.

1. Jeg aksepterer at jeg har mye å lære om hvor dette barnets familie kommer i fra.
2. Jeg godtar at regionale og geografiske faktorer skaper relasjoner mellom folk fra ulike kulturer i min region. Disse folkene kan ha individer som varierer fra generaliseringen som er laget om deres folk. Jeg innser også at et folk fra en kulturell gruppe i en region kan variere fra andre grupper fra den samme kulturen.
3. Jeg følger en praksis hvor jeg søker kunnskap fra personen i situasjonen, og lærer om denne situasjonen fra personen, før jeg generaliserer til andre.
4. Jeg lager arbeidsrelasjoner med folk fra andre kulturelle grupper.
5. Jeg bestreber, i respekt for den andre, stadig å redusere maktulikheten mellom meg selv og andre som er fra en kultur som er forskjellig fra min.
6. Jeg kan arbeide med kulturell relevant informasjon i mitt profesjonelle virke.
7. Jeg kan delta i en prosess med gjensidig utforskning, utprøving og begynnende problemløsning med folk som er fra en annen kultur og som har en annen status enn meg selv.

Ved å innarbeide slike utsagn som man gjør til fokus for selvrefleksjon, kan man innstille seg på, og gjøre seg tilgjengelig for, å integrere kulturelt perspektiv. Utsagnene kan formuleres som spørsmål. Som spørsmål kan de fungere som grunnlag for gruppearbeid og som gjensidig bevisstgjøring i en dialog.

Forslag

Basert på resultatene og diskusjonene som her er trukket frem utformes konkrete forslag til tiltak innenfor tiltaksarbeidet, forskning og utdanning.

Det foreslås fire tiltak

1. Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering.
2. Nærmiljøtiltak
3. Familieråd
4. Innføre begrepet kulturell kompetanse

Dette leder frem mot fem forskningsinnsatser:

1. Forskning om evalueringsverktøy for kulturell kompetanse.
2. Forskning om utforming av nærmiljøtiltak
3. Forskning om familieråd.
4. Komparativ forskning.
5. Kvantitativ undersøkelse med longitudinell design

Innenfor utdanning så foreslås det å sette i gang strategisk rettet arbeid for å kvalitetssikre kursene innenfor kultur på grunnutdanning. Det anbefales at det bygges opp kurs, moduler og opplæringsprogrammer for kulturelt barnevernsarbeid. Erfaringer fra andre land peker på at det er hensiktsmessig om flere aktører fra ulike deler av feltet går sammen for å gi slike utdanningsprogrammer innhold.

Innledning

Barnevernsarbeidet overfor barn og unge med samisk bakgrunn skal være likeverdig med barnevernstjenestene som ytes overfor brukere med norsk bakgrunn. Dette var bakgrunnen for at Barne-, ungdoms- og familieetaten, region nord (Bufetat, region nord) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) initierte et prosjekt for å høyne den faglige kvaliteten i barnevernet, styrke kompetansen og bidra til erfaringsutveksling lokalt og i Nord-områdene. Prosjektgruppen har fått i oppdrag å utarbeide en kunnskapsstatus og avdekke kunnskapsbehov for barnevernet i de samiske områder av Norge.

Barnevern i samiske områder ble satt på den offentlige dagsorden ved NOU Helse og sosialplan for den samiske befolkningen i Norge fra 1995 (NOU 1995: 6). Senere har dette området blitt trukket med i relevante offentlige publikasjoner, som for eksempel St.meld. nr. 40 om barne- og ungdomsvernet og en egen publikasjon om samisk oppvekst utarbeidet i 2003 som et samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet (nåværende Barne- og likestillingsdepartementet) og Sametinget. I disse trekkes det frem behov for å utvikle og prøve ut metoder og tiltak med samiske perspektiv som bygger på erfaring og lokale tradisjoner. NOU 1996: 5 ble fulgt opp blant annet med årlige overføringer av midler til Sametinget for å bidra til å finansiere prosjekter som satte i verk de anbefalninger som kom i utredningen. Sametinget fikk dermed en sentral posisjon i å påvirke utviklingen av helse- og sosialtjenester for den samiske befolkning.

Tilrettelegging av barnevernet til den samiske befolkning er en rett man kan finne nedfelt i FNs ILO- konvensjon nr. 169 *Om urfolk og stammefolk i selvstendige stater*. I ILO nr. 169 påpekes urfolks rett til å leve i overensstemmelse med sin kulturelle egenart. I tillegg kan man finne denne retten fundert i barnekonvensjonens § 30, hvor det påpekes at barn har rett til kontrakt med egen kultur, språk og religion. For at disse rettighetene skal ivaretas, forutsettes det en kultu-

rell kompetanse i barnevernet (Saus 2004). Det har imidlertid vært utfordrende for barnevernet å omsette denne retten til konkret arbeid, og i barnevernssaker er det ingen som har fått den formelle plikten til å sørge for at kulturell kompetanse er inkludert i arbeidet (Saus 2006).

Forskningsbasert oversikt over kunnskap om barnevern og samiske barn og unge og deres familier er viktig for å tilrettelegge barnevernets arbeid til samiske forhold. De tiltak som anbefales implementert i barnevernet må være basert på at det er dokumentert at de faktisk har en tjenelig innvirkning på de behov som barnevern i samiske områder står overfor. Oversikt over forskningsbasert kunnskap om kulturorientert barnevern vil derfor bidra til å kvalitetssikre fremtidige implementeringsprosesser.

Prosjektorganisering

Prosjektet gjennomføres ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge etter oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten, region nord (Bufetat, region nord). Det er referansegruppe knyttet til prosjektet, administrert av Bufetat, region nord. Referansegruppen består av representanter for Bufdir, Bufetat region nord, fagteam region nord, regionssenter for barne- og ungdomspsykiatri ved universitet i Tromsø, Árvjovárri urfolksregion og Høgskolen i Finnmark. Det har vært avholdt 3 referansemøter i forbindelse med prosjektet.

Prosjektet har vært drevet av to medarbeidere, Else Boine som prosjektmedarbeider og Merete Saus som prosjektleder. I tillegg var Elina Hakala og Elena Merzliakova deltidsmedarbeidere for å søke etter litteratur i henholdsvis Finland og Russland. Arbeidet med prosjektet har vært databasesøk med mål om å bringe frem systematisk oversikt over forskning og kunnskap om eksisterende metoder og tiltak for samiske barn og unge. Prosjektinnsatsen kan deles inn i 7 hovedområder; artikkelsøk, inkludering av finske og russiske studier, lesing og koding av identifiserte studier, behandling av materiale i aktuelle studier, analyse, internasjonalt prosjektmøte og Nordkalottsamarbeid, rapportskrivning. Av disse 7 områdene er det internasjonale prosjektmøtet ennå ikke gjennomført, men vil avvikles i løpet av 2008. De seks andre områdene er vanlig arbeid knyttet til å lage systematiske oversikter, og gjenkjennes som bakgrunnen for å kunne utarbeide evidensbasert praksis. For å kvalitetssikre et slikt arbeid er det vanlig å sørge for to lesere, noe som ble ivarettatt av at det var to medarbeidere i prosjektgruppen ved Barnevernets

utviklingssenter i Nord-Norge. Det ble gjort et unntak for russiske og finske studier fordi det var vanskelig rent praktisk å rekruttere to medarbeidere innen hvert av disse språkene. Prosjektleder Merete Saus hadde det overordnede faglige ansvaret og veiledningsansvar. Hun utarbeidet arbeidsmåten, søkekriteriene, kodeskjemaet og skrev rapporten. Prosjektmedarbeideren ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge hadde oppfølgingsansvaret for henholdsvis den russiske og den finske medarbeideren, gjennomførte søkene og fylte ut kodeskjemaene. Hun gjorde også første gjennomlesning. Dette ble i etterkant gjentatt av prosjektleder.

Tre avklaringer

Tre forhold ved resultatene krever egne kommentarer. For det første har forfatterne av denne kunnskapsstatusen flere studier som er inkludert. Det betyr ikke at forfatterne har hentet inn sine publikasjoner på bekostning av andres. Det henger sammen med at de begge har arbeidet med barnevern i samiske områder over en lengre periode. Dermed har de naturlig flere rapporter som er relevant for denne kunnskapsstatusen.

Ved to tilfeller ble ikke forfatterne presentert med en studie, men som en felles presentasjon av mange arbeider. Det gjelder Kvernmos arbeid innenfor barne- og ungdomspsykiatri og Saus arbeid med barnevern i samisk kontekst. Det er fordi begge disse har mange relevante rapporter eller artikler. Begge har førsteamanuensiskompetanse, og har jobbet med dette tema i det siste 10–15 årene.

Det vises til et nettverk av erfarne praktikere innenfor barnevern og sosialt arbeid. Erfaring fra en slikt nettverk anbefales prøvd ut med barnevernsarbeidere og sosialarbeidere med minoritetsbakgrunn. Resultatene viser at mange av de identifiserte arbeidene er hentet fra hovedfagsoppgaver og masteroppgaver fra medlemmer av dette nettverket. Det poengteres at det ikke har vært et mål å hente inn arbeidene fra nettverket i forbindelse med arbeidet. At arbeidene deres er med henger sammen med at de er relevante med bakgrunn i de inkluderingskriteriene som ble satt for dette arbeidet. Kunnskapsstatusen er ikke brukt som anledning til å vise frem arbeidet. Det må heller oppfattes som et positivt resultat at så mange av de som rekrutteres inn som praktikere med minoritetsbakgrunn kvalifiserer seg videre, og på den måten bidrar til å øke kunnskapstilfanget, spre kunnskapen og bidra med undersøkelser på et område som hadde store kunnskapsmangler. Det er en slik fortolkning som ligger bak anbefalingen om å bistå til etablering av et nettverk for barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn.

Nøkkelinformasjon; sammendrag av de viktigste forslagene i rapporten

Prosjektet har hatt som overordnet målsetting å møte Bufetat region nord sitt ønske om å styrke den generelle kompetansen om kultursensitiv praksis i arbeidet med familier med samisk bakgrunn i det kommunale og statlige barnevernet.

Det anbefales en del generelle tiltak som kan føre til at det flerkulturelle barnevernsarbeidet blir innført der det ikke ennå er en realitet. Fire konkrete tiltak foreslås. Disse tiltakene vil kunne bidra med en tydelig og evaluerbar heving av kvaliteten i det flerkulturelle arbeidet med samiske barn og unge og deres familier.

1. Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering. De to praksismodellene som er utviklet i Norge, kontekstuell barnevern og nettverksanalyse, anbefales prøvd ut i systematisk form.
2. Nærmiljøtiltak: Det anbefales å videreføre linjen om satsing på nærmiljøtiltak i barnevernet også innenfor det samiske barnevernet.
3. Familieråd er et tiltak som er utviklet innen barnevernsarbeid for urfolk som bør prøves ut i samisk kontekst.
4. Kulturell kompetanse. Et viktig tiltak for barnevernet i samisk kontekst er at dette kulturbegrepet lanseres, slik at det kan utvikles en tydelig og evaluerbar flerkulturell praksis.

Innenfor forskning er det blinket ut fem områder hvor det anbefales at det igangsettes forskning. Disse fem områdene kan utformes som programmer, hvor man kombinerer implementering av tiltak, evaluering og annen forskning. Forskning på disse områdene vil bidra til at flerkulturell praksis kan baseres på forskningsbasert kunnskap, og medfører et potensiale for en betydelig kvalitetsheving.

1. Forskning om evalueringsverktøy for kulturell kompetanse. Det innebærer implementering av evalueringsverktøy som for eksempel MCI (The Multicultural Counseling Inventory) og MMC (Multicultural Case Conceptualization).
2. Forskning om utforming av nærmiljøtiltak i samiske områder, evaluering av nærmiljøtiltak i samiske lokalsamfunn og undersøkelser av effekten nærmiljøtiltak for samiske barn og unge.

3. Forskning om familieråd. Vi vil anbefale at det gjennomføres utprøving og påfølgende forskning om familieråd i samisk kontekst.
4. Komparativ forskning. Det hadde vært fruktbart å se barnevernet i samiske områder i sammenheng med barnevernet for samiske barn og unge i de andre Nordkalottlandene.
5. Kvantitativ undersøkelse med longitudinell design hvor man studerer forekomst og effekt av tiltak for samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet.

Flere erfaringer fra barnevern i samiske områder har overføringsverdi til flerkulturelt barnevern for øvrig. Flere er kommet frem etter et parallelt prosjekt mellom samisk barnevern og flerkulturelt barnevern. De viktigste erfaringene som kan anbefales overført er imidlertid etablering, vedlikehold og aktivt bruk av nettverk for erfarne samiske barnevernsarbeidere. Fellesskapet i det faglige arbeidet har bidratt til et felles kompetanseløft som synes å hatt en positiv effekt på utviklingen av et flerkulturelt perspektiv i barnevernet i samiske områder av Norge. Utdanning bør utarbeides etter samarbeid mellom ulike aktører på feltet, og bli gjenstand for systematisk og strategisk arbeid i arbeid med innholdssiden.

Teori og begreper

Kulturbegrepet

Kulturbegrepet er et vanskelig begrep. Vanskelighetene består i at kultur ofte tingliggjøres, det fremstilles som om det er et sett av objektive trekk ved grupper. Kulturbegrepet er brukt på en lettvint og ureflektert måte (Fuglerud og Hylland Eriksen 2007). Det gjelder for eksempel medias bruk av kulturbegrepet, politisk argumentasjon og dagliglivets omtale av kultur. Dermed har det satt seg en forestilling om at kulturelle trekk er noe medfødt, en essens av gruppen som viser til alle medlemmenes væremåte.

Imidlertid vil mange, når de blir presentert for en nyansering av begrepet, være inneforstått med at begrepet kultur neppe kan vise til noe medfødt, men være avhengig av kontekstuelle forhold som relasjoner, situasjoner og hendelser. Videreføring av dette resonnementet vil også lede de fleste frem til at kultur ikke kan være noe gitt, men en konstruksjon. Kultur er en konstruksjon hvor konstruksjonen er avhengig av konteksten og det formålet man bruker begrepet for. Meyer og Ågotnes sier i et intervju med UIB-Magasinet (nr.2/97) at ethvert fagområde som beskjeftiger seg med kulturstudier bør ha en fortløpende debatt om hva begrepet til enhver tid betyr og skal tjene til. Den samme diskusjonen ble fremmet av forfatterne i forbindelse med lansering av boka «Grenser for kultur; perspektiver på norsk minoritetsforskning» (Hylland Eriksen og Fuglerud 2007). Bredal pekte på at selv om begrepet er vanskelig, må man ikke forkaste det. Utfordringen er å ha en stadig faglig debatt om hva dette «noe» som er kultur er, sier hun i et intervju med Kilden (2007).

Kultur viser til fortolkningsrammer, det vil si det vi tenker, argumenterer og handler ut fra (Gullestad 2002). Det handler altså om en fortolkningsramme. Hylland

Eriksen (red. 1997) omtaler det ofte som «*det som gjør kommunikasjon mulig*». I dette ligger det at kultur ikke er en egenskap ved en gruppe. Kultur er ikke noe egentlig eller en essens av noe grunnleggende ved en gruppe. Han oppløser forestillingen om likhetsforbindelsen mellom sosial kategori og kultur, og løsriver dermed kultur fra relativismen. Innforløst i et relativistisk kulturbegrep er kultur isolerte øyer med faste grenser til de andre kulturer. I dag er de fleste gått bort fra dette og ser på kultur som en flytende mulighet for å inngå relasjoner slik at kommunikasjon kan finne sted. Slik blir kultur en grad av felles referanse, ikke som en felles mening, men som et delt erfaringsunivers (Hylland Eriksen 1996). Kultur er således ikke statiske størrelser som man gjennom forskning kan beskrive en gang for alle. Kulturen er omskiftelig og kompleks, og varierer med kontekst og situasjon.

I forbindelse med barnevern og sosialt arbeid har kulturbegrepet blitt anvendt for å tilrettelegge tjenesten til brukernes livsform. Det er også brukt til å kunne gjøre adekvate analyser av den situasjonen som brukerne er i. For disse tjenestene har definisjonene og uenighetene omkring hvilken begrepsdefinisjon som er den beste kanskje ikke vært særlig sentral. Vanligvis anvendes en grei og enkel definisjon om at kultur er normer, verdier, oppfatninger og symboler som deles av folk i en gruppe. Dette er en sum av ulike definisjoner som er hentet fra sosialantropologien. Å anvende en slik løs definisjon som samler opp de materielle og sosiale strukturene i en gruppes livsform kan fungere. Verken kulturrelativisme eller kompleksiteten i begrepet tematiseres, og det kontekstavhengige eller det situasjonelle ignoreres.

For de tjenesteutøvende praksiser gir en slik forenklet innfallsvinkel, hvor en ser bort fra begrepets idéhistorie, en mulighet til å rette oppmerksomheten mot særskilte forhold som må tas hensyn til når hjelp og tiltak skal iverksettes. Det kan hende at dette er tilstrekkelig for praksis. Nyansering som skjer i forbindelse med diskusjoner omkring presise definisjoner skaper kanskje kun forvirring hos praktikerne, noe som ikke gagnar brukerne. Imidlertid er det vanskelig å forholde seg til en slik løs definisjon dersom en støter på praktiske situasjoner hvor det nettopp er presisjonsnivået i hva man legger i kultur som bidrar til vanskeligheter.

Dersom den løse definisjonen bidrar til å forholde seg til folk som om deres kulturelle bakgrunn determinerer hvilke holdninger de har, hvilken situasjon de vil skape og hvilke erfaringer de vil erverve seg vil oppmerksomheten mot kultur kunne forverre situasjonen til brukerne. En eventuell tilrettelegging av tjenesten vil være basert på misforståelser, feilfortolkninger og antakelser. Det vil være vanskelig, om enn ikke umulig, å gjøre adekvate analyser over den situasjonen brukerne er i fordi analysen er basert på myter og forenklinger. Det vil også være uheldigts-

messig som grunnlag for å tilrettelegge en god relasjon eller kommunikasjon med brukerne. Det betyr at den løse definisjonen forspiller mulighetene for å forbedre nettopp det oppmerksomheten mot kultur skulle avhjelpe.

Et annet problematisk forhold ved å fastholde en forenklet forståelse av kulturbegrepet er at grensene mot andre sosiale praksiser blir vanskelig å trekke. Er tradisjon det samme som kultur? Er religiøse handlinger det samme som kultur? Er maktfordeling mellom ulike medlemmer i en gruppe kultur? Disse spørsmålene leder frem til et normativt spørsmål: skal barnevernet godta handlinger de ellers ikke ville godta fordi det er kultur?

Kompleksiteten som disse spørsmålene bringer inn i diskusjonene medfører at barnevernet vanskelig kan holde på en forenklet definisjon. De må kunne forholde seg rasjonalt til hvor de skal trekke grensene for sine kulturanalyser. Vi har allerede vist at de må trekke grensene slik at de ikke møter folk med en idé om at deres kultur determinerer deres handlinger, holdninger og situasjon. Hvordan skal de trekke grensene mot atferd som begrunnes i tradisjonelle forhold, religiøs praksis og fordeling av makt og innflytelse i et samfunn?

Opprinnelig var kulturrelativismen en reaksjon på etnosentrisme og rasisme. Ved å vise til at kulturer kunne forstås kun med referanse i seg selv, kunne man argumentere mot ideen om at noen kulturer var overlegen andre og mer utviklet. Allikevel har vi sett at det er mulig å opprettholde fordommer selv om kultur ikke rangeres, fordi man antar at man kan forutse individets handlinger, holdninger og verdier. Kulturbegrepet, forstått som felles erfaringsunivers, kan hjelpe oss her. Kultur løsrives fra tingliggjøringen som ligger i at det er konkrete fenomener som tradisjonelle skikker, religiøse handlinger og hvem som har makt og innflytelse. Kultur fremstår da som et prisme for å sortere hva folk oppfatter og hvordan de er predisponert for å forholde seg til det de oppfatter. Det er en felles referanseramme. Dette gir oss muligheten til å forstå at noen er mer lik enn andre. Samtidig gir det en mulighet til å forholde seg kritisk til handlinger og holdninger begrunnet i tradisjon, religion og maktfordeling uten at man har respekt for folks kultur.

Kultur blir måten man opprettholder strukturelle rammer ved at man har et erfaringsunivers som selvfølgeliggjør materielle strukturer. Kultur er ikke tradisjonen, den religiøse skikken eller maktfordelingen, men er en måte å sortere oppfatningene slik at disse oppleves som naturlige og selvsagte.

Kulturbeskrivelser

Kulturbegrepet har også vært vanskelig å håndtere. Det er vanskelig å forholde seg til kulturelle fellesskap som noe annet enn konkret beskrivelse av det enkelte individs handlingsmønster, moral og uttrykksform. Det betyr at beskrivelse av kultur forveksles, av normer, verdier, oppfatninger og symboler i et samfunn, forveksles med egenskaper hos individer i samfunnet.

Å redusere fra gruppe til individ eller fra individ til gruppe er imidlertid et logisk feilskjær. Individer er ikke bare representanter for grupper, og grupper består ikke av ensartede individer. Dette tankespranget får vi ofte til overfor arbeid innenfor sin egen gruppe, men det blir ofte statisk og ureflektert i arbeid overfor folk fra andre samfunn. Det er fordi man har vanskeligheter med å se normer, verdier, oppfatninger og symboler som noe den enkelte kan velge å forholde seg til. Man har vansker med å forstå det som referanseramme, og kommer i den situasjonen at man forholder seg til det som noe som determinerer handlinger, holdninger og levesett. Med andre ord kan det være vanskeligheter med å anerkjenne intensjonelle og virksomme aktører når man forholder seg til kulturelt fellesskap. Vi loser bort ideen om mennesker som tenkende og handlende, og ser de som viljeløse effekter av kultur. Problemet er at man ikke ser på kulturbeskrivelser som beskrivelser av sosiale føringer for mer eller mindre fast avgrensede gruppers relasjoner, maktfordeling, tradisjonsforvaltning og kommunikasjonsformer.

Samtidig er denne ideen umulig å opprettholde i møte med virkelige mennesker, fordi all erfaring med andre mennesker tilsier at de både tenker selv, handler selvstendig og avviker fra andres handlinger i samme situasjon. Det fører til at den deterministisk orienterte bruken av kulturbegrepet gjelder for beskrivelser av de andre, de som kommer fra et samfunn og et fellesskap som er langt fra en selv. For eksempel er det tilsynelatende greit at den pakistanske mannen beskrives som dominerende, en form for enhetlig beskrivelse av alle pakistanske menn som man ikke vil gjenfinne som beskrivelse av norske menn. Dersom det ble beskrivelsen av norske menn, ville man påpekt variasjonen og at det ikke gjelder alle norske menn. Det samme kan man si om å vise til kultur som forklaring når man skal omtale nigerianske kvinner som prostituerer seg i Oslo, et eksempel som ble brukt i boka «Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning» (Fuglerud og Hylland Eriksen 2007).

Dermed forfeikter vi oftere kunnskap om kulturelt fellesskap som noe som gjør oss i stand til si noe om de enkelte menneskene når det gjelder kulturer der vi kjenner få,

enn kulturelt fellesskap hvor vi kjenner mange representanter. Når det gjelder eget kulturelt fellesskap er det mer sjelden at man opplever det som mulig å fremstille den ene overordende beskrivelsen, nettopp fordi man ser nyansene, variasjonene og det komplekse bildet av mange ulike aktører som alle på en eller annen måte avviker fra fellesskapsbeskrivelsen.

Kulturbeskrivelse kan brukes med det formål å omfordele makt og innflytelse. Ved å bringe frem en enhetlig kulturbeskrivelse kan det etableres en fastere idé om gruppens fellesskap og slik bidra til å utjevne en ujevn maktbalanse. Motmakten i etablering av felles beskrivelse er kraftig. Dermed er nyansering og fokus på mangfold ikke ønskelig, og vil gjerne bli forsøkt forhindret eller fortiet. I en slik situasjon ser vi at formålet med kulturbegrepet et å utjevne ulik maktfordeling i samfunnet, og en analyse av maktbegrepet må sees i en slik situasjon.

I vår sammenheng er dette av interesse fordi en del av bidragene innen samisk forskning må forstås i lys av at de er skapt i en tid da behovet for omfordeling av makt mellom det norske og det samiske samfunn var nødvendig. Samisk språk var i en situasjon hvor det stadig ble færre brukere, sørsamisk språk døde nesten ut og i hele generasjoner av barn av samiskspråklige lærte barna overhode ikke å bruke samisk språk. De kunne rett og slett nesten ikke si noen samiske ord, på tross av at deres foreldre hadde det som morsmål. Dette gjelder voksne i 20 – 50 årene i kommuner som Vadsø, Kirkenes, Porsanger, Alta, Kvalsund og Kåfjord og mange andre kommuner. Forskjellen på om de lærte norsk eller samisk hjemme var avhengig av om de flyttet til kommunesenteret eller ble på hjemstedet, eller om de flyttet fra bygda til byen. Og de fleste som vokse opp for 20 til 40 år siden hadde foreldre som flyttet til et større sted, fra distriktet til sentrum.

I tillegg til en dramatisk språklig endring i denne gruppen, vokste de opp i en tid med sterk nedvurdering av det samiske og alt som hadde med det å gjøre. I løpet av 1980 og 1990 tallet endret dette seg mot at verdien til det samiske ble oppgradert. Tre prosesser løp parallelt som muliggjorde denne endringen: 1) Altasaken og motstanden mot oppdemming av Alta- Kautokeino vassdraget skapte et endret syn på verdien av det samiske. 2) Mange unge samer ble politisk engasjert gjennom for eksempel arbeid i samiske foreninger 3) Den generelle økningen av unge som tok høyere utdanning gjaldt også samer, slik at mange unge samer tok høyere utdanning (Jernsletten 1996).

Resultatet av denne endringen er at mange unge velutdannede samer, politisk bevisste og kyndig unge voksne, bidro til nye beskrivelser av samisk kultur. Dette var med på å bidra til en oppjustering av verdien til det samiske. Samisk kultur,

samiske samfunn og samer ble gjenstand for endrede holdninger og urett, ydmykelser og undertrykking kunne tematiseres. Tematiseringen var lenge avhengig av at de ble gjort til bakteppe av en enhetlig beskrivelse av samisk kultur, fordi kun mot et relieff av at det finnes en samisk kultur, kan man presentere ideen om at det er gjort urett mot samisk kultur. Unge, velutdannede og politisk kyndige samer forstod at de måtte bidra med sin fortelling om det samiske. De gjorde det Said kalte å bidra på det narrative plan (Said 2001). Det innebærer at det er like viktig å kjempe mot undertrykking ved å fokusere på fortellingen om en minoritet, som det er å overbevise om urett.

Det er ved å samle seg om en enhetlig fortelling om den kulturelle gruppen man skaper legitimitet om de krav man har for rettferdighet og tilgang til makt og goder. Sett fra et ytre ståsted er det lett å kritisere samisk forskning og kunnskapsformidling for å være fokusert på det enhetlige, det konfliktfrie og forenkling. Men det er viktig å forstå at dette var den eneste strategi for å snu en negativ og forkrenkelig oppfatning av alt som var samisk. For kunnskapsformidlerne i det samiske samfunn i perioden 1980 til midten av 1990 tallet ble det nok oppfattet som vesentlig å la de neste generasjonene oppleve større grad av stolthet enn de selv var unt i barndommen. De mente nok også at det å bevare språk, tradisjon og samiske samfunnsstrukturer hadde en egenverdi som det var verdt å arbeide for. Metoden for dette er, slik erfaring nasjonalt og internasjonalt er, å kjempe på det narrative plan, altså å bidra om en enhetlig og samlende kulturell beskrivelse.

Dermed har vi i dag i Norge en rådende idé om at det er forbundet med noe positivt at vi har en samisk urbefolkning. Det er etablert en idé om hva denne urbefolkningen representerer kulturelt, og det finnes samlende fortellinger om hva som er samisk og hvem som er samisk. I ulik grad er disse ideene så rådende og så etablerte at tiden er moden for å bringe inn nyanseringer og legge fokus på variasjonene innenfor samisk kultur. Det kan være en god investering å la det samiske samfunnet selv få avgjøre når det er tid for å rette oppmerksomheten mot kulturelt mangfold.

Etnisitet

Etnisitet blandes av og til sammen med kulturbegrepet. Mange forstår etnisitet som et annet ord for kultur. I møte med studenter innenfor både grunn- og videreutdanning innen helse- og sosialsektoren er en enkel avklaring av forskjellen mellom begreper som kultur og etnisitet ofte møtt med forundring. Det er ikke

uvanlig at de forteller om at det er første gang de har hørt om at dette ikke er to ord for akkurat det samme. Det henger selvsagt sammen med at det er nære forbindelser mellom disse begrepene i måten vi omgås disse til daglig.

Kulturbegrepet har å gjøre med fortolkningsrammer. Etnisitet har å gjøre med opplevelsen av en særegen kulturell gruppes grenser til andre grupper. Etnisitet viser til kollektiv identitet basert på en forestilling om felles kultur basert på reelt eller antatt felles opphav. En etnisk gruppe mener å dele en felles identitet. Etnisitet er knyttet til en gruppe som opplever selv og oppleves av andre å være kulturelt særpreget. Det behøver ikke nødvendigvis være tilfelle, det sentrale er at gruppen selv og andre opplever det slik.

Teoretisk er begrepet forstått på ulikt vis. Det kan sees som et universelt sosialt fenomen eller som en moderne kulturell konstruksjon. Etnisitet er et relasjonelt fenomen, i følge Barth (1969). Det er noe som gjøres gjeldende i relasjon til en annen etnisk gruppe. Barth vektlegger at etnisitet og grensene omkring en etnisk gruppe ikke skal behandles som en fiksert sosial realitet. Det er ikke noe som er, men noe som fremkommer når kulturelle forskjeller gjøres relevante ved sosial interaksjon og kommunikasjon.

For barnevernet er det viktig at begrepet brukes slik at det tilfører innsikt i barnevernets særskilte virksomhet. Bruken bør være forankret til det at barnevernet er en praktisk disiplin som nødvendigvis må analysere situasjoner, beskrive disse, handle og sette i verk tiltak for å avhjelpe definerte problemer. Etnisitet som et kontrastfenomen er en viktig idéhistorisk referanse. Etnisitet er ikke noe som er, men noe som gjøres relevant i møte med en annen (antatt) ulik kulturgruppe. Det er i møte med andre man får behov for å redegjøre for hvem man er. For barnevernet er denne innfallsvinkelen sentral fordi den vektlegger møtets betydning i forbindelse med etnisitet.

Kulturell kompetanse

Tre begreper er sentrale når barnevernet arbeider med urfolk: kultursensitiv praksis, kulturell trygghet og kulturell kompetanse.

Kultursensitiv praksis handler om å tilrettelegge barnevernet slik at det er tilpasset kulturen. Det er avhengig av at de som arbeider med barnevernssarbeidere kjenner til kulturen. Det hjelper barnevernssarbeideren å være åpen, respektfull, varsom

og fleksibel i forhold til egen og andres kulturelle bakgrunn. En praktiker som er kulturell sensitiv vil være klar over at klienter med en annen kulturell bakgrunn vil ha mye til felles med en selv, men også forstå at klienten kan ha et annet «verdensbilde».

Kulturell trygghet er et begrep som handler om hvorvidt en fra minoritetsgruppen føler seg trygg. Kulturell trygghet viser til hvor trygg en klient eller en arbeider fra minoritetsgruppen føler seg til å utrykke kulturell identitet innenfor tjenestene eller arbeidsplassen (Zon, Lindeman, Williams, Heyes, Ross, David og Furberg, 2004). Det handler videre om vedkommende føler seg respektert og lyttet til. Kontrast begrepet er «kulturell fare». Kulturell fare er at «folk fra en kultur tror at de ikke blir respektert og maktunderlegen ved handlingene og holdningene fra folk fra en annen kultur» (Ramsden og Spoonley 1994). Begrepet gir mulighet til å rette oppmerksomheten mot det klima som hersker i tjenesten angående minoriteter. Det inkluderer omgivelser på kontoret, slik det påvirker både klientene og arbeideren, og det inkluderer holdninger som eksisterer i samfunnet for øvrig. Når den samiske barnevernsarbeideren på kontoret er den eneste som påpeker behovet for å vektlegge det samiske, og stadig må gjenta det, og alltid med en grad av *«huff, ja det var jo det der – kan ikke du gjenta for oss hvorfor det egentlig er så viktig»* er det med på å motarbeide kulturell trygghet på kontoret, noe som igjen forskyver maktforholdene til fordel for majoriteten. Disse mekanismene er ofte skjulte også for de som skaper utryggheten.

Kulturell kompetanse er et begrep innenfor praktisk arbeid og kulturtilrettelegging som går lengre enn begrepene om kulturell sensitivitet eller kulturell trygghet. Begrepet er ikke isolert til å være en individuell kompetanse, men brukes også for å synliggjøre et system eller en institusjons kompetanse. Det er tre komponenter som man vanligvis forstår som vesentlig for kulturell kompetanse: Kunnskaper, verdier/holdninger og ferdigheter. Målet er å rette fokus mot hva man må kunne, heller enn å anbefale mer vage former for å være sensitiv, bevisst og oppmerksom. Disse tre ansees kanskje å være velmenende, men ikke å gi kapasitet til å drive frem en praksis som faktisk tar høyde for kulturelle forskjeller (MacPhatter 1997). Begrepet er vokst frem ut fra behovet for en definisjon på hva kulturorienterte sosialarbeidere er. Kulturell kompetanse betyr at det standardiseres hva en praktiker må kunne. Tanken er at det skal være mulig å evaluere om de som arbeider med barnevern faktisk innehar en praksis som har et kulturelt perspektiv eller ikke. Derfor må kunnskapen standardiseres i langt større grad enn det som er tenkningen i kulturell sensitivitet.

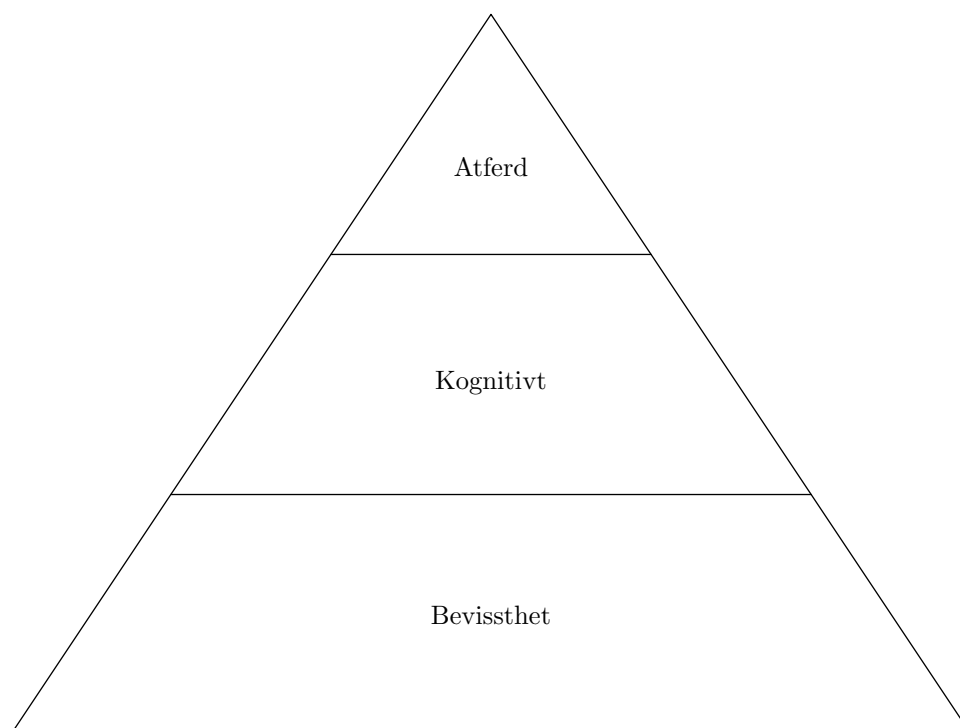
Et grunnleggende spørsmål innenfor flerkulturelt barnevern er hvordan kulturell

kunnskap kan omsettes til barnevernfaglig praksis. Dette retter oppmerksomheten mot kulturell kompetanse. Kulturell kompetanse er den delen av det profesjonelle, praktiske arbeidet som vektlegger evne til å identifisere forhold som har med kultur å gjøre. Kulturell kompetanse handler om effektiv kulturorientert praksis (MacPhatter 1997). Målet med denne type praksis er å sørge for at man unngår å drive en praksis som ikke er sensitiv overfor kulturelle forskjeller, respektløs mot de som er fra en annen kultur eller diskriminerende (Williams 2005). Kulturell kompetanse i barnevernet fordrer at barnevernsarbeiderne skal arbeide innenfor de kulturelle tradisjonene til familiene (Williams 2005). Det handler om å forsøke å forstå kulturen til familien og sette seg inn i verdiene de lever med. Begrepet er vokst frem ut fra behovet for en definisjon på hva kulturorienterte sosialarbeidere innebærer (Sherraden og Segal 1996, Ladany, Arpana, Constantine, Hofheinz 1997, Shlonsky og Wagner 2004). Weaver (2004) vektlegger evnen til å utføre en praksis som er i overensstemmelse med kulturen. Kulturell kompetanse representerer evnen til å gi respektfull og effektiv respons til folk uansett kulturell, etnisk eller religiøs bakgrunn på en måte som både ivaretar individet, familien, nærmiljøet og samfunnet på en verdig måte.

Kulturkompetanse i barnevernsarbeid

Kulturperspektiv er ikke etablert som eget område i barnevernet, og derfor blir kunnskapen om dette fragmentert i barnevernsfeltet (Lee og Greene 2003, Sherraden og Seagal 1996). «To tredjedeler av hva en person ser eksisterer bak øynene på personene» er et kinesisk proverb, som søker å beskrive at alle ikke oppfatter og fortolker hendelser og realiteter på den samme måten. Det kinesiske verbet får frem at individer konstruerer og dekonstruerer oppfattelsen av situasjoner (Constantine 2002). Oppfattelsen av hendelser og omgivelser kan delvis forklares på bakgrunn av tilhørighet til kulturell gruppe. For å kunne trekke oppmerksomheten mot individers kompleksitet og livserfaringer, må man se på den indre forbindelsen mellom de ulike kulturelle variablene. For barnevernet er det her utfordringen ligger. Barnevernets oppdrag blir å kunne forholde seg til at fortolkningsrammene vi har sett handler om kultur, samtidig som barnevernet opprettholder oppmerksomhet rettet mot individuelle og familiære utfordringer. Det innebærer at kulturelt perspektiv innenfor barnevernet har særegne utfordringer, utfordringer som det ennå ikke er avdekket fullgode praksisformer for.

Det er vanlig å dele inn kulturell kompetanse som en praksis bestående av tre innsatsområder (Saus 2006 A, Saus 2006 B). De tre nivåene er bevissthet, kognitivt og atferd.

På første nivå, bevissthet, handler kulturell kompetanse om sensitivitet. Kravet er at praktikeren er sensitiv og respektfull overfor den andres kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn. Det kognitive nivå handler om forståelse. Det innebærer at praktikeren kan observere, forstå og vurdere kulturelle forhold. Kritisk refleksjon over det observerte er et sentralt element ved kompetansen på dette nivået. Det tredje og siste nivået er det atferdsmessige. Det handler om operasjonalisering av det som praktikeren er sensitiv overfor og som han/hun forstår. Dette elementet innebærer konkret praktisk arbeid, omsatt på en måte som ivaretar brukerens behov og rett til å bevare tilhørighet til kulturell, etnisk, religiøs og språklig gruppe. Det er på dette nivået man kan snakke om kulturell kunnskap.

Det er et stort behov for at det tydeliggjøres for praksisfeltet hvordan kulturell sensitivitet, kulturforståelse og kulturell kunnskap kan omsettes til konkret arbeid. Denne tredelte modellen for kulturell kompetanse gir en slik mulighet fordi det blir mulig å anskueliggjøre hva man skal gjøre innenfor hvert av disse områdene. I et arbeid ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, gjennomført av Boine og Saus (2008) blir tre barnevernkontor i tre ulike samiske områder (nordsamiske områder, lulesamiske områder og sørsamiske områder) invitert. De bes om å gi eksempler på hva man kan gjøre innenfor hvert av disse delområdene. Ved å konsentrere seg om ett aspekt om gangen ved den kulturelle kompetansen, spisser man innsatsen som kreves og tydeliggjør hva kulturarbeid i barnevernet innebærer.

Når man tar i bruk en slik modell for kulturell kompetanse er det ikke bare mulig å tydeliggjøre innholdet. Det blir også mulig å etablere rutiner for evaluering. Det siste nivået, atferdsnivået, handler om de konkrete handlingene man må gjøre dersom barnevernet kan ansees å ha integrert kulturkompetanse. Disse handlingene kan beskrives, og man har dermed et grunnlag for å evaluere. Beskrevne handlingsalternativer kan man etterspore, og man kan dermed vurdere om mål er oppnådd, og om resultatet av handlingen ble som forventet. For barnevernet vil det være en stor gevinst i å kunne tydeligere avgjøre hva kulturell kompetanse innebærer. Samtidig vil det innebære en betydelig sikring av rettsikkerheten til klienter at man ikke nedtoner kulturelt perspektiv til å handle om kun kulturell sensitivitet. Det finnes ulike verktøy utviklet for å kunne gjennomføre slike evalueringer av kulturell kompetanse. Noen av dem er presentert og diskutert i *Kultur og barnevern. Flerkulturelt barnevern, Hefte 6*, (Saus 2006 F).

Identifiseringsproblematikken

Innenfor kulturrettet barnevernsarbeid er «identifikasjon» en velkjent problemstilling. Hvem tilhører målgruppen, hvordan skal man kjenne dem igjen og hvilke kriterier skal legges til grunn for å innlemme barn eller familier i målgruppen. I ulike land løses dette på forskjellige måter. Det er for eksempel gjort ved kriterier som geografisk tilhørighet, språklig eller formell tilhørighet til en gruppe. Uansett hvilke kriterium som velges, reises det ofte spørsmål ved hvem som faller innenfor og hvem som faller utenfor kategoriene. Dette problemet kaller man «kategorikløyving», og det betyr at individer, grupper eller samfunn tvinges inn i kategorier som setter grenser for hvor de kan ha tilhørighet (Lantto 1996, Leon 2000).

Det er dokumentert feil innenfor det sosiale arbeid fordi de grunnlagskriteriene som er brukt for å bistå folk ikke har vært fornuftige i forhold til den multikulturelle og varierte verden som folk faktisk er en del av (Pedersen 1990). Folk er rett og slett møtt som om de tilhører en gruppe som de ikke passer inn i eller føler seg hjemme i, og hjelpen er regissert ut fra denne forfeilede ideen. Identifikasjonsproblemet handler om at effekten av kategoriseringen problematiseres.

Identifiseringsproblemet er nært knyttet til stereotypisering. Stereotypisering er nettopp å tvinge andre inn i en snever kategori. I noen tilfeller er det en fordel for barnet eller familien å bli identifisert som tilhørende til minoritetsgruppen. Det betyr for eksempel at de får tilgang til tilbud de ellers ikke ville ha fått. I andre

tilfeller kan det imidlertid være en ulempe for barnet eller familien å bli definert som medlem av en gruppe, fordi de da ikke kan benytte seg av tilbud ment for andre grupper. I disse tilfellene fører stereotypiseringen til at folk tvinges inn i for snevre rammer for identitetsutfoldelse. Dette er en essensialistisk reduksjon av identitet (Uran 2005), altså at minoriteten ikke forstås på grunnlag av egne kriterier og selvforståelse, men på majoritetens beskrivelse av dem. I Norge kan man ikke, slik som man kan i en del andre land, se av utseende hvem som kan ha tilknytning til nasjonale minoriteter og urfolk. Språkkriterium alene fungerer også dårlig fordi fornorskningsprosessen førte til at færre bruker samisk språk.

Barnevernet finner også identifikasjon vanskelig fordi de ikke er sikre på om det er viktig å ta hensyn til en samisk tilhørighet overfor en familie som ikke åpenbart fremstår som kulturelt annerledes. Identifiseringsproblemet kan derfor føre til at barnevernet ikke setter i verk metoder som er kulturrettet, selv om de måtte være kjent. Det kan også føre til at barnevernet ikke oppdager at de mangler kulturtilpassede metoder, fordi de ikke har merket behovet for å implementere slike. Å oppdage et behov, og å ta metoder i bruk når behovet for dem finnes, er grunnleggende for å legge til rette en tjeneste som er tilpasset brukerne.

Metode

Denne rapporten er utarbeidet på bakgrunn av litteratursøk i kataloger og databaser etter forskning relevant for barnevernsarbeid med samiske barn og unge. Metoden er egnet for å utarbeide en systematisk oversikt. Søket er supplert med manuelle søk, oversikt over pågående forskning og søk etter resultat presentert i konferanser (såkalt «grå litteratur»). Vurdering av resultatene er gjort ut fra at det er studier som legger vekt på effektene og konsekvensene av metodene og tiltakene. Til dette arbeidet ble det gjort bruk av et codeskjema som kategoriserte studiene etter fag, undersøkelsesmetode, utvalg og analyseform. Finsk og russisk litteratursøk ble utført av henholdsvis finsk forskerassistent og russisk forsker med henholdsvis finsk som morsmål og russisk som morsmål.

Søkene ble gjort ved hjelp av kodeord. Kodeord er emneord eller klassifiseringsord som er brukt for å kode studier i forbindelse med bibliotekenes og tidsskriftenes databaser. Kodeordene ble valgt slik at de skulle korrespondere med kategorisering som forfatterne av aktuelle studier kan ha anvendt. Kodeordene måtte derfor tilpasses de ulike språkene som studiene kan være skrevet på; norsk, samisk, svensk, engelsk, finsk og russisk.

Problemstilling

Formålet med dette prosjektet har vært å gi en oversikt over kunnskapen som finnes innenfor temaet barnevern og samiske barn, familier og ungdom. En slik oversikt vil danne grunnlag for en kvalifisert begrunnelse for utvikling av barnevernet i samisk kontekst. Siktemålet med prosjektet er delt inn i tre:

Siktemål 1: Høyne den faglige kvaliteten i det statlige og kommunale barnevernet overfor samiske barn og familier. Heving av faglig kvalitet er avhengig av at de metodene som inkluderes, og eventuelt anbefales, er basert på forskning. Siktemålet er derfor ivaretatt ved at det blir søkt etter forskning som eksplisitt utforsker barnevernsrelaterte problemstillinger som fosterhjem, nærmiljø og hjelpetiltak. Det gir mulighet for at de tiltak som settes i verk, om det gjelder utvikling av metoder, undervisning eller strategisk utviklingsarbeid, kan baseres på forskningsbasert kunnskap.

Siktemål 2: Styrke kompetansen om forhold som er relevante i arbeid med samiske barn og familier i det kommunale barnevernet. Det finnes i dag ingen systematiske oversikter som synliggjør kunnskap om samiske barn og unge. Kunnskapsoversikten har medført at forskningsresultater har blitt identifisert. Det vil bli gjort rede for disse funnene, og de blir satt i sammenheng med barnevernets særskilte ansvarsområde. Grunnlaget for den fremtidige kompetanseoppbyggingen vil dermed kunne bli kvalitetssikret gjennom forskningsbasert kunnskap.

Siktemål 3: Bidra til erfaringsutveksling både lokalt og i Nord-områdene (Russland, Sverige, Finland og Norge) om kunnskapsbasert praksis overfor samiske barn og unge med behov for barnevernstiltak. En viktig del av aktiviteten er å hente inn dokumentasjon på kunnskapsbasert praksis fra de andre Nordkalottlandene. Ved at ressurser kanaliseres mot å trekke inn kunnskap fra de andre landene åpner det for et fremtidig samarbeid i Barentsregionen. På bakgrunn av kunnskapsoversikten skal det gjennomføres et prosjektmøte med inviterte deltakere fra alle landene i løpet av 2008.

For å ivareta disse tre siktemålene i arbeid med denne kunnskapsoversikten ble det utformet noen konkrete spørsmål. Spørsmålene retter oppmerksomheten mot både det vi har av kunnskap og det vi mangler av kunnskap om samiske forhold sett i sammenheng med barnevernsrelaterte problemstillinger. Videre setter spørsmålene fokus på fremtidige utviklingsmuligheter sett på bakgrunn av kunnskapsstatusen.

Hvilke metoder og tiltak innenfor områdene fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak som gjennom forskning har vist seg å fungere godt for samiske barn og familier i Norge, Sverige, Finland og Russland?

1. Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?
2. Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?

3. Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevernkontekst?
4. Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?
5. Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst?

Gjennomføring

Søkene er gjort ved søk i kataloger og databaser. Det vil bli brukt ulike databaser. Søkene ble gjennomført som søk etter publisert forskning i de fem aktuelle språkene; norsk, engelsk, svensk, finsk og russisk. Dette ble gjennomført av prosjektleder og prosjektmedarbeider, og ved bruk av en finsk og en russisk prosjektassistent.

For å identifisere kunnskapsbasert praksis vedrørende samiske barn og unge med behov for barnevernstiltak ble det foretatt søk i følgende databaser/kataloger:

ProQuest, CSA Illumina, JStor, PsykINFO, BIBSYS, EBSCO-ERIC, EBSCO-HOST, NORART, Sociological Abstract, Ovid CINAHL, MEDLINE, LIBRIS, SCIRUS, Child Abuse (i Medline Plus), Pubmed, Web of Science, idunn, LIBRIS, Sámi sierrabibliotekha/ Samisk spesialbibliotek, Nasjonalbiblioteket., google, ForskDOK og Universitetsbiblioteket i Tromsø. I Finland ble det in tillegg søkt i LINDA-universitetsbibliotekens samkatalog, ARTO- referensdatabase over finske artiklar, MANDA – folkbibliotekets samkatalog, Biblioteket i *Centralförbundet för barnskydd* i Finland og FENNICA – Finlands nasjonalbibliografi. Yandex er en russisk database som det ble søkt i. Det har også blitt brukt Russlands biblioteker som har flere databaser: Russlands statsbibliotek, Vitenskapelig bibliotek ved Moskva statsuniversitet, Elektronisk katalog med database fra Russlands fem største bibliotekbaser og Universal vitenskapelig bibliotek i Murmansk oblast.

For å kunne identifisere studier som ble vurdert i henhold til inkludering- og ekskluderingskriteriene ble det brukt søkeord. Disse er kodeord som man bruker for å få treff på aktuelle og relevante publikasjoner. Søkeordene er fremskaffet etter kunnskap om feltet og samtaler med personer som kan ha særskilt oversikt over aktuelle koder som publikasjoner er kategorisert på. Ansatte på Universitetsbiblioteket i Tromsø var en slik resurs. Det ble brukt ulike søkeordene, hver for seg og sammen. Dette er en vanlig fremgangsmåte ved databasesøk, og representerer

den måten man kan få frem det som finnes av relevant publisasjon. I praksis betyr det at man innenfor hver database/katalog bruker hovedsøkeordet, i vårt tilfelle «samisk» og «barnevern» og søker med disse enkeltvis og hver for seg. Deretter innskrenker man søkene ved å legge til andre søkeord. I motsatt fall må man enkelte ganger bytte ut ordene for å se om man får treff med andre søkeord. Det kan være at man ikke fikk treff i det hele tatt med de valgte søkeord, eller at man fikk treff innenfor helt andre felt enn man er interessert i. Dermed er søkeprosessen i praksis toleddet; i første omgang er den svært standardisert hvor man gjennomfører helt like former for søk. I neste ledd gjelder det å finne frem til alt av relevans, hvor man i større grad bruker ulike koblinger og ulike søkeord for å se om man kan få treff. I en del tilfeller betyr det at man først får mange treff som man er nødt til å innskrenke. I vårt område «samisk barnevern» er realiteten motsatt; man får få treff og man må øke disse ved å finne frem til flere og bedre søkeord. Det henger sammen med at forskningsfeltet ikke er samlet til ett felt og derfor ikke opererer med samlede kodeord som publikasjoner kodes og kategoriseres etter. Man avslutter denne søkeprosessen når man får de samme treffene om igjen og om igjen.

Samisk

Barnevern

Barn

Sami child

Sami

Famil

Barneoppdragelse

Barnepsykologi

Barn

Child protection

Child-rearing

Samisk barnevern

Saami welfare

Saami child protection

Saami child protect

Saami child

Saami child welfare

Lappish

Lappish child

Saami social

Social

Lapp

Sami barn

Sami

Samisk barn

Child abuse

Ved søk etter svenske publikasjoner anbefalte Samisk spesialbibliotek å bruke LI-BRIS, søkeordene var *samisk*, *barn* og kun *samisk*. Disse ble brukt ved siden av de andre søkeordene som er listet ovenfor. I tillegg ble det brukt utallige andre søkeord med det formål å idetnifisere grå litteratur, da det ikke ble funnet noe treff i Sverige.

Samiska

Barn

Samisk

Barnomsorg

Barnskydd

Barnvard

Barnvård

Värd

Vårdnan

Omsorg

Omsorj

Samar

Sami

Lapper

Lapparna

Lappisk

Fosterhem

Foster

Søk etter finsk publikasjon ble gjort etter søk med finske søkeord. Søkeordene ble utarbeidet i et samarbeid med den finske prosjektmedarbeider og prosjektmedarbeideren. Søkeordene ble brukt i kombinasjon med ulike ord for samisk; saami, sami, lapp og lappish. Søkeordene som er brukt for å finne frem til finske studier var:

Lastensuoj	barnevern
Saamel	samisk
Menetelm	metode
Perhetyö	familiearbeid
Monikulttuurisuus	flerkulturell
Sosiaal	sosialt arbeid, sosial

Det ble prøvd med forskjellige kombinasjoner hvor *saamel* (samisk) ble koblet sammen med *lastensuoj*, *perhetyö* eller *sosiaal*.

De russiske søkeordene var som følger:

Саамский	samisk
Саамы	samer
Мурманская	Murmansk fylke
Ловозеро	Lovosero
Ловозерский	Lovosero
дети	barn
правæ детей	barns rettigheter
защита прав детей	beskyttelse av barns rettigheter
благополучие детей	barns velstand
родительские права	forelderrett
несовершеннолетние дети	barn under 18 år
условия жизни	leveskår
условия жизни и роста детей	barns levekår og oppvekst
качество жизни	livskvalitet

Utarbeidelse av kunnskapsstatuser handler om å gjennomgå arbeid på feltet for å avgjøre hva man har av kunnskap om et tema. Det er den forskningsbaserte kunnskapen man søker. For at man skal kunne være sikker på at det er forskningsbasert kunnskap man henter inn må man kvalitetssikre prosessen. For å sikre at det man baserer kunnskapsstatusen på ikke er misforstått, har man to som søker og to som leser. Prosjektleder og prosjektmedarbeider er henholdsvis første og andre leser. Begge to har også gjennomgått søkene i databasene. Dette gjelder ikke søkene etter russiske og finske studier. Der har vi akseptert at det kun var den russiske og finske medarbeideren som søkte og leste. Det ble vurdert som alt for resursskrevende å ha to lesere i arbeid med den finske og den russiske delen. Ulempen ved dette er selvsagt at man mister muligheten til kvalitetssikringen som ligger i to lesere. Alle har imidlertid fylt inn egenskaper ved studiene i kodeskjemaene (se vedlegg A). Kodeskjemaene er med på å kvalitetssikre at de inkluderte studiene er valgt ut

etter de samme kriteriene. Den praktiske vurderingen er at kodeskjemaenes grundighet var god nok kvalitetssikring for vårt formål, og at en tett dialog mellom prosjektmedarbeider og den finske og den russiske prosjektmedarbeideren kunne oppveie noe av ulempen.

Den finske prosjektassistent og den russiske prosjektassistenten ble rekruttert fra miljøet ved Universitetet i Tromsø og forskermiljø i Finnmark. Kravet var at de var student på masternivå/eller tilsvarende dersom de har deler av sin utdannelse fra utlandet. De som gjennomførte søkene svarte til dette kravet, og den russiske medarbeideren hadde i tillegg langt høyere kompetanse med hovedfag og lang erfaring som forsker.

I søkene ble aktuelle studier identifisert. Når studier ble funnet skulle det skrives et sammendrag og sette opp resultatmål i oppsatt kodeskjema. Det ble utviklet en nedtegnet søkestrategi samt oversikt over hvor søkene skulle gjennomføres for å kvalitetssikre prosjektmedarbeidernes arbeid.

I etterkant av søkene ble det fulgt en på forhånd avtalt prosess. Studiene ble satt opp i vedlagt kodeskjema. Abstrakt og sammendrag ble vurdert. På bakgrunn av dette ble det avgjort hvor vidt en studie skulle bli inkludert eller ekskludert. Deretter ble evidensnivå gradert og kvalitativ og kvantitativ syntese ble samlet, dette arbeidet har vi omtalt som analyseprosessen.

I siste omgang ble analyseresultatene gjennomgått med tanke på om de svarte på problemstillingene. Det er denne prosessen som leder frem til rapportens tekst og de anbefalinger som vi foreslår.

Gyldighet og pålitelighet

Det er blitt lagt vekt på at kodeordene er tydelig for alle som deltar i søkeprosessen. Det er derfor lagt med en liste med kodeord. Det gjør det mulig å replisere undersøkelsen. Gjennom en slik gjentakelse vil man dermed kunne komme frem til nøyaktig det samme resultatet som vi har gjennom vårt arbeid. Det bidrar til å sikre krav om etterrettelighet. Et annet aspekt ved dette kravet er at mulighet for replisering medfører at andre kan gjøre selvstendige vurderinger på om de studiene vi har inkludert er fornuftige i henhold til vår problemstilling. For at man skal kunne vurdere dette har vi lagt ved det kodeskjema vi anvendte i forbindelse med koding av studiene og gjennomføring av analysene. Resultatets gyldighet henger

også sammen med om vi har fått tilgang til de arbeidene som er relevant for den kunnskapsoversikten vi har utarbeidet. Det kan man vurdere ved å se på sammenhengen med vår problemstilling, vår avgrensning og kodeordene. Ved en slik sammenstilling kan man se at målet med arbeidet var å hente inn relevante studier om barnevernets arbeid sett i sammenheng i forhold til samiske barn, ungdom og familier.

Inkludering og ekskludering

I en kunnskapsoversikt må man etablere klare retningslinjer for hvilke studier som skal tas med og hvilke som skal utelates. En vanlig feil i slike kunnskapsoversikter er at inkluderingen flyter ut, og for mange forsknings-/utviklingsarbeid inkluderes. Det kan fremstå som fortjenestefullt å ta med mange treff, og på den måten la kunnskapsstatusen gi skinn av grandiositet. Problemet med en slik strategi er at det for det første blir vanskelig å forfølge alle de forfatterne og temaområder som inkluderes i oversikten. Dermed kan nyere arbeid, annet arbeid eller mer utfyllende arbeid av samme forfatter, eller om samme tema bli oversett. En slik mangel får betydning for validiteten av arbeidet og man kan sette spørsmålsteget ved gyldigheten til de drøftingene som blir foretatt. Det er en bedre strategi å utvikle noen tydelige avgrensninger, og la de drøftingene som gjennomføres baseres på en mer grundig analyse av de funn som man kan inkludere på basis av inkluderte studier.

Inkludering og ekskludering av studier er basert på om studiene handler om metoder og tiltak innenfor områdene fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak for samiske barn, unge eller deres familier. Forskning om samiske barn og unge som på grunnlag av omsorgssvikt, mishandling eller særskilte behov har tiltak eller kunne hatt tiltak fra barnevernet (etter norsk barnevernlov) er studier som svarte til inkluderingskriteriene. Samiske barn og unge eller deres familier måtte utgjøre hele eller et flertall i utvalget dersom studien skulle inkluderes.

Det som etter planen skulle inkluderes var:

1. omtaler av arbeidsmåter,
2. kliniske studier,
3. outcomestudier av metodeintervensjoner,

4. kvalitative og kvantitative studier,
5. kvalitative og kvantitative evalueringer samt
6. multi- og/eller singelcasestudier.

Det som skulle ekskluderes var:

1. kvalitative og/eller kvantitative kulturbeskrivelser,
2. pilotstudier,
3. metoder uten evaluering eller annen form for vurdering,
4. eksplorerende studier,
5. studier som ikke når opp til kvalitetsstandarder vurdert etter designet samt
6. studier hvor oppmerksomheten mot samiske barn og unge eller deres familier kun utgjør et lite utsnitt av datatilfanget eller formålet med studien.

Den metodologiske kvaliteten av studier som inkluderes er vurdert. Det er redegjort for kvalitetskriteriene og hvordan de inkluderte studiene tilfredsstiller kriteriene. Til dette arbeidet ble kodeskjemaene sentrale verktøy, fordi de bidro til å fremstille studiene på en slik måte at de var enkle å vurdere. Innføring av studiene i kodeskjemaet førte til at de ulike aspektene ved studiene ble tydeliggjort og man kunne vurdere dem i henhold til inkluderings- og ekskluderingskriteriene. Kvalitetskriteriene ble tilpasset studienes kvalitative eller kvantitative design. Det betyr at studiene som inkluderes skal være i tråd med vitenskapelig krav til gjennomføring av forskning innenfor egen forskningstradisjon. Studiene som tas med befinner seg på minimum mastergradsnivå.

Analyse

Analysen ble utformet slik at det skulle være mulig å trekke ut kunnskap om effekten og kvaliteten på metoder og tiltak. Analysen ble støttet opp av kodeskjemaet. I forkant av arbeidet ble det laget en strategi for hvordan ulike undersøkelsesmetoder skulle behandles. Strategien var basert på at de metodekravene som er vanlig å

rette mot metodedesign skulle anvendes som grunnlag for analysen. Kravet til metodisk adekvat design skulle også rettes til studiene i forbindelse med vurderingen av dem.

Strategien som ble utviklet er således gjenkjennelig fra omtale av spesifikke metoder innenfor kvalitativ og kvantitativ forskning. Kvalitative studier og singlecase-studier skulle bli analysert og vurdert i henhold til hvor velbegrunnet drøftingene er i forhold til datatilgangen og det metodiske design. Studiene skulle analyseres ved å trekke frem karakteristikken ved designet, metodologisk kvalitet i gjennomføringen, interessen for studieobjektet, isolere og gjennomgå problemstillingen og hva som leder frem til denne, beskrive metoden som er anvendt og sette opp de presenterte resultat. Kvantitative studier skulle bli vurdert i henhold til design, metodologisk kvalitet i gjennomføringen, hvor troverdig resultatet de påviste er og vurdering av gradering av evidensnivå. Prosedyrene som følges i forbindelse med analysen av disse studiene skulle avdekke eventuelle feilkilder i materiale, trekke frem manglende data og vurdere den statistiske testen som er anvendt i forhold til datamaterialet som er hentet inn. Det ble også tatt høyde for eventuelle økonomiske analyser (ikke samfunnsnivå).

Som resultatet vil vise ble det ikke avdekket studier under alle disse punktene. Når det allikevel er tatt med i denne gjennomgangen er det for å synliggjøre hvordan man kan gå frem i senere arbeid. Det kan være hensiktsmessig dersom det om få år er gjennomført mange flere undersøkelser innenfor dette tema. Da vil denne redegjørelsen kunne fungere som en strategi som kan repliseres og man kan fremskaffe oversikt over kunnskap og eventuelle endringer i fremgangsmåten forskningen anvender. Redegjørelsen kan videre brukes i arbeid med andre kunnskapsoversikter i beslektede områder for derigjennom å sammenholde kunnskapssituasjonen. Det kan innebære at man oppnår ytterligere oversikt over kunnskapen i tematikken fordi liknende temaområder trekkes inn og analogiseres.

For å sørge for at kunnskapsoversikten ble basert på analyse som er eksplorativ i sin karakter, ble det inkludert en vid fortolkning av resultatmål. Svakheter ved dette er at muligheten for sammenfatning på metaanalysenivå svekkes. I følge planen skulle det kompenseres for denne svakheten ved at det redegjøres for hvilke resultatmål forskningen er basert på. Det har vist seg at ingen av de inkluderte studiene var aktuelle for metaanalyse, fordi en slik sammenfatning er avhengig av fremgangsmåter som bidrar til resultatmål som er kvantifiserbar og på samme nivå.

Aktuelle mål som ble trukket frem var mål knyttet til barnets sosiale, psykologiske og helsemessige velbefinnende. Disse kunne være basert på standardiserte mål,

men også rapporteringer fra barnet selv, familie og sosialarbeidere. Det kan også være mål knyttet til barnets livssituasjon slik som stabilitet og kontinuitet. Andre mål kan være opphør av omsorgssvikt og mishandling. Det kan også være mål på tilfredshet hos foreldre og barn. Imidlertid ble ikke brukertilfredshet behandlet som et primært mål, fordi det ikke er kunnskap som nødvendigvis gir nødvendig innsikt i forbindelse med kvalitetsheving i praksis. Mål for å vurdere beste praksis var av større relevans, og mål om gode resultat ble vektlagt. Negasjonen av dette ble også fremhevet. Det vil si at resultatet av de studiene som ble inkludert ble analysert i forhold til hva man må ha mer kunnskap om for å kunne vise til beste praksis.

Metodiske overveielser

I forbindelse med dette prosjektet er det gjort vurdering av grunnlaget for, og kvaliteten av, den beskrevne fremgangsmåten. Søk i databaser etter studier, som omhandler kunnskap om et særskilt temaområde, er en arbeidsform som er egnet for å utvikle en kunnskapsstatus og peke på kunnskapsbehov. Databasesøk er lettest å gjennomføre ved søk etter konkrete, lett kategoriserbare studier.

En del av studiene innenfor kulturorienterte fagområder er ikke alltid kategorisert etter entydige begreper. For det første har ikke forskerne vært bevisst på betydningen av å kategorisere sine studier. Det har ikke hersket tradisjon for kunnskapsstatuser innenfor dette faget slik som innenfor de medisinske fagmiljøene. Forskerne har heller ikke vært bevisst på at deres arbeid kan tenkes brukt innenfor tjenesteytende profesjoner, og har dermed heller ikke sett for seg at deres arbeid vil inngå i kunnskapsstatuser innenfor tematikk som henter sin referanse fra profesjonsinndelingen. Noen er ikke blitt klar over nytteverdien av deres undersøkelser. De har dermed ikke kategorisert sine arbeid i forhold til praktisk nytte, men har heller brukt kategorier som har teoretiske referanser. Noe av dette kan man hente inn ved å bruke flere, mer teoretiske og mer kreative kodeord i søkene. Videre kan man trekke inn noen av arbeidene i teorikapitlet. Særlig er dette en meningsfull manøver når studien ikke har trukket inn relevansen i forhold til vårt aktuelle tema for kunnskapsoversikten.

Imidlertid betyr ikke denne utfordringen at man ikke kan skaffe seg oversikt over hva som finnes av relevant arbeid innenfor sosialfag og kulturfag når det gjelder samisk perspektiv ved hjelp av databasesøk. Det er tvert i mot viktig å skaffe slike

oversikter også innenfor disse fagene. Det er et behov for at det utvikles kunnskapsstatuser som nettopp identifiserer og systematiserer den kunnskapen som eksisterer, og at det videre arbeidet innenfor feltet baseres på dette. Utfordringene betyr bare at man noen ganger må bruke mange ulike kodeord og kombinasjoner av kodeord, for å finne frem til de aktuelle rapportene. Erfaringer har vist at dette lar seg gjøre, dersom man har en grundig forståelse av kulturfeltet, og kjenner til de kodebegrepene som er vanlig i de ulike regioner og land (Saus 2006 A og B).

Noen ganger må man kryss-sjekke flere ulike kodeord for å se om man får treff ved hjelp av andre begreper og sammensetning av begreper. I kulturstudiene har man en tendens til å veksle mellom begreper som etnisitet, kultur og minoriteter. Ulike land har en tendens til å ha preferanser for noen av begrepene. USA katalogiserer for eksempel sine studier med «rase» langt oftere enn norske forskere ville ha gjort. Det kan henge sammen med at man knytter ulike normative holdninger til begrepene, om de ville ha gjort det i det hele tatt. Ved kreativitet i valg av kodeord og kombinasjon av disse, i tillegg til fleksibilitet i bruk av søkeord kan man bringe frem oversikt over forskning på de sosiale- og kulturelle fagfeltene. I gjennomføring av dette prosjektet vil det bli lagt vekt på at man anvender et bredt tilfang av kodeord for å få frem alle relevante studier. Samtidig vil man gjøre rede for søkestrategien på en måte som gjør at undersøkelsen er repliserbar.

Faglig kontekst

Sápmi

Sápmi er samenes eget navn på det samiske området. Samene er et folk og er internasjonalt anerkjent som urfolk. Sápmi strekker seg over fire land; Norge, Sverige, Finland og Russland. Samene er bosatt fra Kolahalvøya i øst til Hedmark i Sør-Norge til sør i Sverige.

Det er vanskelig å gi et eksakt antall på hvor mange samer det er. Men det er vanlig å anta at det er omtrent 70.000 – 100.000 samer, hvor omtrent 40.000 av disse bor i Norge (NESH 2002, KUR/RCRIP 2006). Grunnen til at det er vanskelig å gi et mer eksakt anslag over antallet er at de ulike landene beregner dette forskjellig og samene selv bruker ulike måter å beregne antall på.

I tillegg har samene vært utsatt for en massiv assimileringssprosess hvor målet var at de skulle gå fra å være samer til å bli en del av nasjonalstatens etniske gruppe. Denne prosessen har ført til at mange endret selvoppfattningen fra å føle seg som same til å føle seg som norsk, svensk, finsk eller russisk. I dag er den etnopolitiske holdningen endret slik at mange «gjenopptar» en identitet som samisk. Alt dette fører til at det er vanskelig å si eksakt hvor mange samer det finnes på Nordkalotten. I tillegg er det en del motstand mot å registrere mennesker basert på etniske kategorier (Østby 2001).

Samene var tidligere gjenstand for aktiv fornorskning, en prosess som ble ført fra 1850 frem til 1980 (Minde 2005). Etter 1980 har dette endret seg, og det er nå politisk vilje til å innfri samene særskilte rettigheter som urfolk. Samene har tradisjonelt drevet med ulike næringsaktiviteter, selv om den nomadiske reindriften er den mest kjente. Samene har drevet med et utstrakt fiske, og i Nord-Norge drev mange samer med kombinasjonsnæring, en kombinasjon av fiske og jordbruk sammen med jakt og sankning. Reindrift ble i all hovedsak drevet i nord i de indre deler av Finnmark og i Sør-Norge. Reindrift handler om å følge etter reinflokken i dens flytte mellom sommerbeite og vinterbeite, og er dermed en nomadisk livsform. Hvor langt man må flytte med reinflokken varierer mye fra distrikt til distrikt. Reindriftssamene var organisert i siidaer, en storfamilie som sammen holdt en reinflokk.

Den nomadiske livsformen førte til at reindriftsamene kom i kontakt med bofaste samer i kystområdene. Kontakten medførte en utpreget venne- og gjestereasjonsform, kalt verdderelasjon. Verddesystemet organiserte forholdene mellom reindriftsamene og kystsamene når det gjaldt handel, bytte og sytingsrein, det å ha rein på beite i en flokk. Ikke minst førte verdderelasjonene til viktige samhandlingsformer som inngifting og gjesting. Dette systemet ivaretok en harmonisk relasjon mellom de som kom for å være der om sommeren og de som bodde i området hele året. I dag ser vi at forholdet mellom reindriftssamene og de fastboende kan være mye mer anstrengt i noen av sommerbeiteområdene.

Det finnes ni samiske språk. Det er en diskusjon om språkene skal regnes som dialekter eller egne språk. Imidlertid er forskjellene mellom de ni språkene så store

at det gir mening i å behandle dem som ulike språk. Det er ikke gitt at en som snakker nordsamisk forstår sørsamisk. Forskjellene mellom noen av dem kan sammenlignes med forskjellen mellom norsk og tysk. Nabospråkene ligner hverandre og er stort sett forståelig for hverandre. Språkene følger samiske regioner og følger ikke nasjonalgrensene (Sametinget 2005).

Nordsamisk snakkes i Finnmark, Nord-Troms og i Nordland i Norge, nord i Sverige og nord i Finland. Det finnes ulike dialekter innenfor nordsamisk. Nordsamisk utvandring mot sørlige samiske områder, samt en dominerende posisjon, har ført til at nordsamisk også er spredt lengre sør.

Lulesamisk snakkes i Tysfjord, Hamarøy og Sørfold i Troms i Norge og i Jokkmokk og Gällivare i Sverige.

Østsamisk/Skoltesamisk er inndelt i fire dialekter: Neiden, Pasvik i Norge og Petsamo i Russland, Enare i Finland og Nuortijärvi. I Norge har samene med denne dialekten foretrukket betegnelsen østsamisk fremfor Skoltesamisk. Språket finnes ikke i et sammenhengende område fordi de har blitt effektivt skilt etter krigen da grensegangene ble effektivt stengt både for samhandling og kommunikasjon.

Sørsamisk snakkes i Hedmark, i Sør-Trøndelag og i skogene og fjellområdene innover Sør-Sverige.

Pitesamisk snakkes i Midt-Sverige, men også i innover Nordland mot Fauske og Rana.

Umesamisk finnes i Midt-Sverige og man mener at dette språket ikke finnes i Norge i dag.

Enaresamisk er et språk som snakkes i området rundt Enaresjøen.

Kildinsamisk finner man sør og vest på Kolahalvøya i Russland. Akkalasamisk regnes noen ganger som eget språk hvor antall samisk språk da blir ti i stede for ni.

Tersamisk er språket i den mest østlige samiske regionen.

Enarismisk, nordsamisk, kildinsamisk, lulesamisk, sørsamisk og østsamisk har sitt eget skriftspråk.

I Norge, Sverige og Finland er det etablert Sameting. Sametingene er et folkevalgt organ som skal styrke sameenes politiske stilling, og bidra til rettferdig behandling av det samiske folket (Sametinget 2008). Sametinget har fått en viss råderett innenfor visse områder, som språk, kultur, næring og utdanning. Opprettelsene av sametinget er et viktig bidrag for å etterleve internasjonale forpliktelser nasjonen har overfor sin urbefolkning.

Barnevern i samiske områder

Barnevern i samiske områder har vært satt på dagsorden i norsk barnevern siden utgivelsen NOU 1996: 5 *Plan for helse- og sosialtjeneste for den samiske befolkning i Norge*. Før utgivelsen av denne hadde samiske fagfolk etterlyst kunnskap om dette. Mange samiske sosialarbeidere erfarte at barnevernstiltak og barnevernsmetoder (og andre arbeidsformer innenfor sosialt arbeid) ikke var tilpasset samiske forhold. Dette førte til at de begynte å reflektere over sin praksis, utarbeidet nye arbeidsformer og satte tema samisk kultur i kombinasjon med barnevern og sosialt arbeid på dagsorden. Blant annet utarbeidet de kurs som omhandlet temaer som kulturkompetanse og krysskulturell psykiatri.

I denne utredningen var ulike typer arbeid inkludert; forskning, utviklingsarbeid og studentarbeid gjennomgått. I tillegg var rettslige dokumenter som regulerer norske myndigheters forhold til den samiske gruppen gjennomgått. Disse arbeidene dannet bakgrunns materialet for å identifisere hvor man eventuelt burde rette innsatsen, hvordan dette eventuelt kunne gjennomføres og avklare sentrale problemstillinger. Det overordnede målet var likeverdig tilbud innen helse- og sosialtjenesten til den norske og den samiske befolkningen. Utredningen konkluderte med å anbefale rekruttering av samer og samisktalende til helse- og sosialsektoren. Videre anbefalte de utvikling av tilfredsstillende og funksjonell tolketjeneste, øke kvaliteten i tjenestetilbudet ved kurs om samisk historie og samfunnsforhold, bygge ut et veiledningskorps i helseregion 5 og innarbeide kunnskap om etnisitet i lærebøker. Det ble fremmet ønske om et mangfold av tiltak. I tillegg ble det drøftet behov for, og mulighet for kartlegging av behov hos samiske barn som brukere, utvikling av samisk terminologi innenfor feltet, sikring av rutiner for å ivareta samiske brukere samt hvordan tradisjonell kunnskap og sedvaner kunne integreres i dette arbeidsfeltet.

Utredningen satte standard for fagutviklingen innenfor helse- og sosialsektoren i samiske områder av Norge. Denne utviklingen ble forsterket ved at Sametinget helt

siden 1997 har bevilget finansiering av prosjekter som fremmer implementeringen av anbefalingene i utredningen. Mange har gjennomført masterarbeid basert på videreføring av prosjekter finansiert av Sametinget. Noen er tatt opp som doktorgrads stipendiater eller jobber innenfor forskning, mens andre er høgskolelærere i profesjonsutdanning og besørger at studenter får kjennskap til samisk perspektiv innenfor helse- og sosialtjenester.

Sametinget har vært en bidragsyter for å øke kompetansen for å utvikle et samisk perspektiv i barnevernet. Det har blitt gjort ved å tildele midler til barnevernfaglige kompetanseprosjekt i kommunene, høgskolene, universitetene og forskningsinstitusjoner. Midlene er delt ut i forbindelse med Sametingets fordeling av midler til prosjekter som høyner kvaliteten og øker metodetilfanget innenfor helse- og sosialtjenester til den samiske befolkningen. Hvert eneste år har det vært drevet prosjekter om barnevern med samisk perspektiv på grunnlag av disse midlene.

Mange av de som bidrog til å utvikle samisk kultur som et temaområde har senere tatt hoved- eller masteroppgaver. I disse oppgavene har ulike forhold som er relevant for barnevern i samiske områder blitt undersøkt. I dag er det et relativt tett nettverk av samiske akademikere som arbeider med og interesserer seg for samisk perspektiv innenfor helse- og sosialsektoren. Mange av disse har en felles historie fra 1990-tallet. De har byttet jobber og flyttet geografisk, men beholdt en faglig kontakt. Sammen har de beveget seg faglig fra praksis, til arbeid med utviklingsprosjekter og mange av dem finner man i dag i undervisning, utviklingsprosjekter, forskere og noen holder på med doktorgrader. Det er grunn til å tro at et nettverk med forskere, som har felles referanse fra praksis i samiske områder, vil rekke et nasjonalt publikum om noen få år ved at deres formelle akademiske status gir dem den nødvendige legitimitet i fagfeltet.

Det er gjennomført et doktorgradsprosjekt som handler om barnevern i samiske områder. Avhandlingen het «Kontekstuell barnevern. Barnevern i samiske landskap» (Saus, 2003). Saus, som er en av forfatterne til denne rapporten, skrev om kontekstuell barnevern. For henne har barnevern i samiske områder fått betydningen kontekstuell barnevern, fordi hun mener at et flerkulturelt perspektiv i barnevernet i praksis betyr å ha oppmerksomheten rettet mot den konteksten der handlinger, utsagn og opplevelser utspiller seg. Det er i denne sammenhengen erfaringer fortolkes, og mening og betydning konstrueres. Ethvert fenomen er forankret til konteksten, hvor i fenomenet kan fortolkes. For barnevernet betyr det at handlinger, forestillinger og utsagn som barnvernet må forstå og handle på bakgrunn av, bare kan fortolkes meningsfylt i en lokal sammenheng. Når kulturell forståelse skal integreres, må det gjøres i en lokal sammenheng. Med utgangspunkt i disse

resonnementene pekes det i avhandlingen på at kjennskap til forordninger som er utbredt i mange samiske områder er viktig for barnevernet. Kjennskap til fadder-systemet kan gi barnevernet innspill på mulige omsorgsalternativer og kunnskap om slektskapssystemet gir barnevernet innsikt i viktige voksenpersoner for barnet. Oversikt over lokale sedvaner og ordninger kan gi barnevernet et godt grunnlag til å utvikle lokalbaserte tiltak og drive forebyggende arbeid.

Flerkulturelt barnevern

I de siste 10-20 årene er det blitt en økende oppfatning at barnevernet må være kulturelt tilpasset. I 2007 ble det utarbeidet en kunnskapsoversikt over flerkulturelt barnevern (Holm- Hansen, Haaland og Myrvold, 2007 a). Feltet ble gjenstand for en kunnskapsgjennomgang, og det ble meislet ut utfordringer, muligheter og fremtidig innstatsområder (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold, 2007 b). Målsettingen med dette arbeidet var å ta for seg ulike typer tiltak og programmer som benyttes i barnevernet. De søkte også å se nærmere på arbeid overfor barn og unge med rus- og dopingproblemer, barn og unge som har opplevd vold, som familievold, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Dette organiserte de etter tiltak i hjemmet, tiltak utenfor hjemmet og kompetansefremmende tiltak for barnevernet.

I kunnskapsstatusen pekes det på at det ikke er forskningsmessig belegg verken for å anbefale eller fraråde spesielle og særlig tilpassede programmer og metoder til innvandrergupper.

I kunnskapsstatusen mener man å kunne belegge at møtet mellom barnevernet og klient er avgjørende for at virkningen av tiltakene som settes inn skal virke etter hensikten. Derfor anbefaler de at barnevernet får opplæring i å håndtere møtesituasjonene. Tolking har fått oppmerksomhet i rapporten og det pekes på behov for å øke kvaliteten på denne tjenesten. De peker på behovet for å klargjøre forskjellen mellom tolkens rolle som oversetter og «brokers»; det vil si kulturell oversetter eller linkarbeid. Linkarbeid diskuteres i forhold til muligheten for å øke kvaliteten på barnevernsarbeid og behovet for rolleavklaring mellom tolkene og linkarbeiderne. De hevder å vite at det er avgjørende for godt barnevernsarbeid at det er basert i en god situasjonsforståelse, det samme som i annen forskning er kalt kontekstuell barnevern, for eksempel i omtalen av barnevern i samiske områder (Saus 2006, Saus 2003). Fleretnisk sammensetning av barnevernspersonell vil kunne øke erfaringstilfanget og barnevernets legitimitet, men det frarådes å

drive etnisk matching mellom behandler og klient. For å samle forskningsinnsatsen argumenterer de for at det initieres et forskernettverk for flerkulturelt barnevern.

Gjennomgangen skal danne grunnlag for Barne- og likestillingsdepartements videre satsing på flerkulturelt barnevern og utvikling av mer systematisk opplæring ved barnevernsutdanningene (St. prop. 2007-2008).

Holm-Hansen, Haaland og Myrland har sammenfattet sine anbefalninger til barnevernet i en artikkel i Norges Barnevern (2007):

- Tilpass eksisterende programmer, tiltak og metoder
- Fokuser på de direkte møtene mellom barnevern og klient
- Hev kvaliteten på tolkearbeidet
- Undersøk potensialet i ulike former for linkarbeid anvendt innen barnevernet
- Alminneliggjør arbeidet med flerkulturelt barnevern
- Legg vinn på fleretnisk rekruttering, men ikke etnisk match mellom behandler og klient

Siden det nettopp er utarbeidet en slik kunnskapsstatus vil det ikke i denne sammenhengen bli en bred gjennomgang av et flerkulturelt perspektiv. Det henvises i stede til kunnskapsstatusen, «Flerkulturelt barnevern» (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007) og heftet «Fargerikt barnevern» (Saus 2007).

Urfolksstudier og barnevern internasjonalt

Det finnes ikke en samlet fagtradisjon som kan kategoriseres som «barnevern og urfolk». Det har heller ikke vært en faglig orientering som er omtalt som flerkulturelt barnevern. Innsatsen har vært drevet av noen få forskere som har hatt særlig interesse av tematikken. Med utgangspunkt i situasjonen for urfolk i eget land har disse forskerne trukket kulturkunnskap inn i forhold til barnevernet. Det som kjennetegner teoridelen i forskning som med en samlebetegnelse kan kategoriseres som «barnevern og urfolk» er etnografisk interesse. Mange prosjekter handler om beskrivelse av kulturen til urfolkene.

I Norge er Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge en del av en slik retning hvor kulturbeskrivelse trekkes inn i forhold til barnevernet (Saus 1998, 2001, 2003, 2006 A, 2006 B 2006 C og 2006 D). Vi ser den samme tendensen i arbeidet med å utvikle barnevernet for Navajoene (Belone, Gonzalez-Smith, Gustavsson, MacEachron og Perry 2002, Boyes-Watson 2005) og for barnevernstilpasning for urfolk i urbane strøk (Mindell, Vidal de Haymes og Francisco 2003). I Canada har det å gjenreise et samfunn for minoritetene etter ødeleggelser, forårsaket av kolonialisering vært sentralt (Bennett og Blackstock, 2004). Dette ser man også brukt som begrunnelse for økt innsats innen barnevernsforskning, ofte i en forståelse av at barnevernet har bidratt vesentlig til disse ødeleggelsene delvis gjennom manglende respekt for urfolks kultur, fosterhjemspraksis og etnosentrisk praksis (Blanchet-Choen og Fernandez 2003, Ernst 2001, Spence 2004). Idégrunnlaget for mange av prosjektene som gjennomføres er at man må trekke inn storfamilien i arbeid med familien (se for eksempel Henriksen 1999, 2004, Tronvoll, Moe og Henriksen 2004, Belone, Gonzalez-Smith, Gustavsson, MacEachron og Perry 2002, Bennett og Blackstock, 2004, Crofoot Graham, Cellarius, Clothier, Moore og Hawkins 2001).

Det er hevdet at en av utfordringene for barnevernet generelt er å etablere et eget samlet barnevernteoretisk grunnlag (Stevenson 1998, Lancaster og Lumb 1998). Jacobs og Saus (2008) har sammenlignet barnevernet slik det fungerer overfor henholdsvis amerikanske indianerne og norske samer. Sammenligningen viser at det er store forskjeller når det gjelder lovgivningen, hvor amerikanske indianere har rett til indiansk barnevern, mens det i Norge er en felles barnevernlov som gjelder alle, uansett etnisitet. Videre er det store forskjeller når det gjelder statistisk og objektiv oversikt over behov og situasjon for henholdsvis amerikanske indianske klienter og norske samiske klienter. I USA er etnisk registrering vanlig og ikke møtt med skepsis, slik at det er en større oversikt over de reelle behovene for en eventuell kulturell tilrettelegging av tjenestene. I Norge finner man ikke den samme graden av oversikt, men det er på den andre siden et mer anerkjent innsatsområde for barnevernet som helhet enn i USA, noe som antakelig henger sammen med at det ikke eksisterer en egen særlov. Det er også en forskjell når det gjelder organisering av kompetanse, hvor det i USA er etablert en stor forening for indiansk barnevern, som følge av *Indian Child Welfare Act*. De publiserer rapporter og koordinerer kunnskapsproduksjonen og fører dermed til en kunnskapsoversikt som man ikke finner i de samiske områdene på Nordkalotten.

Likheten er vel så interessant som ulikhetene. Selv om det er gradsforskjeller finner man likheter i historiske overgrep og bruk av offentlig velferd som strategiske redskap i assimileringsprosessen (Jacobs og Saus 2008). Mange av de samme prosessene har funnet sted når det gjelder forsøkene på å integrere kulturkunnskap

i barnevernet. I begge landene har man forøkt å trekke veksler på tradisjonell kunnskap for å utvikle kulturorienterte metoder, uten helt å kunne dokumentere at dette har den ønskede effekten. I en undersøkelse av hvilke metoder som er utprøvd og evaluert internasjonalt som kan overføres til norsk kontekst, pekes det på at metoder basert på tradisjonell kunnskap fremmer identitet og stolthet for egen bakgrunn, men ser ikke ut for å bedre de forhold de er utviklet for å avhjelpe (Saus 2006). Det anbefales derfor å utvikle metoder basert på samtidskulturen, den kulturen barn, unge og familier gjenkjenner som sin egen, heller enn å trekke frem ordninger som fungerte i en tidligere tid. Basert på sammenstilling av barnevern overfor urfolk i ulike land ser man behovet for å utvikle et nettverk for kunnskapsspredning slik at erfaringer i ulike land deles med andre. Dette vil både gagne klientene, barnevernsfeltet og ivareta urfolks rettssikkerhet fordi god praksis, basert på fornuftig fortolkning av urfolksrettigheter, kan vurderes overført fra en geografisk urfolksregion til en annen.

Når barnevernfeltet som helhet ikke har en egen teoribase, er det lett å forstå at det også mangler innenfor det kulturorienterte barnevernet. Når kulturperspektiv behandles internasjonalt begrunner noen det med særlige vanskelige livssituasjoner for urfolksgruppen. Det gjelder fattigdom, manglende deltakelse i generell velstand eller følgeproblemer som oppstår etter kolonialisering, som rusmisbruk, brutte familierelasjoner og dårlig tilgang til utdanning, helseomsorg og arbeidsmarked (Bennett og Blackstock 2004, Bauer, Bogan, Dyk, Fox 1996). Andre forankrer inn-satsen i en argumentasjon om at kulturperspektivet er en rettighet urfolk har. For eksempel finner man rettighetstenkningen som grunnlaget for tilrettelegging av barnevernet overfor urfolk både i USA og Canada (Williams 2005, MacPhattern 1997). Venezuela og New Zealand har også utviklet barnevern hvor henvisning til urfolks deltakerrettigheter er en del av resonnementet bak kulturperspektivet (Blanchet- Cohen og Fernandez 2003, Zon, Lindeman, Williams, Heyes, Ross, David og Furberg 2004). Allikevel er det levestandard og ettervirkninger av kolonialisering som er det mest brukte grunnlaget for å hevde særskilt behov for kulturorientering innenfor barnevernet. I Norge er det vanlig å knytte argumentasjon om særlig tilretteleggelse til rettighetstenkningen. Utfordringen er å utforme samfunnsinstitusjoner slik at rettighetene som samene har som urfolk etter urfolkskonvensjonen oppfylles (Broderstad 1998).

Det var på 1980 – 1990 tallet at noen av landene som har urfolksbosetting begynte å trekke inn kulturperspektiv i barneverntjenestene. New Zealand lagde en ny barnevernlov i 1989 som blant annet fremmet kulturell tilpasning. I Norge kan vi merke ettervirkning av dette i familierådsarbeidet, som er ett konkret resultat av kulturell tilrettelegging av barnevernet i New Zealand. USA lagde en egen

indiansk barnevernlov i 1978. Dette var en del av arbeidet for delvis suverenitet for indianere innenfor reservatene (Red Horse, Martinez og Day 2001). Canada og Australia har egne barnevernlover i de ulike statene. I tillegg har de skilt ut egne kulturtilpassede praksiser for urfolk. I Norge har man ikke en egen barnevernlov. Her mener man at kulturell tilpasning av barnevernet må skje innenfor en felles barnevernlov.

Internasjonalt har interessen for barnevern og urfolk hatt en sterk orientering mot historisk dokumentasjon av overgrep mot de nasjonale urfolkene. Kulturperspektivet ble drevet frem av oppgjør mot barnevernfeltet og de mangler som man kunne avdekke der. Det viste seg at barn av minoritetene var overrepresentert blant de som var i tiltak (Crofoot Graham, Callierius, Clothier, Moore og Hawkins 2001). Flere land hadde også utviklet en praksis i barnevernet hvor barn fra minoriteter ble ført fra sin kulturelle gruppe og plassert i familier fra majoritetsbefolkningen. I Australia har denne prosessen blitt kalt «the stolen generation», i Canada for «sixties sweep» (Bunting 2004). Dermed har både bruk av institusjoner og fosterhjemsarbeid blitt det sentrale områder for barnevernsforskere som også har vært urbefolkningsforskere.

Selv om oppgjøret med disse prosessene løper relativt samtidig i tid i de ulike landene, synes det ikke å ha vært særlig stor grad av samarbeid mellom forskerne. De henviser lite til hverandre, refererer i liten grad til lignende historier i andre land eller bruker hverandres teorier og begreper. Det er antakelig heller et felles internasjonalt klima, hvor det blir mulig å trekke frem slike forhold, som fører til at tiden sammenfaller, heller enn internasjonalt samarbeid. Imidlertid har urfolk hatt en del felles arena, og det kan tenkes at debatter og refleksjoner på disse arenaene har bidratt til å rette oppmerksomheten mot kritikkverdige forhold. Det ble i løpet av disse prosessene avdekket kritikkverdige forhold i barneverntjenestene som Ernst (2001) har oppsummert det i fire punkt. Punktene hans var knyttet spesifikt til maoribarn. Her presenteres de mer generelt, fordi de har likhetstrekk med forhold andre forskere har pekt på, men ikke satt opp på en like oversiktlig måte.

- Manglende sammenheng mellom minoritetens forståelse av familie og den som barnevernslovene er tuftet på.
- Mange minoritetsbarn i institusjoner og fosterhjem ble «mistet» for den utvidede familien / slekten.
- De kulturelle behovene for minoritetsbarn med tiltak fra barnevernet, eller plassert utenfor hjemmet ble ikke møtt.

- Det var behov for metoder som var basert på minoritetssamfunnets måter å løse problemer på.

Det er noen av de samme prinsippene som andre land med urfolk har bakt inn i sin barneverntjeneste de siste tiårene (Bennett og Blackstock 2004, Red Horse, Martinez, Day, Day, Poupart, Scharnberg 2000). For de fleste land har anerkjennelse av at disse punktene representerer et behov i egen barneverntjeneste medført at det er lagt ned arbeid for å møte disse utfordringene. Uansett om man kan finne forskjeller, ser man at det er et felleskap i arbeidet med å bøte på disse problemene og at det i de fleste land oppfattes som uverdige situasjoner. Innsatsen som de ulike land legger ned for å endre dette er imidlertid ulikt.

Man kan dele innsatsen i arbeid med urfolk og minoriteter i sosialt arbeid i to. Todelingen tematiserer hvor sterk grad lokal kontekst former metoden. Yip (2005) delte inn disse to arbeidsformene ved å skille mellom «indigenization» og «authentizations».

Indigenization er arbeid som fokuserer på internasjonale modeller, bearbeidet i forhold til en lokal kontekst. Det er en form for adaptasjon av «vestlig sosialt arbeid», men formet av lokale forhold. Authentization er at modellene og begrepene i det sosiale arbeid springer ut fra den lokale, tradisjonelle kulturen. Det handler om å skape nye modeller, nye arbeidsmetoder som er inspirert av lokale forordninger og således antas å passe godt til den lokale kulturen.

Yip (2005) argumenterer for at sosialt arbeid må gjennomføres med en dynamisk forståelse av den lokale sosiokulturelle konteksten. Globale prosesser fører til at man kan hente inn impulser fra hvordan man gjør det i andre land, men samtidig tilpasse dem lokale kontekstuelle forhold. Det betyr ikke at en metode skal implementeres fra et sted til et annet uten refleksjon og kontekstuell tilpasning. Det betyr heller ikke at det kun er kulturelle beskrivelser av tradisjonelle kulturer som danner basisen for metodene. Yip (2005) anbefaler en dynamisk modell for utveksling av ferdigheter internasjonalt, med gjensidig påvirkning mellom ulike land. Dette innebærer å gå forbi statiske definisjoner på kulturer, og la variasjon og mangfold være vesentlige elementer i flerkulturelt sosialt arbeid. Dermed tar han til ordet for både «indigenization» og «authentizations», men viser til internasjonalt samarbeid for å kvalitetssikre den faglige utviklingen. Jacobs og Saus (2008) anbefaler også internasjonalt samarbeid som følge av den komparative undersøkelsen av barnevernet mellom to ulike urfolksgrupper.

Resultat

I gjennomgangen av resultatene vil de identifiserte studiene presenteres. Presentasjonen er organisert slik at de identifiserte studiene først vil bli presentert i nøytrale former. Kodeskjemaet (se eget vedlegg) som ble brukt i forbindelse med analysen vil danne grunnlaget for fremstillingsformen. Fremstillingen vil dermed følge den samme disposisjonen, noe som skal bidra til å gjøre informasjonen lettere tilgjengelig og enklere å sammenligne. Disposisjonen skal også medvirke til at de vesentlige aspektene ved studiene trekkes frem. I neste omgang vil studiene drøftes i lys av problemstillingene for denne kunnskapsstatusen.

De tre områder som arbeidene skulle falle innenfor var: fosterhjem, nærmiljø og hjelpetiltak. Derfor trekkes disse områdene frem spesielt i forbindelse med analyse av resultatene. Andre forhold vedrørende barnevern i samiske områder kommenteres også, i tråd med kunnskap som er kommet frem fra de aktuelle studiene som handler om samiske forhold kombinert med barnevern. Drøftelsen konsentreres omkring de fem sentrale spørsmålene som dannet utgangspunktet for denne kunnskapsstatusen.

1. Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?
2. Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?
3. Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevernkontekst?
4. Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?
5. Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst?

Diskusjonen som trekkes opp omkring disse fem spørsmålene leder frem mot en diskusjon om overføring og til anbefalninger for aktuelle innsatsområder. Mulig overføringsverdi fra kunnskap om barnevern og samiske forhold til flerkulturelt barnevern presenteres. I tråd med diskusjonene knyttet til de fem spørsmålene, pekes det på anbefalte tiltak i barnevernet som er tilpasset den kunnskapssituasjonen som er avdekket, forskning som kan bidra til ytterligere å øke kunnskapsgrunnlaget og utdanningsstrategier for å bøte på de utfordringer som beskrives.

Presentasjonen av studiene organiseres alfabetisk etter forfatters navn.

Omfang og utbredelse av forskning om barnevern og samiske barn og familier

Det ble identifisert 24 studier som ble inkludert. Det var til sammen 13 ulike forskere/forskergrupper, alle unntatt én fra Norge. Verken svensk eller russisk forskning er funnet i forbindelse med dette søkearbeidet. Det ble funnet frem til tre finske studier, men kun en av disse ble inkludert. Den ene var stemplet konfidensiell og utilgjengelig, den andre var for langt unna de kriteriene som var satt opp i forbindelse med dette arbeidet. Den tredje studien som ble tatt med er heller ikke helt i tråd med de oppsatte kriteriene, men ble oppfattet som nært nok til at den kunne tas med. Barnevernsrelevansen var for lav i de to andre undersøkelsene.

Det er ett doktorgradsarbeid som handler om barnevern og samiske forhold. To andre studier er hentet fra doktorgradsprojekter, men handler om atferdsvansker og oppdragelsesstrategier, som anses som relevante tema innenfor barnevernet, om ikke barnevern direkte. Studiene om atferd og oppdragelse danner det meste av grunnlaget for diskusjonen av psykisk helse. Arbeidene som er funnet innenfor barne- og ungdomspsykiatrien skiller seg ut ved å være publisert i anerkjente internasjonale tidsskrifter. Artiklene er også deler av doktorgradsarbeid. Dermed er det innenfor randsonen av barnevern, psykisk helse, at det eksisterer forskning som er av høy akademisk kvalitet.

At det ikke er funnet forskning om dette i Sverige og Russland, og svært lite i Finland er en vesentlig informasjon for det videre arbeidet. Nordkalottsamarbeidsmøtet som er planlagt må tilpasses denne situasjonen, og det må legges et grundig forarbeid i gjennomføringen av dette. Et åpenbart mål med samarbeidet må være å initiere forskning i disse landene, men også etterspørre kunnskap som kan ha betydning for barnevernet som kanskje er kategorisert og katalogisert innenfor andre temaområder.

Særskilte forhold ved kunnskapssituasjonen

Flere forhold som er avdekket er særegent ved kunnskapssituasjonen i barnevernet i samiske områder. For det første er det få studier som har tatt for seg dette temaet. Kunnskapssituasjonen er med andre ord relativt lite dekket.

De fleste studier er hovedfagsoppgaver eller masteroppgaver. Det vil si at det er mye studentarbeid, og lite forskning som er gjort på et akademisk nivå. Mye av kunnskapen bør derfor behandles som interessante opplysninger og retningsgivende for videre forskning, mer enn som dokumentert og sikker kunnskap. Imidlertid er de fleste av hovedfagsoppgavene og masteroppgavene gjennomført av erfarne praktikere, og ikke av unge studenter uten erfaring fra arbeidsliv eller det særskilte området som det skrives om. Dermed er oppgavene av en annen karakter enn studentsvenneprøver, og baseres på en innsikt i praksis og problemstillinger som er aktuelle der. På den bakgrunn er oppgavene inkludert og gis en viss vekt.

Et annet forhold som er særegent ved dette feltet er at de studiene som er avdekket er for det meste kvalitative. Mye av innsatsen er brukt til å beskrive samiske forhold og hvordan det bør ha innvirkning på barnevernet. Man kan lese en normativ interesse for å belyse dette temaområdet som beveggrunner for at studien er gjennomført. Ønske om å synliggjøre det samiske synes å være drivkraften bak mange av arbeidene. Mange sier også i forord eller innledningsvis at de har opplevd problemstillingene i sin praksis, eller at de kjenner til dette området gjennom egne opplevelser.

Boine, E M (2005): Fra far til sønn - kjønnsperspektiv og sosial kompetanse i samisk sammenheng. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Studien er innenfor fagområdet sosialt arbeid. Den handler om tilnærming til samiske familier, spesielt til samiske menn og gutter. Studien gir kunnskap relevant for tiltaksarbeidet i barnevernet, særlig innenfor nærmiljøtiltak. Barnevernet vil finne den nyttig i forhold til det forebyggende arbeidet og for å øke kunnskapsgrunnlaget for å utvikle kulturell tilnærming. Hun har også skrevet en artikkel basert på denne hovedfagsoppgaven som handler om verdier samiske fedre ønsker å overføre i oppdragelsen av sine sønner.

Undersøkelsen er gjennomført i Nord-Norge, i indre-Finnmark. Det ble brukt samisk språk både i intervjuene og analysene, og alle deltakerne var samiskspråklige. Utvalget var til sammen åtte dybdeintervju. Informantene bestod av seks fedre mellom 40 og 55 år, menn av ulik sosial status. I tillegg ble to kvinner intervjuet. Problemstillingen var å få et innblikk i hvordan samiske fedre tenker omkring overføring av verdier til sine sønner. Målet var at innblikk i dette skulle kunne brukes i det forebyggende arbeidet og i fremgangsmåter i arbeidet innenfor innsatsen som behandler eller forholder seg til sosiale og emosjonelle problemer. Det ble brukt kvalitative intervju, som ble kodet på vanlig måte uten avanserte dataprogrammer for kvalitative data. Studien sier noe om mennenes erfaringer. Det ble tatt hensyn til forhold som sosialt velvære både for barnet (gutten) og mennene (fedrene). Teoretisk plasserte studien seg eksplisitt innenfor kulturteori, og det brukes begreper som kultur, etnisitet, flerkultur, kulturkompetanse og kulturkunnskap. Diskusjonene som tas opp er relatert til ønske om å korrigere etablert kunnskap, og vise hvordan erfaringer om samiske menns overføring av verdier er relevant for barnevernet og sosialt arbeid generelt. Hovedresultat var at fedrene satte verdi til tre ulike væremåter, og at disse representerte målsettingen med oppdragelsesprosjektet: *birget*, *birgehallat* og *gulahallat*.

Det er på den bakgrunnen at eventuell diagnostiske og juridiske perspektiver kan benyttes. Begrepene kan være vanskelig å oversette til norsk, men Boine har gjort dette arbeidet og sier at *birget* vil si å klare seg, greie seg og berge seg. *Birgehallat* innebærer å klare seg, bli enig med noen, prøve å klare seg. *Gulahallat* betyr å forstå hverandre; kunne høre på hverandre (lytte til hverandre); snakke sammen.

Diskusjon

Hovedfagsoppgaven og artikkelen som presenterer dette arbeidet er basert på kvalitative studier hvor målsettingen er å bringe inn erfaringsunivers som kan ha relevans for barnevernet (og andre hjelpetjenester). Studien har et klart kjønnsperspektiv ved siden av en tydelig kulturteoretisk forankring. Hun finner frem til verdier i samiske fedres oppdragelsesprosjekt som det ikke finnes noen andre fortellinger om innenfor barnevernet. Hensikten med arbeidet er å bringe inn kunnskap om de folkene som skal bistås med hjelp som kan bidra til at hjelpen blir mer adekvat for de som skal motta den.

Det kvalitative perspektiver er hensiktsmessig i forhold til det valgte problemet. Hun tar ikke mål av seg å evaluere noen praksis, og trenger derfor heller ikke datamateriale som er egnet for den slags. Imidlertid kan man ikke da påstå verken

at dette er verdier som gjelder alle samiske menn, eller at det er verdier som helt sikkert gjør barnevernet bedre om de integreres. Det har heller ikke vært meningen med studien. Studien viste at det finnes oppdragelsesmål som fedre kan ha som det ikke finnes egnede begreper for i det norske barnevernet. Hun gir innspill til hvordan dette kan tenkes å forbedre barnevernet ved at kunnskap om dette korrigerer barnevernets tiltaksarbeid, og bistår det forebyggende arbeidet og arbeidet i nærmiljøet. I forhold til metodearbeid vil dette arbeidet kunne plasseres som en del av metodearbeid som bærer preg av «indigenization» ved at internasjonalt anerkjente metoder justeres etter lokale forhold og lokal kultur. Hun peker ikke på «authentizations», som ville bety at man fullstendig ville stake ut en metode basert på disse tre begrepene. Videre er arbeidet egnet for å sannsynliggjøre at det er fruktbart å undersøke klientenes erfaringsunivers i arbeidet med å utvikle kulturorientert barnevern. Slike undersøkelser bidrar til å sikre at eventuelle kulturelle tilrettelegginger er basert på kunnskap fra samtidskultur, ikke fra tidligere tiders kultur, eksotiske forestillinger eller en romantisk kulturbeskrivelse.

Funnene om at samiske fedre mente å legge vekt på ulike aspekt ved det å klare seg; kan gi innspill til alle tre områdene: fosterhjem, nærmiljø og hjelpetiltak. I fosterhjem for samiske gutter kan det være fornuftig å inkorporere *birget*, *birgehallat* og *gulahallat*. I nærmiljøtiltak og hjelpetiltak, tiltak som skjer i hjemmet eller i samarbeid med hjemmet, vil vektlegging av disse aspektene kunne gjøre arbeidet bedre. Dersom det ikke konkret gjør arbeidet bedre, noe som kanskje er vanskelig å måle, vil det uansett øke legitimeringen av arbeidet. Viktigere er bidraget om hvordan kulturkunnskap kan bidra i nyansering av arbeidsformer, og at kunnskap om klientenes livsverden kan gi innspill til utforming av tiltakene.

Boine, E M (2007): Samisk kulturkompetanse og nettverksbygging. Prosjektrapport, Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge, Tromsø

Dette prosjektet er en kartlegging av kulturkompetanse. Kartleggingen ble finansiert av Sametinget. Arbeidet er delt i to hvor første del kartlegger kulturkompetanse i tjenesteutøvende virksomheter og den andre delen er en kartlegging over ulike virksomheters kulturkompetanse. Den første delen innebærer oversikt over tematiske kunnskapsforhold slik de er utbredt i virksomheter som har samiske barn og unge og deres familier som klienter. Den andre delen gir oversikt over instanser, som kommuner, etater, utdanningsinstanser, barnevernsinstitusjoner,

psykiatriske sentra og forskningsmiljø som har kulturkompetanse innenfor barnevern og samiske barn, unge og familier. Det er altså gjort en deling mellom hva kulturkompetanse innebærer og hvem som besitter dette.

Kartleggingen ble gjennomført som en serveyundersøkelse sendt til 251 tjenestetøvende virksomheter i samiske områder. Det ble sendt ut til ulike virksomheter som arbeider med samiske barn, unge og familier som målgruppe. Serveyen var systematisk og strukturert. Spørsmålsformen varierte mellom åpne til lukkede svarkategorier. Noen spørsmål ga skaleringsmuligheter. Temaene i serveyundersøkelsen var delt inn i seks: samisk kultur, samisk språk, kulturell trygghet, metoder og utvikling av tilbudet, generelt om kartleggingen og egenmeldingsskjema. Det ble gjort en kvalitativ analyse av svarene for å kunne komme frem til kartlegging av kulturkompetansen. Grunnen for at det ble gjennomført en kvalitativ analyse på svar fra et spørreskjema er at det ble sendt ut til alle virksomheter som kunne tenkes å ha tilbud til samiske barn, unge og deres familier. Mange virksomheter har ikke dette, og mange har det men er ikke selv klar over at de har samiske klienter. Dermed var det aldri en forestilling om at det kunne komme en svarprosent som tillater statistiske analyser. Allikevel var det 76 virksomheter som svarte, et antall som er alt for stort til at det kan gjennomføres kvalitative ustrukturerte intervju.

Resultatet fra kartleggingen var at det er en viss kjennskap til samisk kultur i virksomhetene, og at det er et opplevd behov for økt kunnskap. Det var ulike begrunnelser for dette, som typisk fordelte seg fra reelle opplevelser om å kunne for lite, til ideelle utsagn om at det alltid forekommer slike behov. Kartleggingen viste at relativt få har fått muligheten til opplæring i kulturell teori eller kjenner til om det er samiske medarbeidere på egen arbeidsplass. Den viser også hvordan de som har integrert kulturkompetanse faktisk gjør dette i praksis og problematiserer ulike aspekt ved integrering av kulturkompetanse.

Oversikt over kulturkompetanse i virksomhetene, ble utarbeidet på bakgrunn av et egenmeldingsskjema. Det ble sendt til 29 virksomheter. Det gir en konkret oversikt over kunnskapssiden ved ulike virksomheter, på ulikt nivå, når det gjelder kulturkompetanse. De ble bedt om å presentere sin kompetanse på opplæring, prosjekter, metoder og tiltak, kompetanseområde på samisk kultur og oversikt over hva de kunne tilby andre ved for eksempel veiledning, konsultasjon, erfaringsutveksling, forelesning/innlegg og tilgang til materiale. Virksomhetenes egenpresentasjon ble fremstilt i sin helhet.

Kartleggigen hadde en bred geografisk dekning, og ble sendt til alle kommuner

som inngår i de samiske områdene i Norge, fra Hedmark i sør til Finnmark i Nord, samt enkelte andre institusjoner i resten av Norge.

Målsettingen med kartleggingen var å øke oppmerksomheten mot kompetansen i det samiske perspektivet i arbeidet med barn og deres familier/nettverk. Videre var det målsetting om å gjøre seg tilgjengelig for å koordinere, utvikle og vedlikeholde samisk kulturkompetanse og nettverksbygging i og mellom barneverntjenesten på kommunalt og statlig nivå.

Diskusjon

Kartleggingen gir et bilde over kunnskapssituasjonen i barnevernet (og tilstøtende virksomheter) slik den er utbredt i områder hvor det bor samiske barn, unge og familier. Den gir mulighet til å danne nettverk ved at den gir en helhetlig presentasjon av kunnskapene i virksomheter slik disse selv beskriver seg. Kartleggingen kan gi støtte til å knytte kontakter dersom arbeidsplasser eller enkeltarbeidere i barnevernet søker å øke sin kulturelle kompetanse. Kartleggingen er således et ledd i spredning av eksisterende kunnskap.

Ved at det i arbeid med kartleggingen ble trukket inn analyse av de svar som kom når det gjaldt hva som ble forstått som kulturkompetanse gir kartleggingen også et innspill til ulike komponenter ved slik kompetanse. Det mest overraskende funnet er kanskje at det kan se ut som om flere enn det man antok har konkretisert hva de legger i kulturkompetanse. En av utfordringene i arbeid med dette i tiltaksarbeidet er å klargjøre hva det innebærer i praksis. Dersom mange flere av barnevernsarbeiderne i samiske områder har konkretisert dette er det av teoretisk og praktisk interesse. Det betyr at man kan evaluere innsatsen og således få kunnskap om det de gjør virker etter hensikten. I så fall kan man få atskillig mer sikker kunnskap som man kan sette inn i tiltaksarbeidet. Grunnlaget for å utvikle eller implementere metoder og tiltak innenfor områdene fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak kan baseres på en atskillig sikrere forskningsbasert kunnskap dersom kulturkompetanse konkretiseres. Da kan man også evaluere arbeidet og slik dokumentere effekt av kulturorientert arbeid.

Boine, R (2007): Meningsfulle verdier for par – i samisk kontekst. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

I denne masteroppgaven i sosialt arbeid var det verdier for samiske par i en vanskelig situasjon som ble undersøkt. Undersøkelsen ble gjennomført som en kvalitativ studie av åtte personer; fire enkeltpersoner og to par. Utvalget bestod av til sammen fem kvinner og tre menn i 40 til 60 årene. Alle informantene hadde fullført videregående eller høyere utdanning og alle hadde barn. Studien retter seg inn mot familievernets ansvarsområde. Undersøkelsen viste til at par i samisk kontekst kan bruke andre hjelpeformer og autoriteter i vanskelige situasjoner, enn det hjelpeapparatet tilbyr. Flere ulike verdier ble trukket frem. Fortellingene fra de åtte informantene viste en mangfoldig og differensiert verden. Allikevel var noen verdier mulig å konsentrere seg om.

Respekt, åpenhet og ydmykhet trekkes frem og settes i sammenheng med det å gi seg – *vuollánit*. Det å klare seg – *ieš birget* – gjenfinnes også i denne studien. Terskelen for å søke hjelp er høy, og de vil så langt som mulig forsøke å mestre egne problemer. Problemer skal man ikke fortelle om men løse sammen med de som er berørt. Den samtaleterapeutiske ideen, at man løser problemet med å snakke om dem, er ikke en selvsagt sannhet for disse samiske parene.

Å være sammen er en viktig verdi. Slekta og familien er viktig som praktisk og sosial støtte. De representerer en sosial kapital, en mulig ressurs som ligger tilgjengelig i relasjonene. Det betyr derimot ikke nødvendigvis at de oppsøkes i forbindelse med problemene. Da kommer mestringsverdien inn. Slekta er for å være sammen med. De danner en sammenheng mellom primærfamilien og kjernefamilien, noe som både kan være en ressurs eller det kan gi uheldige utslag som fører til at familiemedlemmer lider og strever.

I vanskelige situasjoner kan hjelp hentes utenfor det etablerte hjelpeapparatet. Samisk førkristen religion og bruk av helbredere er et tema som kan være vanskelig å snakke om for samer. Dette gjelder bruk av helbredere og hjelp. I undersøkelsen beskrives det hvordan disse temaene unngås for ikke å stemples som overtroisk, hedensk og som trolldom. Allikevel er det å bruke helbredere et fenomen som eksisterer. I dette materialet synes det som om det er mest utbredt når det gjelder somatiske sykdommer.

Det religiøse og gudstro har en sterk rolle i mange samiske lokalsamfunn og fortolkes som en sosial kapital. Kristen tro og læstadianisme blir enda mer viktig i

vanskelige situasjoner. Et kristent fellesskap i den læstadianske forsamlingen som gir viktige sosiale relasjoner, relasjoner preget av tillit og felles sosial normer. Men læstadianismen fremmer en «enten- eller» holdning som er komplisert for noen.

Språk trekkes frem som en nødvendig verdi i arbeid med vanskelige saker. Videre er muligheten for å uttrykke seg gjennom kjente medium og i kjente omgivelser viktig. Joik og natur er dermed betydningsfull både som kontekst, som frirom for å bearbeide følelser og som hjelp til å løse problemer. Det diskuteres at dette er verdier som er i endring.

Diskusjon

Undersøkelsens tema og innhold er rettet mot familievernets ansvarsområde. Informantene er voksne som er i en vanskelig situasjon som par, og er således ikke en del av barnevernets temaområde. Når den tas med her er det fordi familievernet er en virksomhet som ligger svært nært barnevernet, og er samordnet på statlig nivå. Kunnskap hentet for og fra familievernets kontekst kan derfor være av interesse for barnevernet. Denne oppgaven hadde fokus på samiske voksnes verdier i en vanskelig situasjon, et gjenstandsfelt som kan gi innspill til å forstå samiske foreldres verdier i vanskelige situasjoner. Ved å se de voksne som foreldre er tematikk av stor interesse for barnevernet. Barnevernet arbeider i svært mange saker hvor det inngår voksne som er foreldre som har det vanskelig.

Denne undersøkelsen bekrefter funn i Boines (2005) undersøkelse om verdier som er sentrale for samiske fedres oppdragelse av sine sønner. Disse to undersøkelsene bekrefter således hverandre. Senere skal vi se at Javo, Rønning og Heyerdahl trekker frem liknende verdier som betydningsfulle for oppdragelsen hos samiske foreldre.

Det var mulig på bakgrunn av fortellingene til disse åtte informantene å presentere noen sentrale verdier. De fremkom i ulik form, og informantene hadde ulike refleksjoner omkring disse verdiene. Allikevel fremstod de som sentrale og verdifulle for å knytte an til hjelpen som kunne tilbys disse parene. Ved å integrere disse verdiene i hjelpetjenestene kan man nå nærmere. Bruke dem betyr ikke å anta at de fremstår som like for alle, eller at verdiene har samme grad av betydning for alle. Derimot betyr det at man bringer slike verdier på banen, og at man legger til rette for at slike verdier kan fremstå som mulige ressurser. Ved å hente dem inn slik, kan man utvikle tiltakene og tilpasse nærmiljøarbeidet til de lokale kontekstene.

Hanssen, E S Skum (2003): Et barnevern for samiske barns beste – riktig hjelp i rett tid? Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Denne hovedfagsoppgaven i sosialt arbeid handler om fosterhjem. Undersøkelsen i forbindelse med hovedfagsoppgaven og artikkelen *Samiske barn og unge i barnevernet – betydning av tilhørighet i Hjelp i kontekst* (Tronvoll, Moe og Henriksen 2004) er en undersøkelse av samiske barn med erfaring fra fosterhjem.

Hovedfagsoppgaven er basert på kvalitative intervju av samiskspråklige barn om deres erfaringer som fosterhjemsbarn. Utvalget bestod av fem unge kvinner. Barna var myndige da de ble intervjuet, men var enda unge. Fosterhjemsopplevelsen var ikke langt tilbake i tid. Alle i utvalget var jenter, ikke fordi det var et mål om det, men fordi man ikke klarte å rekruttere gutter til undersøkelsen.

Bakgrunnen for undersøkelsen var et ønske om å finne frem til hva som behøves av merkunnskap for å utvikle et barnevern til samiske barns beste. Problemstillingen i undersøkelsen var et spørsmål om hva som preger et barnevern for samiske barns beste, og hva synes å være rett hjelp til rett tid. For å belyse dette ble det rettet oppmerksomhet mot de erfaringer og opplevelser som barna hadde med fosterhjemsplasseringen. Fokuset var mot de opplevelsene som ungdommene trakk frem som noe de var tilfreds med.

Undersøkelsen viser hvordan barn trenger annen hjelp enn det som det tradisjonelle kan tilby, og at hjelpen må tilpasses samiske tradisjoner for at ungdommene skulle oppfatte den som tilfredsstillende. Det ble trukket frem tre forhold som ungdommene var opptatt av: familie og slekt, natur og sted og områder. De fortalte at disse tre momentene er ulike aspekter av tilhørighet. I fosterhjemsplasseringer finner ungdommen at de løsrives fra flere ulike ting som gir dem tilhørighet, ikke bare familien. Undersøkelsen peker på at et godt barnevern handler om mer enn inngripning i ungenes tilknytning til familie. Derfor må barnevernet jobbe med kvalitet på tiltak gjennom hele prosessen, fra undersøkelsen, valg av tiltak og eventuelle plasseringer og oppfølging av tiltak. Tiltakene for samiske barn må også være til det beste for dette samiske barnet, med vektlegging på det bestemte barnet.

Diskusjon

Oppgavens særskilte tilskudd er at den trekker oppmerksomheten mot flere elementer ved tilhørighet. Mens man ofte avgrenser seg til følelsesmessig tilhørighet i barnevern eller til relasjonelle forhold, peker denne undersøkelsen på andre aspekt. Natur løftes frem som en del av det som før fosterhjems plasseringen innga tilhørighet og var sentral for opplevelsen av å høre til. Sted og områder var likeledes viktige aspekt ved det som ga ungdommene tilknytning til noe de verdsatte.

I nærmiljøtiltak er dette ivaretatt, selv om det ikke alltid er like eksplisitt vektlagt. Fokuset er rettet mot relasjonelle forhold, mens de konkrete og objektive omgivelsene kan være viktige de også. De ungdommene som lot seg intervju i denne undersøkelsen la vekt på at tilgang til disse rommene; natur og særskilte steder og områder, representerte en ressurs de enten hadde tilgang til, eller følte de var fratatt.

Haugland, R (2004): Når det unevnelige trenger seg på. Om arbeid med seksuelle overgrep mot barn i tradisjonelle samfunn. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) Hjelp i kontekst. Iðut.

Denne artikkelen er basert på erfaringer som prosjektleder for «Støtte til seksuelt misbrukte barn», resultater fra hovedfagsoppgave i sosialt arbeid og lang erfaring som barnevernsarbeider på ulike nivå. I hovedfagsoppgaven «*Kommuneheks på slakk line*» ble erfaringer ved det å være barnevernsarbeider i småkommuner undersøkt. Empirien var hentet fra små kommuner i Finnmark, med varierende grad av størrelse på den samiske befolkningen.

Uavhengig av om kommunene var del av det samiske forvaltningsområde eller ikke, synliggjorde undersøkelsen hvor ensomt det er å være barnevernsarbeider i små kommuner. Ensom om ansvaret for store og vanskelige oppgaver, ved at barnevernet er $\frac{1}{2}$, 1 eller $1\frac{1}{2}$ stilling. Denne faglige isolasjonen forsterkes av at det er relativt sjeldent at store saker kommer, men når de først kommer får de gjerne stor oppmerksomhet i kommunen. Slike kommuner er gjennomsiktede og «alle kjenner alle». Det innebærer at barnevernsarbeideren kjenner de som berøres av arbeidet, enten som nabo, foreldre i samme skole eller fra andre sosiale treffpunkter. Det er

kanskje kun en butikk, slik at man støter på hverandre på mange arenaer. I tillegg er slektskapsrelasjoner tett, barnevernsarbeideren er kanskje i slekt med noen, eller noen i kommuneadministrasjonen er i slekt med de som saken gjelder. Alle disse små og gjennomsluktige forhold vanskeliggjør arbeidet, og barnevernsarbeideren føler seg som *kommuneheksa*. Som ansatt innen tjenesteytende virksomhet, for eksempel i barnevernet, er man det på heltid, man er ho Berit på barnevernet døgnet rundt.

I artikkelen settes dette sammen med kunnskap om seksuelle overgrep, for eksempel gjennom et konstruert case, presenterte ved jeg-fortellinger av henholdsvis en overgrepsrammet gutt og en barnevernsarbeider. Det gjennomsluktige miljøet fremkommer i jeg-personens refleksjoner. Videre settes disse to temaene i sammenheng med samiske småsamfunn, og de forhold som gjelder der. Tabu som fenomen trekkes frem, og det pekes på at en faglig ny-tabuisering skjedde i etterkant av den såkalte «Bjugnsaken». Bjugnsaken handlet kort om at en mann som jobbet i barnehage ble tiltalt, men senere frikjent, for overgrep mot 10 barn. I samiske småkommuner representerer tabu en særlig utfordring for sosialt arbeid. Det er små lokalsamfunn med tette slektsnettverk, og sterk tilknytning til natur og primærnæring. De offentlige representanter er sine roller i en kompleks helhet, hvor de er sin yrkesrolle i mange sammenhenger. I større lokalsamfunn blandes ikke yrkesrollene inn i fritidsaktivitetene. Men i de små lokalsamfunn angår man hverandre som totale personer. Det innebærer også at det er knyttet fortellinger, offentlig kjente historier til hvem man er, om man er av rett eller gal slekt, om man er fra denne eller den andre siden av bygda eller om man er «oss» eller «dem».

Kommunens størrelse, eller andre lokale og særegne forhold, er en del av barnevernsarbeiderens kontekst. Konteksten kan medføre forhold som kan være en belastning i arbeidet. I artikkelen pekes det imidlertid også på at dette gir unik mulighet til kultur- og kontekstforståelse og til å ta barnets perspektiv. Tabuet forsterkes også i de små fornorskede samiske lokalsamfunn ved at effekten av fornorskningen var skam og kulturell smerte, forhold som påvirker identitetsforvaltning, sosialisering og strategier for problemløsning. Å skjule, fortie og holde unna skambelagte temaer i egen slekt kan vokse frem under slike forhold, noe som får store konsekvenser dersom den mistenkte har stor familie og slekt i vedkommende bygd.

Artikkelen trekker frem handlingsanvisninger for barnevernsarbeideren som har mistanke om seksuelle overgrep i bygda i en liten kommune. Rådene er basert på forskningsbasert kunnskap om gode strategier, og trekker frem tverrfaglig samarbeid som en nøkkelstrategi.

Diskusjon

Dette arbeidet tjener flere formål. Den er både anvisende for de som arbeider med barnevern i små kommuner i Norge generelt, og for de som jobber som profesjonell hjelpearbeider, uansett virksomhet, i små samiske lokalsamfunn. Videre er det en analyse av hvorfor det er så vanskelig å arbeide med barnevern i små kommuner. Til sist pekes det på muligheter som små kommunene har, til nærværende hjelp, hvor sammenhengen mellom private og profesjonelle roller er stor. Det gir anledning til å trekke veksler på kontekstuell innsikt. Det er mulig å initiere ressurser fra egnede aktører, fordi barnevernet er mer kjent med den totale situasjonen, og ser nettverket, ressurser og eventuelle familiære eller kulturelle påkjenninger som kan ha betydning for familien. Nærheten kan gi gjensidige tjenester, og gi grunnlaget for en fleksibilitet i den hjelpen som tilbys slik at den virker adekvat og etter hensikten.

Tverrfaglig arbeid og vektlegging av kontekstuell kompetanse er nøkkelpbegreper fra dette arbeidet. Det gis argumenter for å lene seg på de verdier og muligheter som finnes for barnevernet i en kunnskap om den totale situasjonen. Vanskeligheter dette innebærer for barnevernsarbeiderne er diskutert, og man får innspill som synliggjør at det er svært utfordrende og antakelig uheldig å være eneste som arbeider med barnevern i en kommune. Tverrfaglig samarbeid stakes ut som en viktig satsingsområde for å unngå slike vanskeligheter, og for å kunne møte vanskelige saker på best mulig måte. Interkommunalt samarbeid er en annen innfallsvinkel som ikke diskuteres her, men som kan svare på noe av utfordringen som også dreier seg om at det er barnevernsarbeid i små kommuner.

Henriksen, J E (2004): Den samiske storfamilien i et nettverksperspektiv. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) Hjelp i kontekst. Iðut.

Den samiske storfamilien i et nettverksperspektiv er en annen artikkel i boka *Hjelp i kontekst* Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) (2004). Den samme artikkelforfatteren har også skrevet en hovedfagsoppgave fra 1993, *Fra siida til samfunnsplanlegging. En betydnings- og endringsanalyse av siida og verdde som sosiale relasjoner i det samiske samfunnet*. Hovedoppgave, Institutt for sosialt arbeid, NTNU.

Hovedfagsoppgaven er ikke gjennomgått med koding på grunn av at den ble gitt ut i 1993. Allikevel er det tydelig at en del av resultatene fra denne oppgaven er trukket med videre i de senere arbeid, så relevante funn kommer til å bli tatt hensyn til. Dette er arbeid som bruker nettverksteorier og økologiske teorier innenfor sosialt arbeid i forhold til samiske tradisjoner, kultur og livsform. Bakgrunnen for diskusjonene i hovedfagsoppgaven var et feltarbeid fra en reindriftssiida. Målet er å utarbeide kulturell perspektiv i barnevernets tilnærmingmåter.

Artikkelen viser til en undersøkelse om slektskap i samiske områder. Det er gjennomført en spørreundersøkelse i samiske regioner i Finnmark. Informantene er barn født i 1993 i kommunen Nesseby og Kautokeino. Det var henholdsvis 20 barn fra Nesseby og 50 barn fra Kautokeino. Undersøkelsen søkte å kartlegge slektskapsformenes utbredelse, funksjon og form.

Det deles inn i fire slektskapsformer; tradisjonelt, rituelt, næringsmessig og geografisk. Det gjennomgås hvilken utbredelse, funksjon og form disse ulike formene har i samiske samfunn. Vesentlig bakgrunnsinformasjon er at slektsregning i samiske områder tradisjonelt har gått både bredere og lengre enn det vi finner i norske slektskapssystemer. Dette gjenfinnes også i begrepene hvor det på samisk finnes og brukes slektsbegreper som ikke gjenfinnes på norsk. For eksempel egne begreper for «mors søster eldre enn mor»/«mors søster yngre enn mor».

Tradisjonelt slektskap bæres opp av betydningen av sideordnet slekt like mye som arverekka. Det er *báiki* og *fuolkkit*. Báiki betyr tilholdssted. Begrepet gir assosiasjoner til «de som regelmessig inntar sine måltid sammen» og man kan tenke på kjernefamilien. Fuolkkit er forrige generasjon, altså den familien man kom fra, som man pleide å innta sine måltider sammen med.

Rituelt slekt handler om de man innstifter slektskap med gjennom symbolske handlinger hvor man stifter eller befester forpliktende relasjoner. *Gáibmi*, *risváhnen* og *skuvlaviellja/-oabbá* er tre forskjellige slike rituelt innstiftede slektskapsrelasjoner. Gáibmi er navnebror eller navnesøster, altså den som barnet er oppkalt etter. Oppkalling skjer ved at foreldrene ønsker å kopiere egenskaper fra en betydningsfull annen. Denne ordningen stod fremdeles sterkt i Kautokeino, mens den var blitt mindre vanlig i Nesseby. Risváhnemat er å få fadder eller gudforeldre i dåpen. Dette etablerer en gjensidig forpliktelse mellom barnet og fadderne. Forholdet gjelder hele familien, og man strekker relasjonen inn som del av familien. Fadderne forventes å holde kontakt med barnet, og det er forventninger om at fadderne stiller opp som barnevakter eller på annen måte avlaster. Rituelt slektskap er muligheten til å velge slektninger og bygge nettverk selv. Det pekes på at det

te gir særlige muligheter for barnevernets tiltaksarbeid, ved at det her eksisterer systemer som allerede har omsorgsfunksjoner.

Næringsmessig slektskap har også betydning i samisk samfunn. Siida de som driver reinflokken sammen. Verdderelasjonen er et gjeste- og venneforhold, som knyttes til relasjonen mellom de nomadiske reindriftsamene og de bofaste. Her pekes det på at det kan tyde på at manglende innsikt i disse slektskapsformene har ført til at beste tiltak ikke har blitt gjennomført.

Geografisk slektskap handler om naboskap. Steder synes å være viktig i nord, sies det, og at landskap gir identitet gjennom de historier og hendelser som knyttes til stedene. Stedstilknytningen medfører at problematisk etnisk kategorisering unngås, og man knyttes sammen eller fordeler steder mellom seg.

I annen del av artikkelen presenteres en modell for et nettverksorientert barnevernsarbeid. Modellen tar utgangspunkt i sirkelen til lavvoen/gammen med en sirkel i midten. Árran (bålplassen) gjelder individet, gir plass til identitet. Uvssos (der brenselet oppbevares), rett innenfor døra, er analogien til identitetsverdier. Barnet det gjelder skrives dermed inn i midten av sirkelen. Slik gir modellen mulighet til å se de verdier som overføres mellom generasjoner, og de normer som barnet er under innflytelse av. Dermed kan modellen inkludere kulturelle forhold, noe som ellers er vanskelig å inkludere i nettverksdiagrammer. Boáššu (det kollektivt utstyr oppbevares) er analogien for konteksten, de omgivelsene omkring individet og familien som er av betydning. Loaidu (der folk oppholder seg) er på begge sider av bålplassen og symboliserer stedet man kan skrive inn folk som er betydningsfulle for barnet. Dette nettverksdiagrammet gir mulighet til en kartlegging som inkluderer kulturelle og kontekstuelle forhold, noe som ikke er mulig i andre kartleggingsmetoder.

Modellen skal både tematisere hvordan man kan ta hensyn til de referanserammer som klienten befinner seg i, men også poengtere at de profesjonelle trer inn i noens verden, de er på besøk. Da må de ha respekt for denne, og ikke krenke ved måten man trer inn i denne verden.

Diskusjon

Modellen er ment for å kunne tilby en alternativ tilnærming til samiske klienter. Den skal bistå arbeidet med å være kulturell sensitiv og gi begreper som kan være egnet til å gjennomføre en slik praksis. Nettverksdiagrammet kan synliggjøre

slektskapsformenens potensial for omsorgsmuligheter. Bakgrunnen for dette er en tanke om at funksjonelle ordninger i samiske samfunn kan få en sentral plass i utvikling av samisk barnevern og sosialt arbeid. Han gjør seg her til talsmann for authentications, hvor metoder skal vokse frem fra lokal praksis. Yip (2005) mente at dette var like viktige strategier, men at de måtte kobles opp til en internasjonal utveksling hvor man etablerer faglig dialog som inkluderer lokalbaserte metoder og internasjonale metoder som tilpasses lokalt.

Presentasjonen av de fire slektskapsformene staker ut veien for ulike potensielle ressurser for barnevernets nærmiljøarbeid og tiltaksarbeid. Det gir også spennende innspill i forhold til fosterhjemsrekruttering. Fadderne har allerede etablerte funksjoner som omsorgspersoner for barnet. Dette gir mulige tiltaksformer for barnevernet, både som hjelpetiltak og som omsorgstiltak. Kunnskap om siida- og verdde relasjoner gir inntak til å se muligheter i tiltaksarbeidet og potensial i nærmiljøtiltak. Innsikten kan gi mulighet til å se relasjonelle bånd familien har som kan brukes i tiltaksarbeidet. Det samme gjelder naboskap. Innsikt i dette gjør barnevernet i stand til å se alternative handlingsformer. I tillegg gir det innsikt i hvordan man kan leve i flerkulturelle miljøer, hvor det har vært sterk grad av maktujevnhet men som er gjenstand for hurtige endringsprosesser. Dette skaper press på lokalsamfunn, press som håndteres ved å referere til steder og områder og la stedshenvisningene være like relevante som etniske kategorier. Muligheten dette gir, til å sikre at de forståelsene barnevernet baserer sine tiltak på er grunnet i kunnskap om kontekstene, er betydelige.

Javo, Rønning og Heyerdahl, (2003): Child-rearing and child behaviour problems in a sami population in Norway. Artikkel om barne- og ungdoms psykiatri i samiske områder

Denne studien er innenfor psykiatri. Den er relevant for barnevernet fordi den handler om atferdsproblematikk. I undersøkelse sees det på forekomster av atferdsproblemer, gjennom semistrukturerte intervjuer og kohort studier. Materialet er hentet fra Norge i samiske regioner og inneholder en sammenlignende undersøkelse mellom samiske foreldre og norske foreldre. Informantene er av begge kjønn, og inkluderer 76 samiske mødre, 58 samiske fedre, 86 norske mødre og 58 norske fedre til 4 åringer.

Det ble påvist krysskulturelle ulikheter i oppdragelse og foreldreskap (parenting). Samiske foreldre hadde høyest grad av toleranse og ga mer tillatelse. Effekten av etnisitet var forskjellig for gutter og jenter. Selvregulerende prinsipper for soving og spising var vanlig blant samiske foreldre i større grad enn norske foreldre. Samiske foreldre brukte indirekte former for kontroll, og hadde mindre grad av aksept for barns aggresjon, temperament og utadrettet sjalusi. Mønstrene samsvarer med det man finner blant andre urfolk i den sirkumpolare region.

Undersøkelsen utfordrer konstruksjonen av dikotomien individuelle-kollektive dimensjoner av samfunnet, hvor urfolk plasseres som kollektive samfunn. Funnene synliggjør foreldreskap som baseres seg like mye på individuelle verdier og individuell autonomi. Dette kan henge sammen med at samisk livsform både på innlandet og ved kysten, med reinsdyr, fiske, bærsanking og jakt fremmer individuelle livsstiler. Det kan forklare at samiske foreldre praktiserte frihet og få eksplisitte regler i sin oppdragelse. Barna blir oppdratt til selvkontroll og å være «hærig» – det å tåle det som kommer. Resultatene utdypes i artikkelen *Parental Values and Ethnic Identity in Indigenous Sami Families: A Qualitative Study* (Javo, Alapack, Heyerdahl og Rønning 2003). Basert på dybdeintervju av noen av informantene fra forrige undersøkelse søkes en fyldigere forståelse av de kulturelle betydningene som ligger under foreldreskap og oppdragelsesmål. Det pekes på behovet for å organisere og forstå kulturelle forhold, og at dette må sees på som nødvendige steg innenfor konsultasjoner med familier med annen kultur enn den hegemoniske.

Diskusjon

Undersøkelsen viser hvordan barn blir oppdratt til selvkontroll og å være «hærig» – det å tåle det som kommer. Boine (2005) har på likende vis presentert oss for hvordan *birget*, *birgehallat* og *gulahallat* er verdier som representerer oppdragermål for samiske fedre. Det handlet om å klare seg. Resultatet kan både gi innspill for barnevernet i forhold til at det må tas høyde for disse verdiene i tiltaksarbeidet. Tiltaket må ikke innebære et brudd med sentrale verdier som barna har blitt oppdratt til. Undersøkelsen gir en nyansering av dikotomien mellom individuelle samfunn og kollektive samfunn. Som andre arbeid har trukket frem, eksisterer det en del mytepregede forestillinger om samiske samfunn, myter som ikke gjenfinnes i empiriske undersøkelser. Derimot viser empirien variasjoner og mangfold innad i det samiske samfunn. Samiske samfunn har en kulturell referanseramme som kan omtales som samisk. Men denne gir ikke de samme referanserammene uavhengig av sted, situasjon og tid. Hva som fremstår som samisk er kontekstuent avhengig

og er mangfoldig i sin fremtoning. Forenkling og marginalisering av samisk kultur gagnar ikke samene. Det gir heller ikke resurser til å tilpasse tiltak og metoder til samisk virkelighet.

Juuso, J (2000): Samiskhet under endring. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Dette er en hovedfagsoppgave i sosialt arbeid som tar for seg kulturkomponenter i metodisk barnevernsarbeid. Arbeidet er også omtalt i Juuso, J (2004): *Forståelsesmodeller i barnevernet som fanger opp flerkulturell kontekst* i Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) (2004) *Hjelp i kontekst*. Målet var å kunne gi innspill til tilrettelegging av barnevernets tiltaksarbeid. Undersøkelsen ble gjennomført som gruppeintervju av samiske barn i samiske kommuner. Barna var mellom 9 og 13 år, var samisktalende og det var både jenter og gutter. Det ble gjennomført gruppeintervju av 29 barn uten tilknytning til barnevernet og 4 enkelt intervju av barn med erfaring fra kontakt med barnevernet. Disse fire barna var samiske, men snakket ikke samisk. Intervjuene ble derfor gjennomført på norsk. Alle barna fylte ut familiekart som inngikk som en del av datamaterialet.

Siktemålet med undersøkelsen var å kunne si noe om hvordan kulturforståelse kan integreres i barnevernet. Barna ble bedt om å fortelle og reflektere over hvordan de opplever det å være same, og hvordan disse barna formidlet sitt slektsnettverk. Det var deres oppfatning av etnisk identitet som var gjenstand for oppmerksomhet. Undersøkelsen pekte på at barna har flere måter å forvalte sin etniske identitet. Det er variasjoner i hvordan samisk identitet ble forvaltet, og etnisk identitet var også kontekstavhengig. Resultatene dannet grunnlag for å drøfte det generelle teorigrunnlaget i sosialt arbeid og teori om kulturforståelse. Det ble pekt på behovet for å kjenne til barnets kulturelle situasjon og de kontekstuelle rammene. Å legge til rette for at barnet kan opprettholde valgmulighetene i forhold til etnisk identitet som voksne, er et ansvar barnevernet har.

Diskusjon

Undersøkelsen peker på variasjon, og er således en av flere hovedfagsoppgaver av erfarne samiske sosialarbeidere som peker på behovet for å se kulturen i kontekstuelle

rammer. De forstår ikke kultur som tradisjon og tilstivnende grenser for handling og tenkning, men som forståelsesrammer. Disse undersøkelsene peker på behovet for å ta hensyn til disse rammene i tilrettelegging av barnevernsarbeid, og maner til justering av eksisterende metoder. I forhold til skillet mellom «indigenization» og «authentizations» foreslås det på indigenization, justering av etablerte metoder i forhold til lokale kontekstuelle rammer.

I denne undersøkelsen diskuteres også at barnevernet må ha som mål å bevare valgfriheten i forhold til etnisk identitets opplevelse for barnevernbarna når de blir voksne. Det sies ikke at barnevernet har ansvaret for hvilke identitet barnet skal få, men at barnevernet har ansvaret for valgmuligheten senere i livet. Kan barnevernet pålegges et slikt ansvar, og hvordan kan barnevernet ivareta et slikt ansvar?

Kemi, R (2000): Barndom, nåtid og fremtid. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Hovedfagsoppgaven handler om rusproblematikk. Undersøkelsen ble også presentert i *Hjelp i kontekst* under tittelen *Hvordan ivaretas barnet i den samiske kulturen når mor eller far ruser seg?* (Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) 2004), samt i *Hvordan kunne se barnet i et multiplekst samfunn?* (Kemi 2000). Oppgaven gir innspill til hvordan barnevernet kan håndtere samiske familier hvor det er rusmisbruk og hvordan barnevernet kan hjelpe barna som berøres av dette. Bakgrunnen for studien var at det var en oppfatning i samiske miljøer og i hjelpeapparatet om at den samiske slekta ivaretok barn av rusmisbrukende foreldre. Ideen om den ivaretaende familien bidro til at samiske barn og unge ikke fikk den hjelpen de hadde rett til og behov for. I studien ble dette kalt myten om den ivaretaende familien.

Studien innebar en kvalitativ undersøkelse ved bruk av intervju av voksne barn av rusmisbrukere. Intervjuene ble gjennomført på samisk i Finnmark. Det ble gjennomført 10 intervju. Problemstillingen i undersøkelsen var hvordan voksne barn av rusmisbrukende foreldre opplevde sin barndom? Det ble undersøkt hvordan de opplevde nettverkets ivaretagelse, og om familien og slekta var nærværende i vanskelige perioder og om hvem som oppdaget problemene. Undersøkelsen satte også fokus på opplevelsen av å være dobbelt stigmatisert, både som same og som barn av rusmisbrukende foreldre.

Undersøkelsen avdekte at slekta ikke lenger har den samme funksjonen som tidligere. Familie og slekt har en tendens til å trekke seg unna. Troen på den ivaretaende familien innebar allikevel at hjelpeapparatet, skole og barnevern ikke registrerte problemer til barna. Dette til tross for at det var kommet frem i lokalsamfunnet at det var rusmisbruk i familien. Resultatet er at barna fikk relasjonelle problemer. I tillegg fant hun at barn med læstadianske foreldre (mødre) eller besteforeldre ikke hadde et bedre utgangspunkt, fordi drikking og rusmisbruk var like tabubelagt i disse familiene som i andre. Effekten av det å ha vokst opp under slike forhold preget barnas voksenliv så mye at andre forhold, som for eksempel det å være same, ble uvesentlig. De fortalte om kulturell utrygghet. For hjelpeapparatet innebærer dette at de kan møte klienter som har hatt så store utfordringer at de ikke har hatt anledning til å ivareta kulturelle aspekter i eget liv, og opplever større grad av stigmatisering på grunn av kulturell bakgrunn enn andre.

Diskusjon

Denne undersøkelsen har to funn som er vesentlige. For det første avlivet den en mye om det samiske samfunn som medførte at samiske barn ikke fikk den hjelpen de hadde behov for og rett til. For det andre avdekket denne undersøkelsen at store vanskeligheter kan føre til at refleksjoner over kulturelle og etniske tema i eget liv ikke maktes, og at stigmatiserende og undertrykkende situasjoner ikke blir bearbeidet. Disse to forholdene har praktiske konsekvenser som er betydningsfulle.

Barnevernet (og andre offentlige hjelpeinstanser) har latt en myte om det samiske samfunn, at det er ivaretaende og nærværende, fått en slik dominerende plass at de ikke har grepet inn med bistand eller tiltak. Her ser vi hvor viktig en kulturbeskrivelse er for barnevernets virksomhet, ikke som en beskrivelse for et etno-politisk formål, men for å kunne gi riktig hjelp til rett tid. Beskrivelsen må være basert på de forhold som er gyldige på et sted, og forholde seg til de livene som folk lever. Det betyr ikke at barnevernet kan løsrive seg fra de maktstrukturer som eksisterer som rammer for mennesker, for disse har også stor innvirkning på folk sine liv.

Undersøkelsen viste også at de som hadde vanskeligheter kunne utsettes for dobbeltstigmatisering, samtidig som de ikke hadde kraft eller overskudd til å forholde seg til disse utfordringene. Dette peker på at barnevernet må forholde seg til kulturelle beskrivelser, stedlige narrativer, som baserer seg på dagens kulturelle referanserammer og tar med fordeling av strukturell-, relasjonell- og økonomisk makt. Den etno-politiske situasjonen er ikke irrelevant for barnevernet, fordi den

også påvirker individenes muligheter og selvopplevelse. Men fortellingene om tradisjonelle forordninger og mytene om kulturen, gjør barnevernet bedre i stand til å hjelpe eller til å forbedre egen virksomhet.

For fosterhjemsarbeidet og tiltaksarbeidet er dette betydningsfullt. Mytene om kulturelle grupper, de som er basert på konstruerte fortellinger om den etniske gruppen, kan føre til feil i valg av egnede tiltak eller de kan føre til at egnede tiltak ikke settes i verk. De kan også føre til forfeilede analyser om situasjoner. I tiltaksarbeidet må man ikke overse eller la være å forholde seg til at etniske grupper undertrykkes eller stigmatiseres. Det kan føre til at arbeidet med å bearbeide egne opplevelse ikke får gode vilkår. Der andre kan fremstå som trygge og sikre på egen kulturell identitet, kan de som har vært utsatt for ekstra påkjenninger ha større vanskeligheter med å føle seg trygge og komfortable med en etnisk identitet som er gjenstand for negativ omtale. Undersøkelsens funn understreker nødvendigheten for å vektlegge nærmiljøarbeid i barnevernet. De utfordringer som diskusjon av funnene peker på, kan best møtes ved å tilrettelegge tiltak i kjente og nære omgivelser.

Kvernmo S, flere atrikler innenfor Barne- og ungdomspsykiatri i samiske områder, Universitetet i Tromsø

Kvernmo har skrevet mange artikler om samisk ungdom innenfor fagområder barne- og ungdomspsykiatri. I denne kunnskapsstatusen trekker vi frem publikasjoner som er relevant for barnevern i norsk-samiske områder. Kvernmo har samarbeidet med ulike forfattere, og Heyerdahl er medforfatter i mange av bidragene til Kvernmo. Heyerdahl har også samarbeidet med Javo. Spein og Silviken er også forskere som Kvernmo har samarbeidet med. Disse kunne kanskje ha vært behandlet hver for seg, men fordi de alle samarbeider og skriver artikler innenfor samme område behandles de her som ett felles treff ved søket. Alle artiklene er publisert i anerkjente internasjonale tidsskrift. Artiklene inngår også i doktorgradsavhandlinger, og er forskriftsmessig evaluert på høyt akademisk nivå. Alle artiklene handler om atferdsproblemer sett i forhold til etnisk identitet. Spein (2007) og Silviken (2007) har skrevet innen mer spesifikke felt innenfor psykisk helse, som rus og selvmord.

Undersøkelsene er hentet fra studien «Ung i Nord» fra 1994 og 1995. Innsatsen fra Kvernmo og hennes samarbeidspartnere handler om atferdsvansker blant ulike

etniske ungdomsgrupper i Nord-Norge, samer, kvener og nordmenn. Materialet inkluderer et utvalget på 2647 15–18 åringer. Resultatet ble sammenlignet med en nasjonal studie fra 1992. Resultatene viste at ungdommen hadde en litt høyere skår på problemer enn resten av ungdomsbefolkningen. Særlig gjaldt dette jentene. Det ble påvist lite forskjell på selvrappotering av atferdsproblemer eller emosjonelle problemer mellom de etniske gruppene. Etnisk språkkunnskaper hadde en sterk påvirkning på etnisk identitet og akkulturasjonsholdninger i begge gruppene. Undersøkelsen viste også kontekstuelle forskjeller mellom etnisk identitet og akkulturasjonsstrategier. Speins undersøkelser viste at samiske ungdom drakk mindre enn andre, men at det ble uttrykt større bekymring for rusbruk jamfør majoritetsgruppen. Silviken (2007) har skrevet en doktorgradsavhandling om selvmord blant samer. Konklusjonen er at det ikke er høyere selvmordstall blant samer enn nordmenn, og at samer har et lavere selvmordstall enn urfolk i andre områder.

Diskusjon

Presentasjonen her er basert på flere artikler og doktorgradsavhandlinger.

1. Heyerdahl, S., Kvernmo, S. og Wichstrøm, L. (2004) Self-reported behavioural/emotional problems in Norwegian adolescents from multiethnic areas.
2. Kvernmo, S. og Heyerdahl, S. (2004) Ethnic Identity and Acculturation Attitude Amongst Indigenous Norwegian Sami and Ethnocultural Kven Adolescents
3. Kvernmo, S. og Heyerdahl, S. (2003) Acculturational Strategies and Ethnic Identity as Predictors of Behavior Problems in Arctic Minority Adolescents.
4. Silviken (2007) "Suicidal behavior among indigenous Sami in Arctic Norway – A special focus on adolescents and young adults" Doktorgradsavhandling
5. Silviken, A og Kvernmo, S (2007) Suicidal attempts among indigenous sami adolescent and majority peers in Arctic Norway; prevalence and associated risk factor
6. Spein, A., Sexton, H. og Kvernmo, S (2006) Longitudinal Drinking Patterns in Indigenous Sami and Non-Indigenous Youth in Northern Norway

Gjennomgående viser forfatterne hvordan de etniske gruppene i Nord-Norge lever i forskjellige kontekster, med variasjoner også innenfor samme etniske gruppe. Imidlertid viser de hvordan det allikevel er behov for at tiltak innenfor helse- og sosialsektoren må springe ut fra kunnskap om etnisk identitet og hvordan kulturelle endringsprosesser foregår. Et annet interessant aspekt ved forskningen fra denne gruppen er at de dokumenterer at samiske barn og ungdom ikke kan sammenlignes med mange andre urfolksgrupper når det gjelder risikofaktorer som rus og selvmordsrate. Man kan med andre ord ikke ukritisk hente inn praktiske modeller fra andre urfolk i andre verdens regioner når man skal tilrettlegge tjenestetilbudene til den samiske befolkningen. Allikevel synliggjør deres resultater at etnisitet er en relevant faktor, og at det er fornuftig å hente inn kunnskap om etnisitet og kunnskap om etniske grupper i arbeid med tjenesteutvikling.

Länsman J (2002): Kahden kulttuurin keskellä: tutkimus saamelaisesta perhekkulttuurista, (Mellom to kulturer: ei undersøkelse om samisk familie) Institutt for sosialt arbeid, Lapin yliopisto, Rovaniemi

Länsman (2002) har gjort intervjuer med samiske foreldre om hvordan samisk familie og oppdragelse er i flerkulturelle miljø. Studien er en hovedfagsoppgave ved Laplands Universitet i Rovaniemi, i faget sosialt arbeid.

Undersøkelsen er basert på kvalitativ metode, og innebærer intervju av foreldre. Basert på intervjuene beskrives det hvordan det er lett å oppdra barn til samisk kultur hos familier som fortløpende jobber i reindrift. I familier hvor foreldre jobber innenfor andre fagområder er det samiske språket den viktigste måten å synliggjøre seg som samisk.

Diskusjon

Hovedfagsoppgaven føyer seg inn i en tradisjon som man også finner på norsk side, hvor interessen rettes mot hvordan samisk ivaretas, og hva som fremmer og hemmer en oppdragelses av barn hen imot samisk kultur. Denne interessen kan direkte relateres til landenes historie om å assimilere den samiske befolkningen inn i majoritetsbefolkningen og samenes kultur, språk og livsform.

I et prosjekt fra Helse- og Sosial departementet i Finland gis en oversikt over sosial- og helse tjenestene i de samiske områder av Finland for ti år siden. I en rapport fra 1997, referer Samerådet i 1992, at «de samiske oppdragelsessiktemålene» burde bli tatt hensyn til når barnas og ungdommenes situasjon diskuteres og barnevernstiltak planlegges. Rapporten gir imidlertid få konkrete eksempel på hva dette innebærer. Det vises heller ikke i særlig grad til erfaringer om hvordan dette skal gjøres. Sosialarbeidere sine språk og kulturell kunnskap nevnes som viktig, men arbeidsmetoder eller undersøkelser beskrives ikke.

Virolainen (1990) beskriver de sosiale forholdene i Masi, en samisk bygd i Finnmark, i tiden etter at Alta-Kautokeinovassdraget ble oppdemmet. Det beskrives hvordan samer bli kunder av norske sosiale tjenester når mulighetene for tradisjonell livsstil ble forstyrret. Fra Virolainens synsvinkel var sosiale tjenester ikke noe fornuftig løsning når hele livsstilen var i endring. Samer ble gjort avhengig av sosiale tjenester og det norske samfunnet. Sosialt arbeid og penger ble gitt som erstatning for omgivelser og natur. Men Virolainen beskriver ikke barnas situasjon. Han nevner heller ikke barnevernet.

Saus, M. Kontekstuell barnevern. Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge (BUS), Tromsø

Arbeidet av Saus omtales i forhold til utgivelsesår, begynner med det nyeste og deretter eldre arbeid. I 2006 ga Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge ut 6 hefter av Saus, hvor alle seks var del av en serie kalt: *Kultur og barnevernsarbeid*. De fire første heftene i serien var basert på doktorgradsavhandlingen *Kontekstuell barnevern. Barnevern i samiske landskap*. Barne- og likestillingsdepartementet hadde gitt oppdraget å lage disse heftene med det formålet å presentere sentrale deler av avhandlingen på en lettfattelig måte for det barnevernfaglige praksisfeltet.

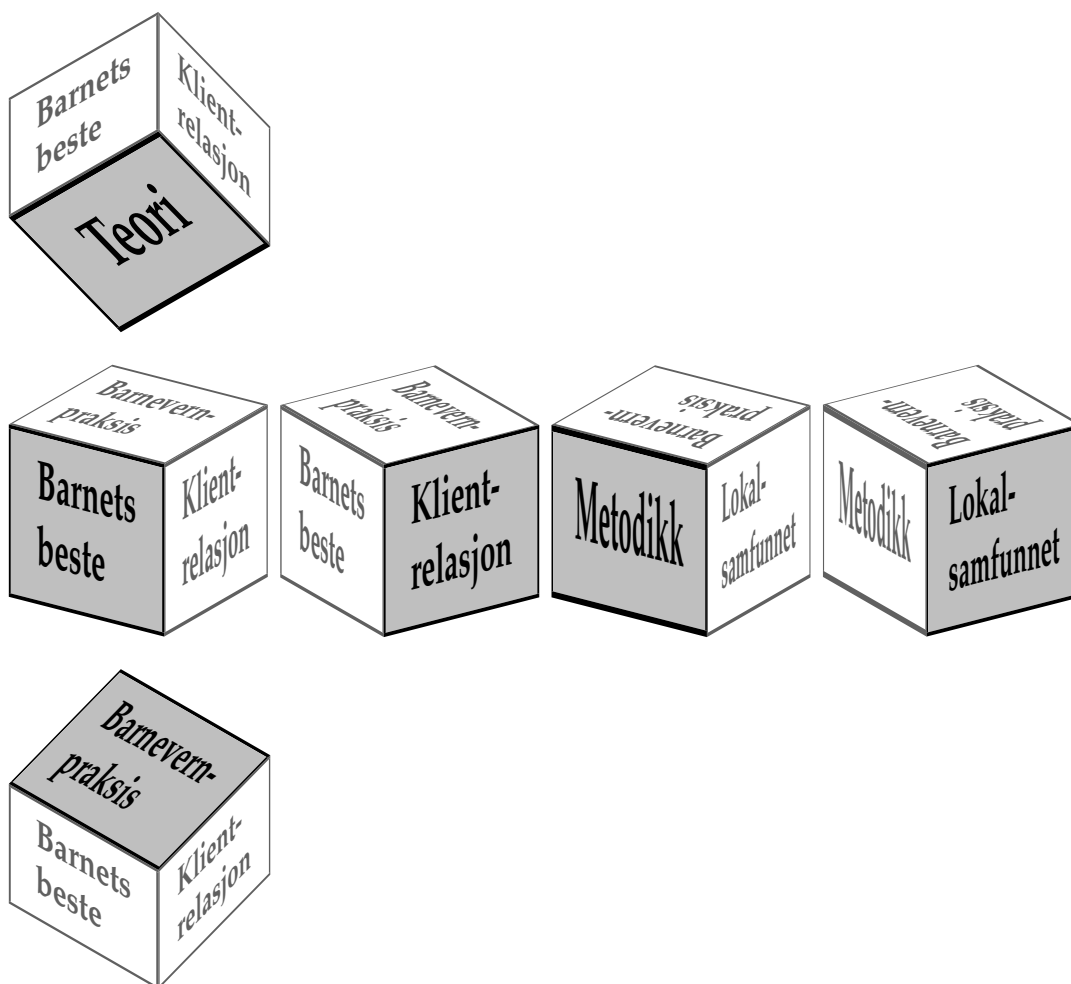
Kulturperspektivet i barnevernsarbeid, Hefte 1 (2006)

Hefte 1 handler om begrunnelsen for hvorfor kulturperspektiv skal integreres i barnevernet. Prosesser som har funnet sted i samiske samfunn beskrives. Hvordan det flerkulturelle er en utfordring for barnevernet drøftes. Det pekes på at manglende legitimitet for barnevernet har tvunget fagfeltet inn i en situasjon hvor kun modeller og arbeidsformer som springer ut fra lokale forhold anerkjennes lokalt. Et

annet argument for kulturperspektiv i barnevernet finnes i de internasjonale lovene Norge har ratifisert. Urfolkskonvensjonen og andre lover tilsier at tilrettelegging av tiltak i forhold til urfolks kultur er en rett samene har.

Kontekstuelt barnevern. Hefte 2. (2006)

Det andre heftet handler om kontekstuelt barnevern. Her presenteres en modell for kontekstuelt barnevern, hvor det er forsøkt å integrere kultur i alle delene av barnevernets virksomhet.

Modellen finnes som ansats i avhandlingen. Men i dette senere arbeid har hun videreutviklet modellen som en modell for kontekstuelt barnevern. Denne modellen består av en inndeling av barnevernet som bestående av fire virksomhets deler, en teoretisk grunnramme og en sammensmelting av disse fem områdene som barnevernets praksis. Modellen fremstilles som en kube, med en bunn, fire sider og en

topp. Bunnen er det teoretiske grunnlaget barnevernet hviler på. De fire sidene er barnets beste, klientrelasjoner, metodikk og lokalsamfunn. Dette er fire områder som til sammen omfatter hele barnevernets virksomhet. Når det glir sammen, og nærmest personifiserer seg som *barnevernet* får vi barnevernspraksis som er kubens topp.

Disse seks temaområdene går igjennom og det drøftes hvordan barnevernet kan integrere kontekstuell orientering i hvert av disse delområdene. I det teoretiske grunnlaget – «teori» – peker hun på behovet for å hente inn flere teoretiske bidrag fra fag som antropologi og postkoloniale studier i tillegg til de vanlige fagområdene som barnevernet hviler på. Hun viser hvordan hver av de fire virksomhetsområdene; arbeid med barnets beste, etablering av klientrelasjoner, metodisk og standardisert arbeid og arbeid i lokalsamfunnet (for eksempel tverrfaglig samarbeid) er vesentlig i barnevernets arbeid. I tillegg pekes det på hvordan kontekstuell oppmerksomhet vil berike barnevernets kulturorienterte arbeid.

Det kyndige blikk, det ukyndige blikk og det døde blikk. Hefte 3. (2006)

Her presenteres en begrepstriologi hentet fra filosofen Jakob Meløe (1979, 1990, 1994, 1997). Blikkene brukes for å tematisere ulike måter å se på, og ulike perspektiver å innta. Det kyndige blikk er blikket til insideren. Han forstår det han ser, og han vet at han forstår det. Et medlem av et lokalsamfunn er kyndig i den virksomheten som finnes i lokalsamfunnet. Det ukyndige blikk tilhører den som har en posisjon som er utenfor. Han mangler, eller har lite kunnskaper om det som foregår fordi han mangler erfaring med virksomheten. Den som bruker det ukyndige blikk har en visshet om at det er noe han ikke ser og dermed ikke forstår. Det døde blikk er blikket til den utenforstående som ikke ser alt som er å se, men er helt uten mistanke om at han ikke ser alt. Det døde blikk er blikket til den som er utenfor en virksomhet, men som ikke er klar over denne utenforstående posisjonen selv.

Navnene på blikkene kan føre til misforståelser. Man kan tro det handler om et hierarki av sensitivitet. Man søker å plassere kyndig blikk på topp og en hver beste strategi må være å ha et kyndig blikk. Men blikkene handler om posisjoner i forhold til det man ser og i hvilken grad man tar del i virksomheten man ser. Det kyndige blikk er blikket til de som deltar i en virksomhet, og dermed kjenner den. Det er ikke nødvendig at barnevernsarbeideren deltar i familien, slektas eller nærmiljøets virksomheter for å kunne gjøre et fornuftig barnevernsarbeid. Derfor er det det

ukyndige blikket, blikket som åpner for refleksjon og utforskning av det som er eller kan være fremmed, som anbefales. De som ikke har forstått denne overgangen, har også gjort den feiltolkningen at diskusjonen av blikkene som har ledet til en anbefaling av at samiske saker må håndteres av samiske barnevernsarbeidere. Det er en misforståelse, og gjenfinnes ikke i teksten, der drøftningene nettopp rettes mot behovet for en kritisk og reflekterende tilnærming som det ukyndige blikk inngir.

Kultursensitivitet som en måte å se lokalsamfunn på: Billefjord og Kautokeino. Hefte 4. (2006)

Hefte 4 er en sammenligning av to samiske steder; Billefjord og Kautokeino. Bakgrunnen for sammenligningen er data fra intervju av personer i lokalsamfunnet, intervju av personer i lokalsamfunnene med kontakt med barnevernet, barnevernsansatte fra de to kommunene, folketelling fra 1900 og ulike statistikker fra statistisk sentralbyrå. Stedene sammenlignes i forhold til språk, næringsveier og moderniserings- og effektiviseringsprosesser. Stedenes historie fortelles, relasjoner mellom majoritet og minoritet beskrives og ulike prosessers innvirkning på stedene skildres. Dette sees i lys av kunnskapsunivers, sosial praksis og forvaltning av det samiske i bygdene.

Sammenligningen viser at to samiske steder er ulike på mange forskjellige måter. Både språksituasjonene, historiske hendelser og samhandling mellom ulike språkgrupper har ført til forskjeller. Dermed påvises en variasjon innad i det samiske samfunn, som begrunner kontekstuelle innfallsvinkler og situasjonsorientert oppmerksomhet. Det gis med andre ord et forskningsmessig belegg for å påstå variasjon og mangfold innad i samiske samfunn. Det har den konsekvensen for barnevernet at de ikke kan slutte fra kunnskap om en samisk virkelighet til at de dermed har kunnskap om en annen samisk virkelighet. De kan heller ikke slutte seg til kunnskap om kultur til kunnskap om individ.

Metoder for barnevernet i samiske områder. Hefte 5 (2006)

Dette heftet er ikke hentet fra doktorgradsavhandlingen, men er resultater fra et prosjekt hvor det ble søkt etter metoder brukt internasjonalt overfor urfolk og minoriteter som kunne ha relevans for norsk barnevern i samiske områder. Prosjektet ble gjennomført som databasesøk hvor metoder som var utprøvd og

fulgt opp med evaluering ble inkludert og diskutert opp i mot utfordringer i norsk barnevern i samiske områder. Ni metoder ble inkludert, men kun fem av disse var fulgt opp med evaluering. På dette grunnlaget ble det staket ut noen utfordringer for barnevernet når det gjaldt utvikling av kulturorientert barnevernspraksis:

- Implementere kulturperspektiv i barnevernet ved at lokalkunnskapen styrkes i barnevernet
- At det utvikles en teoretisk ramme for kulturperspektiv i barnevernsarbeid
- At alle aktører, både innenfor forskning, utdanning, praksis på kommunalt og statlig nivå, jurister, advokater og fylkesnemnd og samiske interessegrupper samarbeider når kurs og opplæringsmoduler utarbeides
- Implementere og bygge opp kurs og opplæringsmoduler
- Rusforebyggende metoder implementeres
- Oversette og prøve ut standardiserte mål for kulturell kompetanse
- Bruk av Case Management
- Samarbeide med lokalbaserte foreninger med sterk legitimitet i lokalsamfunnet
- Forskning om etnografiske forhold, utprøving og evaluering av kulturspesifikke metoder, begrepsutvikling, standardisering av kulturell kompetanse, forskning med deltakelse fra samiske aktører

Fargerikt barnevern. Hefte 6. (2006)

Parallelt med prosjektet «Metoder for barnevern i samiske områder» ble det gjennomført et prosjekt om flerkulturelt barnevern generelt. Også i dette prosjektet ble det søkt etter metoder som er prøvd ut og evaluert internasjonalt drøftet opp mot implementering i norsk barnevern i arbeid med flerkulturelle miljøer. Å arbeide med disse to prosjektene parallelt ga anledning til å trekke vekslers på kunnskap innenfor hvert område. Syv studier ble inkludert i dette prosjektet. Anbefalningen ble presentert i tre tabeller, som viste hvordan barnevernet kunne vinne forbedring av praksis.

Kontekstuell barnevern - Barnevern i samisk kontekst. Avhandling doktorgrad, Universitetet i Tromsø. (2003)

Arbeid med doktorgraden ble finansiert av Norges Forskningsråd, og var den første avhandlingen som handlet om barnevern og samiske problemstillinger. Problemstillingen for studien var todelt. For det første er dette en undersøkelse av ulike forhold som er relevant for barnevern i samisk landskap. For det andre er det en undersøkelse av hvordan et kulturelt perspektiv kan formuleres. Undersøkelsen var basert på flere metodiske innfallsvinkler. Det var to feltarbeid over to perioder i to samiske bygder. Det var evaluering av et utviklingsprosjekt i en samisk kommune. Denne evalueringen er også gjort rede for i *Barnevern i en samisk kommune: brukerinndragelse i kvalitetsvurdering – BIKVA* (Saus 2001). Internasjonale lover som er ratifisert i Norge som regulerer den norske stats ansvar og forpliktelser overfor nasjonale urfolk og minoriteter ble gjenstand for fortolkninger. Folketellinger fra to samiske steder ble analysert. I tillegg ble erfarne samiske sosialarbeidere intervjuet angående deres erfaringer med barnevernsarbeid i samiske områder.

Avhandlingen tok utgangspunkt i hovedfagsoppgaven fra 1997, *Å se; utfordringer for barnevernet i møte med det flerkulturelle samfunnet*, hvor sentrale utfordringer for barnevernet var utledet på bakgrunn en etnografisk beskrivelse av en samisk bygd i et fornorsket område.

Resultatet fra avhandlingen var at samiske samfunn er så variert og så mangfoldig at det ikke kan utledes en metodikk som ivaretar samers rett til å bevare og videreutvikle kultur og språk også under tiltak fra barnevernet. I stede ble et teoretisk grunnlag for et kontekstuell barnevern utviklet. I senere arbeid er en slik modell videreutviklet, men det gjenstår fremdeles arbeid med å formulere en slik kontekstuell modell. I det kontekstuelle barnevernet legges det vekt på situasjonsforståelse og evnen til å kunne se situasjonene i lys av både individuelle erfaringer og referanserammene som hendelsene fortolkes i. Modellen som springer ut fra denne diskusjonen inkorporerer kulturell kompetanse og lokalbasert kunnskap i alle deler av barnevernets virksomhet.

Diskusjon

Kontekstuell barnevern har i Saus arbeid handlet om hvordan barnevernet kan forholde seg til at fortolkning av et fenomen, et utsagn eller en handling må gjøres i den sammenhengen noe står i. Kontekst er et begrep som regel brukes for å si

at ting må forstås i den sammenhengen der det opptrer (Nielsen 1996). I hennes avhandling ble det sagt at et kulturelt perspektiv i barnevern er *kontekstuell barnevern*. Det vil si at hun løsriver seg fra kulturperspektiv som noe som handler om en statisk beskrivelse av kultur og kulturgrupper, og lanserer i stede fokus på omgivelsene der handlingen har sitt feste som et praktisk kulturelt perspektiv.

De fire delheftene presenterer fire ulike forhold som tematiseres i løpet av avhandlingen. Unntaket er presentasjonen av modellen (hefte 2) som mer er å finne som en skisse i avhandlingen. Modellen springer ut fra diskusjonene i avhandlingens teorikapittel, men er ikke presentert som en modell. Modellen i heftet er uttrykt i en eksplisitt form man ikke kan gjenfinne i avhandlingen. Den er klar til å settes ut i praksis, men bør følges opp med forskning og evaluering.

I arbeid med implementering av denne modellen, eller andre modeller for flerkulturelt arbeid, bør kulturkompetansebegrepet vies oppmerksomhet. Det finnes diskutert i de to rapportene hefte 5 (Metoder for barnevernet i samiske områder) og hefte 6 (Fargerikt barnevern). Et tredelt kompetansebegrep introduseres, hvor en av komponentene er aktiv handling. I det ligger det mulighet for evaluering av flerkulturelt barnevern, en mulighet som er viktig i arbeid med utvikling av kulturperspektiv i barnevernsarbeid.

Den kontekstuelle oppmerksomheten som er gjennomgående i disse arbeidene gir innspill i forhold til satsing på lokalbaserte tiltak og nærmiljørettet arbeid. Kontekstbegrepet peker på orientering mot omgivelsene for klientene, mot situasjonen eller situasjonene som er aktuelle i sakene, mot å forstå hendelsene i den sammenheng der de gir mening og å sette ting i relasjon til hverandre. Videre peker det hen i mot å legge vekt på lokale forhold, uten dermed å ensidig argumentere for kulturell romantisering eller relativisme.

Thørnblad, Renee (2005): Tilretteleggelse for utvidet bruk av slektsfosterhjem i Sápmi. Prosjektrapport Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge, Tromsø

Studien er en del av Barnevernets utviklingssenters satsing på barnevern i samisk kontekst, finansiert av Sametinget. Undersøkelsen gjaldt fosterhjem. Det ble gjennomført kvalitative intervju av barnevernsarbeidere i samiske kommuner og hentet inn statistiske oversikt over fosterhjems plasseringer fra aktuelle kilder.

Bakgrunnen for undersøkelsen var et inntrykk i samiske områder at det opp gjennom historien var mer vanlig med slektsplassering i disse kommunene enn i Norge forøvrig. En ønsket å undersøke om det kunne gjenspeiles i omfanget av slektsplasseringer ved omsorgsplasseringer i samiske kommuner. I tillegg var det ønsket å trekke frem den erfaringen barnevernsarbeidere hadde med slektsplasseringer i samiske områder. Formålet med undersøkelsen ble tredelt: Redegjøre for forekomsten av slektsplassering, sette søkelyset på erfaringer og opplevelser barneverner har med hensyn på kulturelle faktorerens betydning for valg av slektsfosterhjem og belyse kjennetegn ved barnevernets erfaringskunnskap ved slektsplassering.

Utvalget var hentet fra seks kommunene i samisk forvaltningsområde; Kautokeino, Karasjok, Tana, Porsanger, Nesseby og Kåfjord. Barnevernsarbeiderne i kommunene ble intervjuet og tallmateriale ble hentet fra statistikk hos Bufetat og fra Fylkemannens oversikter. Tallene ble utdypet av barnevernsarbeiderne som supplerte med opplysninger om plasseringsform; ordinært fosterhjem, slektsbasert fosterhjem eller institusjon og om det eventuelt var brukt slektsfosterhjem som hjelpetiltak.

Erfaringene med slektsplassering var at det var forholdsvis enkelt å rekruttere og at de hadde en formening om at slekta hadde vært den samiske kulturens *barnevern*. Videre var de mer stabile enn ordinære fosterhjem. Deres erfaring var at slektsplassering passet i forhold til samisk kultur slik de kjente den. Særlig i forhold til samisk slektskapssystem. Det spesielle med samisk slektskapssystem er at mange regnes inn som slektninger, det er aktivt bruk av gudforeldre i oppdragelse og omsorg og idealer om slektas samhold, -lojalitet, -plikt og -omsorg. Imidlertid hadde de også kritiske innspill hvor de trekker frem en del aspekt ved samisk kultur som kan virke mot at slektsplasseringer kan fungere optimalt. Forhold som stolthet og skam og idealer om å klare seg kan føre til at slekta lukker seg og det legges mest vekt på å skjule problemer eller at det legges utilbørlig press på slektsfosterhjemmet. Erfaringsmessig var geografisk nærhet ved plassering utenfor hjemmet viktig, og da blir slektsplasseringer en viktig ressurs i de mange grissgrendte samiske områdene. Uansett vektla barnevernsarbeiderne kvalitet ved plasseringsstedet.

Oversikt over samiske barn under offentlig omsorg viser at få kommuner benytter institusjon som plasseringssted. Tallene er så lave at det er vanskelig å trekke statistiske holdbare konklusjoner fra materialet. Om man gjør det vil man se at disse kommunene bruker slektsbasert plassering i større grad enn andre kommuner i Norge (31,7 % mot 20 %). Det var ulikheter når det gjaldt bruk av slektsplasseringer som hjelpetiltak, forskjeller som både handlet om reelle forskjeller i bruk og ulike vurderinger av hvor fornuftig det er. Det er også i samiske kommuner

en tendens til at det er mors slekt som er fosterfamilie. Resultatet som kom frem etter denne undersøkelsen er at dersom slektsplasseringen for øvrig tilfredsstillende kvalitetskrav har det en del muligheter for å ivareta sentrale verdier. Det ivaretar kulturell/etnisk tilhørighet, kontinuitet i barnets historie, felles referanseramme for slektsfosterfamilien og fosterbarnet, minsker brudd med opprinnelig familie, nettverk og kjent miljø, det er gjensidig følelsesmessig relasjon, det er kontakt med fosterfamilien etter fylte 18 år og det ivaretar det biologiske prinsippet.

Diskusjon

Selv om tallmaterialet er lavt fordi folkemengden i samiske kommuner er lave viser forekomsten at det er relativt mye erfaring med slektsbaserte fosterhjem i disse kommunene. De har en velutviklet refleksjon som trekker i den samme retning som vurdering av slektsbaserte fosterhjem for øvrig i barnevernet. Det legges vekt på kvalitet i fosterhjemmet også ved slektsplassering, og det advares mot bruk av slektsfosterhjem i saker som handler om rus, psykiatri, vold/seksuelle overgrep og store familiekonflikter.

Deres refleksjoner er av interesse for barnevernsarbeiderne for øvrig fordi de både har barnevernfaglige og kulturelle vurderinger med i sine vurderinger. Særlig kan deres refleksjoner omkring disse avveielene være fornuftig å dele med andre som kan tenkes å bruke slektsbasert fosterhjem som hjelpetiltak. Materialet gir innspill til å se ytterligere på forholdet mellom slekt, kultur og geografisk nærhet. Dette er aspekt som spiller sammen i refleksjonene til barnevernsarbeiderne og peker på muligheter innenfor både hjelpetiltaksarbeidet og nærmiljøtiltak. Det kan vurderes hvorvidt kunnskap om kulturelle forhold ivaretas nok i opplæring av slektsfosterforeldre, og ordinære fosterforeldre, og eventuelt prøve ut om barnevernsarbeidere med erfaring fra samiske kommuner kan bidra med refleksjoner over sine erfaringer i disse utdanningsløpene. Kombinert med forskningsbasert kunnskap om slektsbasert fosterhjem kan disse erfaringene bidra til å forbedre kunnskapsgrunnlaget i opplæring av nye fosterforeldre. I diskusjonene trekkes det frem at de samme holdpunktene ga ulike refleksjoner, og at det må trekkes veksler på kritisk refleksjon basert på at erfaringene sammenholdes med kulturelle forhold, teori og forskning.

Denne undersøkelsen gir bakgrunn for å utvikle fosterhjem og slektsfosterhjem som omsorgstiltak og hjelpetiltak. Slektsbasert fosterhjem synes å fungere bra i arbeid med samiske barn og familier. I tillegg gir undersøkelsen innspill som er verdifull for utvikling av nærmiljøtiltak.

Sverige

Det er ikke funnet frem til noen undersøkelse som handler om barnevern i samisk kontekst fra Sverige. Det er heller ikke blitt funnet undersøkelser som handler om svenske samer og barnevern i noen av de andre landene. Samtaler med svenske forskere har heller ikke bidratt til å identifisere svenske studier om barnevern og samer. Svenske forskere og svenske praktikere innenfor helse- og sosialomsorgen kjenner til studier som gjelder samiske barn, men ikke utsatte samiske barn eller undersøkelser som faller innenfor barnevernets rammer.

At vi ikke finner disse behøver ikke nødvendigvis bety at det ikke eksisterer slik forskning. Dersom de finnes kan de være kategorisert under andre tema, eller det kan være brukt katalogisering som medfører at det ikke blir treff når vi søker etter studier. Når man ikke finner noen treff i arbeid med en kunnskapsstatus, søker man etter publisert materiale på andre måter enn gjennom databaser og kataloger. Samtaler med svenske forskere og praktikere førte ikke frem. Det ble også trukket frem som særskilt tema i en erfaringskonferanse for helse- og sosialtjenester for den samiske befolkning på Nordkalotten arrangert av NOPUS (Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service) i oktober 2007. Konferansen synliggjorde at det er lagt mer aktivitet innenfor praksisutvikling og forskning i Norge, men at det er i ferd med å etablere seg en økt interesse for tema i de tre nordiske landene. Det etableres også nettverk på tvers av landene for fremtidig samarbeid og erfaringsutveksling.

Finland

To hovedoppgaver i sosialt arbeid handler om samisk familie. En av disse er tatt med fordi den beskriver foreldres oppdragelse til samisk kultur (Länsman 2002). Vuorio (1997) har skrevet om samisk familiedynamikk, men den er gitt status konfidensiell, og ble ikke gjort tilgjengelig for gjennomlesing.

Det er igangsatt en del prosesser i Finland med betydning for barnevern i samisk kontekst. I det nye barnevernslovet i Finland, Lastensuojelulaki 417/2007 4§, gyldig fra 2008, innstiftes det at barnevernet må ta hensyn til barns språklig, kulturell og religiøs bakgrunn. Erfaringskonferansen som NOPUS arrangerte i oktober 2007 ble lagt til Levi i Finland. Det var de finske forskerne og praktikerne som hadde tatt initiativet til å etablere ett grenseoverskridende nettverk, og brukte konferansen som en mulighet til å iverksette dette. Nord Finlands Kompetansesenter

innenfor det sosiale området (Pohjois-Suomen sosisaalialan osaamiskeskus, POSKE) er en statlig institusjon som er ansvarlig for utvikling av de sosiale tjenestene i de samiske områdene. POSKE peker på at man er ikke sikkert på om barnevernet har forstått den samiske familiens situasjon riktig. Deler av barnevernets arbeid synes problematisk, for eksempel fordi det samiske slektsbegrepet er større enn bare foreldre og barn.

Sami Soster ry er et annet samisk selskap som driver med utvikling av helse- og sosialspørsmål i samiske områder. Virksomheten omfatter å overvåke, utvikle og bevare samenes stilling som urbefolkning innenfor statens helse- og sosialtjeneste. Ulike prosjekter er i gang, blant annet et som heter *Ovttastallan* som dreier seg om familier med barn. Siktemål er å bygge nettverk for familier for å forbedre muligheter til en mer kollektiv barneoppdragelse.

I faglig utviklingsarbeid tas det nå hensyn til mål som Finlands Sámediggi (Sameeting) har lagt for helse- og sosialtjenestene i samiske områder. Kunnskapssituasjonen er dermed under utvikling i Finland. Til støtte for undervisning ved Laplands Universitet har de oversatt norske bøker om emner, for eksempel *Kulturmøte og terapi i Sápmi* (Stordahl og Eidheim 1997). Prosessene som her beskrives synliggjør hvordan kunnskapsutviklingen i sterkere grad forpliktet til å inkludere kulturperspektiv og samisk kunnskap i Finland.

Russland

Det ble ikke funnet noen studier i Russland om barnevern og samiske barn og familier. Det ble identifisert noen miljøer som driver forskning om samer og urfolk i Nord-Russland, men ingen publikasjoner om barnvern.

I søk etter aktuelle studier i Russland er det svært aktuelt å reflektere over de kodeord man bruker, og den kategoriseringen som kan være valgt når studier skal lagres. Derfor ble spørsmål som: «Hva er barnevernet i samiske områder i Russland» stilt. Forskningsmiljøer på russisk side som kan drive med forskning om barnevernet i samiske områder ble også kartlagt. Murmansk har et regionalt vitenskapelig bibliotek som har mye materiale spesielt om Murmansk fylke. Biblioteket har ingen fungerende database på nett. Manuelt søk på biblioteket resulterte imidlertid i en rekke funn. Disse ble gjennomgått for å se om de skulle inkluderes i materialet for denne kunnskapsstatusen. Ingen kunne inkluderes.

Søkene ga resultater om forhold på den russiske siden, men ingen av funnene kan direkte knyttes til området som omfatter barnevern. Spørsmålet om hva barnevern i Russland er ble igjen aktualisert, et spørsmål prosjektmedarbeideren måtte stille til seg selv for å forstå hvor man eventuelt kunne lete etter data.

Det finnes ikke barnevern i Russland organisert på den måten som det er organisert i Norge, med egen lov, egne institusjoner og ansatte. Barn er beskyttet med lover, men det er politiet som står ansvarlig for sikring av denne beskyttelsen. En privat person, skolesektor eller helsevesener tar kontakt direkte med politi i tilfelle eventuell barnemishandling eller manglende barneomsorg. I så fall må det være politivesenet, oppvekstsektoren (barnehager og skoler) og helsevesenet i Murmansk region som kan tenkes å sitte med informasjon om barns situasjon. Denne informasjonen ligger ikke på nettet, men er (om den eksisterer) konsentrert innenfor disse institusjonene.

Kartlegging av forskningsmiljøer som driver samisk forskning på russisk side pekte ut to aktuelle miljøer: 1) Kola Science Centre in Apatity og 2) Prosjektet «ArctiChildren» og Murmansk statlige pedagogiske universitetet.

Kola Science Centre in Apatity er et forskningsmiljø i Apatity som har kommet med en rekke artikler om den sosioøkonomiske situasjonen til Kola-samer. Forskergruppen har analysert dagens sosioøkonomiske situasjon til Kola-samer sett i et historisk perspektiv, og ut fra et regionalt utviklingsperspektiv. Deres prosjekter har for eksempel tatt følgende problemstillinger:

Prosjektet «ArctiChildren» er et samarbeidsprosjekt med mange aktører på Nordkalotten. Det er et INTERREG III A Nord prosjekt under Kolarctic programmet. Det er et forsknings- og utviklingsprosjekt om barns og ungdommers psykososiale trivsel i de arktiske områdene av Finland, Nordvest-Russland, Sverige og Norge. ArctiChildren 1 (AC1) foregikk i perioden år 2004 til år 2006. Murmansk statlige pedagogiske universitetet er med fra Russland, og er et fagmiljø som har kompetanse på urfolk i Nordvestrussland. .

Halvparten av samene i Russland bor i Lovosero distrikt. Gjennom prosjektet har de en del data som omfatter samiske barn i Russland. Prosjektleder på russisk side bekreftet at de har samlet materiale som en del av dette prosjektet, men at det ikke er tilgjengelig som publikasjon ennå. Imidlertid er det gjort kjent at to tendenser kan spores. Det er en økende tendens til familiedepresjoner, hvor årsaken kan spores til fattiggjorte, enslige mødre og den rolleendring de har måttet gjennomgå. Dette knyttes opp mot skoletrøtthet hos barn og ungdom, fordi det oppstår fiendtlige tilstander mellom mor og barn. Psykososialt har dette negative konsekvenser

for barna, med psykososial mistilpassing. På den andre siden er det igangsatt etniske revitaliseringsprosesser blant urfolkene; samer, vesper, komi og nenetserne. Dette er med på å belyse nødvendig kompetanse som ikke-diskriminerende praksis i flerkulturelle og fleretniske skoler (ArctiChildren 2008, Ahonen, Kurtakko og Sohlman 2006).

Barnevern i samisk kontekst i forhold til fosterhjem, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak

Det overordnede spørsmålet i denne rapporten er hvilken forskning finnes om barnevern og samiske barn og unge og deres familier. På bakgrunn av oversikten er det utarbeidet en kunnskapsstatus. Men en slik kunnskapsstatus må ha et formål. Det må være en grunn for å skaffe seg rede på alt som finnes av forskning på et felt eller innen en problemstilling. Ønsket om en slik oversikt handler som regel om enten å danne seg et sikkert bakgrunnsteppe for videre forskning, altså at problemstilling for et forskningsprosjekt bygger på kunnskap fra de tidligere prosjektene. Den andre grunnen er å kunne utvikle beste praksis, det vil si at en profesjon skaffer oversikt over all kjent kunnskap om et felt for å sikre at de intervensjoner og tiltak som iverksettes er basert på den best kjente praksis. At kunnskapsstatus er bakgrunn for ny forskning er som regel forskerens initiering, og er med på å legitimere hans/hennes arbeid. Beste praksis er profesjonenes legitimering av sin virksomhet, en legitimering som har sin base i at det som gjøres er det beste man vet man kan gjøre i forhold til et spesifikt problem.

I dette arbeid kan man si at begge beveggrunnene har initiert arbeidet med kunnskapsstatus. Både videre forskning og anbefalte tiltak er en del av problemstillingen. Sammenfattet kan man si at ønsket var å ha grunnlag for å vurdere hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst? Ved å implementere kan man da både forstå og føre inn tiltak, og følge det opp med forskning av evaluerende karakter. Det var tre områder som arbeidene skulle falle innenfor: fosterhjem, nærmiljø og hjelpetiltak. Kunnskapsstatusen skal brukes for å kunne avklare beste kjente praksis innen fosterhjemsarbeid, nærmiljøtiltak og hjelpetiltak. Den skal brukes for å kunne anbefale praksis, men også for å kunne

stake ut mulighet for å utvikle eller importerer tiltak og arbeidsformer. Peke på vyer for ny forskning som bistår praktisk barnevernsarbeid med samiske barn og unge er også viktig. Siste momentet som kunnskapsstatusen kan være behjelpelig til er å se etter mulige inspirasjonskilder i arbeidet med samisk perspektiv i barnevernet for flerkulturelt barnevern generelt.

Fosterhjemsarbeid

Fosterhjem er et privat hjem som tar i mot barn for barnevernet. Fosterhjemmet kan fungere som bosted for barnet i kortere eller lengre tid. Fosterhjem brukt som tiltak i barnvernet er hjemlet i barnevernsloven § 4-22, hvor det står at det kan brukes i forbindelse med § 4-4 som hjelpetiltak eller som omsorgstiltak etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd. Barnevernet har mangefasettert arbeid i forbindelse med fosterhjemsarbeid. Fosterhjem skal godkjennes. Fosterforeldrene får tilbud om opplæring slik at de kan møte de utfordringene det er å ta i mot et barn eller en ungdom som kanskje har hatt særlige vanskeligheter. Det skal oppnevnes tilsynsfører. Barnevernet skal også godkjenne og føre tilsyn av hjemmet. Det er barnevernet som skal drive med formidling av fosterhjem.

Den mest vesentlige endringen innenfor fosterhjemsarbeid i de senere årene er vendingen mot å bruke slekt som fosterfamilie. Slektsplassering var tidligere ikke anerkjent, mens det nå er sagt at man skal undersøke mulighetene for slektsplassering før man eventuelt finner et fosterhjem utenfor nettverket. I følge fosterhjemsforskriften § 4 annet ledd skal barneverntjenesten alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem. I fosterhjems plasseringer skal det også tas hensyn til barnets behov for samvær og kontakt med familien, noe som medfører at barnevernet må vurdere geografisk beliggenhet i forhold til opprinnelsesstedet, i forhold til familien og slekta.

Det heter i retningslinjene for barneverntjenesten at ved fosterhjems plasseringen skal det tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Dersom barnets foreldre tilhører en religiøs eller språklig minoritet, vil dette ikke alltid være mulig. Når det gjelder religiøs bakgrunn bør barneverntjenesten likevel så vidt mulig unngå å plassere barn hos fosterforeldre som har et livssyn som skiller seg vesentlig fra foreldrenes.

Fosterhjem og barnevern i samiske områder av Norge

Det er behov for sikrere kunnskap om plassering av barn fra minoritetskulturer, det som finnes er spredt og lite systematisert. I et arbeidsseminar ved Barnevernets utviklingssenter Vestlandet (2004) ble det fremhevet at det var ønsket med kulturkompetanse fra andre kunnskapsmiljø om hva som vil være viktig å ta hensyn til i et plasseringsarbeid. Det skulle brukes til å bygge opp egen kompetanse. Det ble også sagt at slik kunnskap kunne være til hjelp i avveiningene av om barnets interesser vil bli best ivaretatt ved plassering i eget kulturelt nettverk eller hos norske fosterforeldre.

Barnets beste er en nøkkелverdi i fosterhjemsarbeidet. Plasseringssted skal vurderes opp mot om det er det beste for barnet. I forskning i samiske områder har det vært utdypet at dette også kan bety «til det beste for dette *samiske* barnet», underforstått at det for å oppnå det beste må man ta hensyn til barnets kulturelle, språklige og religiøse referanseramme. I arbeidene som har avdekket de særegne verdiene og det mangfold av tilknytningsarenaer peker hen i mot at det i mange tilfeller vil være til det beste for barnet at man søker etter det beste for barnet som samiske barn. I hvert fall kan man bruke en slik formulering som en lakmustest i forbindelse med vurdering av tiltaket før det igangsettes: «Er dette til det beste for det *samiske* barnet?»

Nærmiljøtiltak

Nærmiljøtiltakene kan være forebyggende, for å unngå plassering utenfor hjemmet eller som et omsorgstiltak. Det gjennomføres i nærmiljøet eller i tett samarbeid med nærmiljøet. Det er motivert ut fra at barn og ungdom skal få vokse opp i eget nærmiljø. Nærmiljøtiltak kan også assosieres med tiltak som er rettet mot de som kvalifiserer for plasseringer utenfor hjemmet, men hvor tiltaket settes i verk i nærmiljøet. Motivasjonen for å opprette nærmiljøtiltak i slike saker er å unngå institusjonsplasseringer dersom det er mulig.

Nærmiljøtiltak har blitt mer fokusert de siste årene, etter at både Befringutvalget etterspurte nærmiljøbaserte hjelpetiltak og NOU 2000: 12 vektla hjemmebaserte tiltak. Befringutvalget mente at nærmiljøtiltak var særlig aktuelle i forbindelse med å gjøre det mindre «attraktivt» for kommunene å sende barn og unge med atferdsproblemer bort fra kommunene og nærmiljøet. Grunnleggende prinsipper i

nærmiljøtiltakene er at tiltakene forankres i barn og ungdoms livs- og læringsarenaer, det vil si hjem, nærmiljø, barnehage, skole og lokalsamfunn. Nærhetsbegrepet viser til at tiltaket utvikles i barn og unges nærmiljø og det viser til at en vektlegger nære relasjoner mellom barn og unge på den ene siden og familien og lokale aktører på den andre. Familien utgjør en grunnenhet, en trygg base, som barn og ungdom kan opprettholde tilknytning til selv i tiltak utenfor hjemmet.

Nærmiljøtiltak kan stå som betegnelse på tiltak som er utviklet i den unges nærmiljø og tiltak som representerer et alternativ til institusjoner. Men i nyere institusjoner, som MultiFunc, er nettopp nærmiljøtiltak integrert som en base i det faglige arbeidet ved institusjonene. Også i multisystemisk behandling stimuleres kommunene til å prøve ut lokale tiltak. Nærmiljøtiltak fremmer varierte tiltak, både innenfor hjelpetiltak og omsorgstiltakene. For å kunne tilby gode nærmiljøtiltak må det legges vekt på lokale variasjoner, kontekstuell tilpasning og kreative forsøk i tiltaksarbeidet.

Nærmiljøtiltak har vært en etterspurt mulighet innenfor barnevernets arbeid i samiske områder. Da ofte formulert som lokalbaserte tiltak, eller kulturorienterte tiltak. Nærmiljøtiltakene innebærer blant annet å ha ydmykhet overfor variasjonene i livsstil og dagligliv i familie. Denne verdien passer det kulturorienterte arbeidet, og dermed har nærmiljøtiltak fått en egen status, et omdømme av tiltak som er særlig egnet når man søker å ha kulturperspektiv i barnevernsarbeidet.

Det statlige barnevernet har helt siden opprettelsen av Bufdir vektlagt kunnskapsbasert praksis og forskningsbaserte utviklingsprosjekter. Satsingen på familiebaserte tiltak, som nærmiljøtiltak er en del av, er også fulgt opp med denne form for kvalitetssikring. *Utvikling av hjemmebaserte tiltak med statlig støtte; en arbeidskonferanse* (2005) er en del av denne innsatsen. Rapporten (2005) fra denne arbeidskonferansen viser at ulike forskningsbaserte utviklingsprosjekter argumenterer for hjemmebaserte tiltak, hvor nærmiljøene blir aktivisert i tiltaksarbeidet, for eksempel innleggene fra Christensen, Christiansen og Gautun. Man har også undersøkelser som peker hen i mot å anta at nærmiljøtiltak er en fornuftig vei å gå. Evaluering av nærmiljøtiltakene i Buskerud viste at aktørene var positive, nærmiljøtiltakene ga stort handlingsrom men at tiltakene var avhengig av ungdommenes motivasjon og relasjon til miljøarbeiderne (Kristoffersen, Bratt og Gotaas 2004). Evalueringen kan ikke slå fast at nærmiljøtiltakene virker og effekten av dem. Men alt i alt anbefales det å gå videre med utvikling av nærmiljøtiltak. Det gjelder også dersom man søker å integrere kulturelt perspektiv i barnevernet.

Nærmiljøtiltak i barnevernet i samiske områder av Norge

Undersøkelser fra USA peker på at dersom et tiltak var kulturelt tilpasset i forhold til dagens kultur slik barn og ungdom selv kjenner den, så var det mer sannsynlig at forebyggende tiltak virket etter hensikten. Beskrivelser av historiske hendelser og praksiser hvor man har hentet barn fra minoritetsbefolkningen for å assimilere dem inn i majoritetsbefolkningen, har avdekket vanskeligheter av mange ulike slag (Pettersen 2005). Barn fratas ikke bare kontakt med sine foreldre og familie, men hele sin kultur og sitt språk. Det er dokumentert store problemer for disse barna i etterkant, og det er dokumentert store brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Barn av minoriteter, som ikke får et tiltak tilpasset sin kultur, står i fare for å måtte leve med tiltak hvor de er i fremmede omgivelser. Ikke bare på grunn av tiltaket utenfor hjemmet, men fordi de kulturelle referanserammene ikke er gjenkjennelig og familiære. Lokalbasererte tiltak vil unngå slike situasjoner, og dermed er det en helling mot å si at det er best med nærmiljøtiltak i flerkulturelt barnevern, selvsagt hele tiden med det for øye å bedre situasjonen for barnet.

Ved opprettelse av barnevernstiltak bør det tas hensyn til barnas tilhørighet til familie og slekt, naturen, sted og områder, sier Skum Hanssen (2003). I nærmiljøtiltak er dette de ressursene som aktualiseres, selv om det ikke alltid er like eksplisitt vektlagt. Nærmiljøtiltakene er ofte diskutert opp mot relasjonelle forhold, mens de konkrete og objektive omgivelsene kan være viktige de også. Ungdommene med erfaring fra fosterhjemsplassering la vekt på tilgang til disse rommene. Natur, og særskilte steder og områder, representerte en ressurs ungdommene enten hadde tilgang til, eller følte de var fratatt.

I flere arbeider så vi hvordan verdier og oppdragelsesmål i samiske områder er uten egnede begreper innenfor det norske barnevernet. Nærmiljøtiltakene vil være i stand til å hente inn de verdiene som kan anvendes som en ressurs i arbeidet. Det kan forbedre barnevernet ved at kunnskap om dette korrigerer barnevernets tiltaksarbeid. Muligheten ved å spille på verdier som kan være positive og mest-ringsorienterte, bistår det forebyggende arbeidet og arbeidet i nærmiljøet. Dersom det ikke konkret gjør arbeidet bedre, noe som kanskje er vanskelig å måle, vil det uansett øke legitimeringen av arbeidet. Arbeidet sannsynliggjør at det er fruktbart å undersøke klientenes erfaringsunivers som en del av det kulturorientert barnevern. Undersøkelser som ser på lokale ordninger, tilknytningsarena og verdier bidrar til å sikre at eventuelle kulturelle tilrettelegginger er basert på kunnskap fra samtidskultur, ikke fra tidligere tiders kultur eller en romantisk kulturbeskrivelse.

I Saus arbeid er kontekst et gjennomgående begrep. Kontekstuel barnevern er et

barnevern som trekker veksler på lokale forhold både i undersøkelsesfasen, i tiltaksfasen og i det forebyggende arbeid. Dette korresponderer godt med satsingen på nærmiljøtiltak, og kan godt sees på som to måter å nærme seg samme målsetting. Det handler i begge tilfellene om å se klienten som del av en lokal setting, og at det er i denne settingen mulige resurser kan spores. Modellen som hun har utviklet kan prøves ut som en del av arbeidet innenfor nærmiljøtiltakene.

Hjelpetiltak

I barnevernloven § 4-4, andre, tredje, fjerde og femte ledd blir disse hjelpetiltakene nevnt eksplisitt:

1. Støttekontakt
2. Plass i barnehage eller «andre egnede dagtilbud»
3. Avlastningstiltak i heimen
4. Tiltak som stimulerer barnet til fritidsaktiviteter
5. Tiltak som hjelper til at barnet får tilbud om utdanning eller arbeid
6. Tiltak som gjev barnet høve til å bu utanfor heimen
7. Setje heimen under tilsyn ved at det blir oppnemnt tilsynsførar for barnet
8. Økonomisk støtte i form av pengar, naturalia eller tenester
9. Formidling av plass i fosterheim, mødreheim eller institusjon.

Lista er ikke uttømmende, og man ser i dag en klar utvikling mot å utvide lista ved å utvikle nye tiltaksformer spesielt tilpasset enkelte barn. Denne utviklingen kan man forstå som en konsekvens av at sentrale myndigheter har gjort det eksplisitt at lista ikke er fullstendig og at lokale tilpasninger og individuelle tilpasninger er ønsket, for eksempel *«at det ville være en fordel om barneverntjenesten utviser fleksibilitet og kreativitet i opprettelsen av hjelpetiltak slik at det kan settes inn tiltak som ivaretar den enkelte families og det enkelte barns særlige behov for hjelp. Utgangspunktet er å styrke familiens muligheter til å gi barna en god oppvekst. Derfor blir det viktig å finne frem til tiltak som styrker familiens ressurser. Bare fantasien begrenser valg av tiltak. Forutsetningen*

er imidlertid at familien samtykker til tiltaket og at barneverntjenesten mener tiltaket vil kunne ha den ønskede effekt» (BLD 1998).

I dag er tiltak som plasseres under «andre tiltak, ikke spesifiserte», økt fra 2792 i 1993 til 8307 i 2000. Selv om den generelle bruken av tiltak har økt, så er dette allikevel en formidabel endring, hvor de fleste tiltak i dag ikke gjenfinnes i barnevernlovens opplisting av tiltak.

Hjelpetiltak og barnevern i samiske områder

Hjelpetiltak er i dag en mengde ulike tiltak, langt flere enn de som listes opp i lovene. Den kreativitet som oppfordres til i hjelpetiltaksarbeidet gir barnevernet anledning til å være kulturelt orientert i sitt arbeid i samiske områder. Det er nettopp i muligheten til å tilpasse mer tradisjonelle løsninger fra barnevernet at tilretteleggingen kan gjøres.

Det anbefales å integrere et kulturelt kompetansebegrep som inkluderer aktivitet og handlingsalternativer. Et slikt begrep gjør det enklere å presisere hva man skal gjøre i hjelpetiltaket i forhold til kulturell tilrettelegging. Innsatsen innholdsbeskrives mer nøyaktig, og det vil dermed også være enklere å måle om aktiviteten er gjennomført.

Standardisering av kulturperspektivet medfører at det er mulig å evaluere det kulturorienterte arbeidet. Det vil bidra til å kvalitetssikre arbeidet. Det gir også en større grad av rettsikkerhet for de involverte familier eller barn fordi det er mulig å etterspørre konkret hva som ble gjort innenfor barnevernsarbeidet, også når det gjelder kulturorienteringen. I tillegg anbefales barnevernet å utvikle en teoretisk grunnramme hvor barnevernets kulturarbeid danner basis for de begreper og betegnelser som anvendes. Fag som for eksempel antropologi kan gi verdifulle teoretiske innspill for faget, men definisjonene og anvendelsesformen på begreper og teorier må springe ut av barnevernets særskilte fagområde. Begreper som kultur er konstruerte begrep, som kun gir mening når de har en retning eller brukes med et formål. De er kontekstuelle begrep. Barnevernets arbeid med kultur må ha basis i formålet med barnevernets arbeid.

Kommunene prøver ut flere ulike typer hjelpetiltak som er blitt til på bakgrunn av lokale forhold. Det kan gi en økt grad av effekt, fordi det trekkes veksler på lokale resurser og potensialer. Allikevel krever en slik kreativitet at det er mulig å etterspore hva som har blitt gjort, og hvilke hensikter som var med de handlingene

som ble valgt. De må følges opp med forskningsbaserte undersøkelser, som evaluering, brukerundersøkelser og oppfølgingsstudier. Det bidrar til å kvalitetssikre innsatsen og har et rettsikkerhets aspekt, ved at den hjelpen klienter «utsettes» for er rimelig og fornuftig i forhold til de problemer som skal avhjelpes. I dag er det ingen forskning som dokumenterer om det som gjøres av kulturelt orientert barnevernsarbeid i samiske områder er hensiktsmessig. Det kan vi antakelig ikke leve med som en konsekvens av ratifiserte internasjonale lover som regulerer statens omgang med urfolk. Vi mangler også forskning som kan avkrefte eller bekrefte en slik lovfortolkning Det kan vi antakelig heller ikke leve med. Det anbefales derfor at det igangsettes forskning som undersøker hvordan tiltak, som hjelpetiltak og nærmiljøtiltak, virker for den samiske befolkningen. Videre anbefales det at de rettsfilosofiske konsekvensene av internasjonale lover utredes.

Metoder i barnevern i samiske områder

Metoder for barnevern i samiske områder. Hefte 5 i serien kultur og barnevernsarbeid (Saus 2006 e) er det eneste arbeidet som finnes av systematisert kunnskap om barnevern og samiske forhold. Her er det søkt etter internasjonale utprøvinger av metoder eller arbeidsmåter som kan anbefales for det norske barnevernet i arbeid i samiske områder. Det finnes også en likende rapport som handler om barnevernets metoder i arbeid med innvandrere; *Fargerikt barnevern. Hefte 6 i Serien kultur og barnevernsarbeid* (Saus 2006 f). Disse to rapportene gir oversikt over forslag til modeller som kan implementeres i Norge. Sett i forhold til rapporten *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsstatus* (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007) er anbefalingene noenlunde like.

I begge arbeidene handler anbefalingene om å gjøre tilbudene like tilgjengelige for minoriteter som for majoriteten. I arbeidet fra 2006 (Saus) ble dette satt i en sammenheng med dikotomien «indigenization» og «authenticizations». Todelingen viser til en metode hvor man implementerer metodikk utenfra og tilrettelegger dem etter lokale forhold, og en annen hvor man lar metodikken gro frem fra lokal kontekst. Det anbefales å legge til rette for begge innfallsvinklene, men la det følges opp med forskning. Yip (2005) som har lansert todelingen, mener at faglig utvikling handler om at man legger til rette for begge innfallsvinklene. Det gir størst mulighet for faglig utvikling, fremvekst av ny kunnskapsbasert teori og anledning til fagdialog over landegrenser. Dermed kan man få i gang en etterlengtet internasjonalisering av sosialt arbeid. I arbeidet fra 2007 (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold) anbefales det å bruke eksisterende tiltak og metoder, og la disse gjøres tilgjengelig og

akseptable for etniske minoritetsgrupper. I følge todelingen anbefales det å satse på «indigenization», å bruke internasjonalt aksepterte modeller, men la dem få et lokalt preg.

På tross av anbefalingen i *Flerkulturelt barnevern* vil vi allikevel peke på at det kan være fruktbart å ha åpning for å la metoder også vokse frem fra lokale forhold. For det første har vi sett at det er lokale verdier i samiske samfunn i dag som ikke gjenfinnes eksplisitt i barnevernets fagvokabular, for eksempel begrepet *Birget*. Å la dette være springbrett i et lokalbasert tiltak er i tråd med den ønskede utvikling mot kreative og mangfoldige hjelpetiltak og nærmiljøtiltak. Som en ekstra bonus, som en mereffekt, kan det vise seg at de samiske verdiene er interessante for barnevernet for øvrig. Kanskje har dette, eller en annen lokal ressurs, overføringsverdi til resten av barnevernet? Kanskje til resten av barnevernsfeltet internasjonalt. Ved å binde seg til at metoder og tiltak kun skal tilrettelegges til etniske minoriteter, og aldri vokse frem fra deres virkelighet så frarøves kanskje fagfeltet fruktbare muligheter? I hvert fall frarøves representantene fra etniske minoriteter at nærmiljøtiltakene blir like nære som andre kan forvente. Vi ser også verdien av internasjonal dialog mellom aktører som implementerer modeller, tilrettelegger disse og selv står for utvikling av nye metoder og tiltak.

I rapportene Metoder for barnevern i samiske områder og Fargerikt barnevern anbefales ulike tiltak.

Metoder for barnevern i samiske områder:

1. Integrere kulturperspektivet fordi det øker effekten av tiltakene.
2. Utvikle og integrere teoretisk grunnramme for kulturorientert barnevern
3. Samarbeid mellom høgskolene og forskningsmiljøer i utvikling av opplæringsprogrammer
4. Bygge opp kurs og opplæringsprogrammer for kulturorientering av barnevernets arbeid
5. Innføre opplæringsprogrammer på ungdomstrinnene for forebygging av rusmisbruk, anbefalt fordi de virker og fordi prosjektene involverer nærmiljøet.
6. Oversette, prøve ut og evaluere standardiserte metoder for å implementere kulturell kompetanse
7. Bruke Case Management i helse- og omsorgssektoren i små samiske kommuner

8. Samarbeide med lokale foreninger
9. Forskningsinnsats som bidrar til å styrke og kvalitetssikre tiltak i barnevernsektoren.

Fargerikt barnevern:

1. Evaluering av kulturell kompetanse
2. Bruk av lokalbaserte foreninger med sterk grad av legitimitet i lokalmiljøet
3. Sats på opplæringsprogrammer
4. Forebygging

I gjennomgangen av rapporten *Fargerikt barnevern, Hefte 6*, ble tre tabeller presentert. Tabellene viste ulike metoder som anbefales implementert i norsk barnevern. Metodene eller tiltakene er noenlunde sammenfallende med de overordnede anbefalinger som ble gitt i *Flerkulturelt barnevern* (Holm-Hansen, Haaland og Myrvold 2007), selv om disse metodene i tabellen er mer konkrete.

På et område er imidlertid anbefalingene ikke sammenfallende. I rapportene fra 2006 (Saus) anbefales det å integrere kulturell kompetansebegrepet forstått som en tredeling mellom kulturell sensitivitet (bevissthetsnivå), kulturell forståelse (kognitivt nivå) og kulturell praksis (atferdsnivå). I *Flerkulturelt barnevern* anbefales det å være kulturell sensitiv. Det er vi enig i, men mener at man må gå videre og integrere flere momenter for å oppnå kulturell kompetanse. Grunnen til denne anbefalingen er at den gir anledning til evaluering av kulturorientert arbeid. Den gir også anledning til standardisering av kulturperspektivet, noe som medfører at det er enklere å integrere i praksis. I forlengelsen av dette anbefaler vi implementering av måleinstrumenter for kulturell kompetanse.

MCI (The Multicultural Conceling Inventory) er et måleredskap for selvrapportering av kompetanse innenfor ferdigheter, bevissthet, holdninger og kunnskap (Sodowsky, Taffe, Gutkin og Wise 1994). MCC (Multicultural Case Conceptualization) evaluerer praktikernes kunnskap om kultur slik det kommer frem gjennom kommunikasjon og verbalisering (Landany, Arapna, Constantine og Hofheinz 1997). Begge disse evalueringsformene ble anbefalt, en anbefaling som videreføres i dette arbeidet. Operasjonaliseringen av begrepet kulturell kompetanse vil bidra

til at barnevernet kvalitetssikrer sin innsats i kultur. Evalueringsverktøyene vektlegger ulike aspekt ved kyndig kulturorientert praksis, på en måte som både er mulig å identifisere og lære bort.

Henriksen (1993, 2004) nettverksdiagram som vil være til hjelp for å oppdage kulturelle forskjeller og den ofte «usynlige» kulturen. Diagrammet kan bidra til utvikling av arbeidsformer som ivaretar hverdagslivet og verdsetter fellesskapets betydning. Det kan også medvirke til en mer myndiggjørende og brukarmedvirkende praksis. Det anbefales at denne modellen integreres i opplæring av barnevernsarbeidere, slik at de har et redskap til å kunne få frem det store, samiske slektsnettverket i løpet av klientarbeidet.

I *Hefte 2 Kontekstuellt barnevern* (Saus 2006 b) er det utviklet en modell for kontekstuellt barnevern. Den er basert på flere empiriske typer data og grundig teoretisk arbeid. En videreutvikling av denne modellen, og en mer presis tilpasning til praksis kan vurderes. Ved å prøve ut dette i praksis, eventuelt med en gruppe erfarne praktikere, kan modellen modifisere og eksemplifiseres. Ytterligere klargjøres modellen for utprøving i praksis og man kan stake ut en praktiskmodell for hvordan barnevernet kan integrere en helhetlig kulturtilpasset metode. Metoden er egnet for å brukes i alle saker, men er utformet på en måte som gjør den fleksibel i forhold til de ulike kulturelle referanserammene klienter har.

Familieråd er en beslutningsmodell hentet fra arbeid med urfolk i New Zealand, maoriene. Metoden er «authentization», som innebærer at den springer ut fra lokale forordninger og funksjonell praksis. Man kan ikke slutte fra kunnskap om et urfolk at man dermed har kunnskap om et annet urfolk. Det betyr at selv om maoriene og samene begge er urfolk er ikke deres kultur og levesett sammenlignbart. Imidlertid er en del av det kulturelle presset de har vært utsatt for sammenlignbart. Assimileringspolitikken begge gruppene har vært utsatt for kan sammenlignes. Det innebærer at det har vært vanskeligere å opprettholde funksjonelle sosialisering og omsorgsformer som eksisterer i lokalsamfunnet når helse- og sosialtjenestene var i virksomhet. Familieråd er en modell som trekker veksler på nærmiljøet når beslutninger skal tas i barnevernet. Både maorifolkene og samene regner med et slektsnettverk større enn det som er vanlig blant majoritetsbefolkningen. Dermed burde modellen være svært aktuell for utprøving i samisk kontekst.

Tilpasning og tilrettelegging av standardiserte metoder til samiske forhold anbefales. Det gjelder metoder som PMTO, opplæringsprogrammet Pride og Multisystemisk arbeid. Arbeidet innebærer oversettelse av materiale til samisk og tilrettelegging av case og eksempler til samiske virkelighet. Det er viktig at de standardiserte

metodene både gjøres tilgjengelig for samer og samiskspråklige familier for å kunne gi et likverdig tilbud. Det må legges ned innsats for å gjøre metodene anvendbare, funksjonelle og velegnet i samisk kontekst.

Andre forhold ved barnevern i samisk kontekst

Barnevernsarbeid og individrettet arbeid

Det gjøres et skille mellom barnevernarbeid og individrettet arbeid. Skillet skal hjelpe oss til å se distinksjonen mellom det generelle arbeidet i form av arbeidsmetoder og det konkrete arbeidet som er rettet mot den enkelte klient. Barnevernsarbeid er det helhetlige arbeidet i kommunalt eller statlig nivå, arbeid som er innrettet for å løse det mandat som barnevernet har etter barnevernsloven. Klientrettet arbeid er de tilpasninger man gjør slik at de arbeidsmetoder og tiltak som utgjør barnevernets arbeid tilpasses den enkelte person.

Barnevernsarbeid utvikles ved at arbeidsformene utvikles. Det kan være konkret, som i samarbeid, eller som utveksling av arbeidsformer gjennom dialog, opplæring eller formidling. Samarbeide med andre kompetansegrupper er en viktig kilde for utvikling av barnevernsarbeid. Det kan være samarbeid med andre barnevernkontor, hvor de andre fremstår som andre kompetansegrupper i samme felt, men på ulikt sted. Barnevernsgruppen som det innledes samarbeid med kan også være fra et annet land. Det kan også være samarbeid med andre yrkesgrupper, for eksempel helsesektoren, barne- og ungdomspsykiatrien eller skolevesenet. Gjennom samarbeid med andre sektorer og profesjoner kan barnevernet tilføres nyanseringer i eget arbeidsfelt, ny kunnskap som det er relevant å inkludere eller arbeidsmetoder som også kan være virkningsfulle overfor de utfordringer barnevernet står overfor.

Individrettet arbeid utvikles ved at det rettes oppmerksomhet mot møtet med klienten og de relasjoner som er relevant for klienten. For å utvikle dette elementet ved barnevernets ansvarsoppgaver er konkret kompetansegivende kurs mest egnet.

Det er enten kurs som øver opp barnevernsansatte til å møte klienter, eller det er kurs som tilbyr barnevernsansatte redskaper som hjelp til å tilrettelegge relasjoner mellom seg og klienten, eller mellom klienten og andre i omgivelene rundt klienten.

Skillet vi her har trukket mellom barnevernsarbeid og individrettet arbeid er kun ment for å kunne tematisere ulike aspekt ved barnevernsansattes arbeidsoppgaver. På den ene siden er det arbeidsformer som alle barnevernsansatte må kjenne til og være opplært i. Det er generelle metoder som alle barnevernkontor bruker, eller det er mer spesifikke som noen kontor har opplæring i eller har bestemt seg for å bruke. På den andre siden er det den spesielle og særegne virksomheten som er innrettet mot det å møte folk. Å forholde seg til folk er en så sentral del av barnevernets virksomhet, at den må behandles som en særegen virksomhet.

I modeller og tiltak vil begge disse aspektene ved barnevernet være aktualisert. Modeller og tiltak er en del av de arbeidsformene som barnevernkontoret har en felles enighet om, en virksomhet preget av felles rutiner og gjenkjennende trekk. Selv i de mest kreative tiltak eller de mest uorganiserte modeller er det en nedtegning som kan karakterisere det som skal gjøres eller er gjort, og man kan turnere på hvem som har ansvaret for dette på kontoret. I det klientrettede arbeidet, er det ikke slik. Individrettet arbeid er her-og-nå, det er situasjonelt og preges av måten man gjør det på, når man gjør det.

Flerkulturelt arbeid i barnevernet har nytte av å forholde seg til dette skillet for å skille mellom ulike muligheter for å tilrettelegge sin virksomhet kulturelt. Innenfor barnevernsarbeid handler det om å integrere metoder og tiltak som gjør det mulig å tilrettelegge virksomheten til kultur. For å ta høyde for kultur i det klientrettede arbeidet må man legge vekt på måten man møter folk på. Å bygge inn respekt for andre etniske grupper, sensitivitet for andres kulturer og kjennskap til sedvaner og omgangsformer blant ulike minoritetsgrupper i samfunnet handler om å bistå eget individrettet arbeid. Å arbeide direkte med klienter på en kvalitativ god måte fordrer at respekt, sensitivitet og kjennskap til andre enn seg selv og sin gruppe. Men for å være i stand til å integrere kulturorientert arbeid på kontoret, som en virksomhet alle tar del i, må man også ha en viss form for standardisering av virksomheten. Det kan ikke være opp til den enkelte barnevernsarbeider at arbeidet blir kulturorientert, men legge vekt på at hele kontorer, alle innenfor barnevernsektoren, kan yte en tjeneste som tar tilbørlig hensyn til kultur. Derfor må flerkulturell kompetanse løsrives individet og gjøres tilgjengelig i en form som alle innenfor barnevernet kan inneha og tilby i sitt arbeid. Derfor anbefales det at kulturell kompetanse ikke behandles kun som kulturell sensitivitet, men også som en del av det praktisk arbeidet. Ved å la kulturell kompetanse inkludere kunnska-

per, verdier/holdninger og ferdigheter kan man stake ut konkrete anvisninger for arbeidet. Flerkulturell kompetanse forstått i slike termer retter oppmerksomheten mot det man må kunne, heller enn å anbefale mer vage former for å være sensitiv, bevisst og oppmerksom.

Kulturell kompetanse

Barnevern er en praktisk virksomhet. For å oppfylle sitt mandat i samfunnet, må barnevernsarbeiderne handle og sette i verk tiltak. Av dette følger det at dersom man skal integrere kulturelt perspektiv i barnevernet må det være tilpasset barnevernet som praktisk disiplin. Det må være mulig å integrere kulturelt perspektiv både i det barnevernfaglige arbeidet og det individrettede arbeid. Barnevernsarbeid ble i forrige kapittel forsøkt forklart som barneverns*praksis* og den virksomheten bestående av helheten av metoder og strategier. Kulturperspektiv kan ikke være en utfordring som rettes mot kun den enkelte barnevernsarbeider, men som en kunnskap nedfelt i organisasjonen. Både barnevernsarbeid og individrettet arbeid må aktualiseres. Praktiske kulturperspektiv i barnevernet består både av respektfull kulturell sensitivitet og standardiserte metoder basert på kulturell kompetanse.

Kriterier for kulturell kompetanse er knyttet til en kompetanse som kan omsettes til praktisk handling. Kulturell kompetanse kan evalueres, og gjøres tilgjengelig for andre ved hjelp av beskrivelse av handlingsalternativer og begrepsfesting av virksomheten. Adekvate arbeidsformer, som er foranket i familiens kultur, må beskrives for at praksisen skal kunne nå opp til kriterier for å være kulturell kompetanse. Implementering av dette i barnevernet kan oppnås ved at det utvikles opplæringsprogrammer for individer og grupper som er målrettet i forhold til barnevernets ansvarsområder (Williams 2005, Lee og Greene 2003).

Etnosentrisk arbeid har noen åpenbare og velkjente mangler. Barnevernsarbeidet blir verken legitimt for minoritetsgrupper, eller oppleves som adekvat. Løsningsforslagene som presenteres mangler rot i folk sine virkeligheter, og dermed blir de heller ikke virksomme. Dette er velkjent og anerkjente svakheter ved et etnosentrisk perspektiv. Få i barnevernet vil målbære en slik innfallsvinkel. Det er mindre kjent, og mindre aktualisert hvordan manglende kunnskap innenfor avansert kulturteori kan medføre mangler i arbeidet som også er kritikkverdig. Forenklet innsikt i det kulturelle feltet kan føre til at folk sine virkeligheter og verdener forenkles. Noen velmenende antirasistiske og flerkulturelle arbeidsformer har gitt opphavet

til kulturell misforståelse, stereotypisering og uheldige langtidsfølger, som respektløshet og sinne (Garcia og Van Soest 2000). For eksempel skjer det ofte at man slutter fra at det man (tror man) vet om en person fra en etnisk gruppe, gjøres om til beskrivelse av hele den etniske gruppen. Etniske kategoriseringer er et relasjonsfenomen, hvor etniske kategorier baseres på den man anser som vesentlig ved en kulturelt distinktiv gruppe. Man kan ikke ta slike kategorier og gjør dem gjeldende som beskrivelse av en person (eller en gruppe). Det er slike forenklinger og marginaliseringer som fører til stereotypisering og stigmatisering.

Derfor er det anbefalt at begrepet kulturell kompetanse integreres i det norske barnevernet. Kulturell kompetanse gjør barnevernspraktikeren i stand til forstå betydningen av språk, verdier og atferd blant ulike grupper (Sherraden og Segal 1996). Men aktivt bruk av det som ligger i begrepet begrenser seg ikke til å forstå og å være sensitiv. Det involverer også handling. Da kan man få til en praksis som ikke har de tradisjonelle manglene som de etnosentriske innfallsvinkler hadde.

Et helt annet moment som også tilsier at kulturelt perspektiv bør være basert på begrepet om kulturell kompetanse, er spørsmålet om de tiltak som barnevernet setter i verk virker etter hensikten. Dette handler om en intern kvalitetssikring. Kulturell kompetanse innebærer at de tiltak som settes i verk dokumenteres i forhold til om de forbedrer barnets situasjon. Barnevernet har ikke hatt tilgang til verktøy for å vurdere om sakene er løst slik at barnet får en forbedret situasjon uten at kulturelle bånd ødelegges. Imidlertid finnes det evalueringsverktøy som er utviklet for å kunne avgjøre effekten av et tiltak i forhold til kulturelle og etniske variabler. Dette er verktøy hvor kulturell kompetanse i barnevernet blir vurdert. Disse er ikke prøvd ut i Norsk kontekst. Derfor vet man heller ikke om graden av kulturell kunnskap i barnevernet.

Det anbefales at begrepet kulturell kompetanse introduseres til det norske barnevernsfeltet. Det anbefales videre at kulturell kompetanse i barnevernet undersøkes ved hjelp av evalueringsverktøy som er utformet for dette formål. Disse evalueringsverktøyene anbefales også integrert i oppfølgende forskning i barnevernsfeltet.

Psykisk helse

Det er glidende overganger i mellom skillet barnevernet og arbeid med barns psykiske helse. I mange år har det vært etterspurt et bredere samarbeid mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. Det har vært begrunnet i at det ofte er

de samme barna og ungdommene disse to instansene arbeider med. Det har også vært en grunn til bekymring over barnevernsbarnas psykiske helse, en bekymring som nå er dokumentert av Kristoffersen og Clausen (2008).

I forbindelse med minoriteter og urfolk og psykisk helse tematiseres det ofte, fordi her kan man se sammenhengen mellom kulturell endring og psykisk helse. Det er den psykososiale begrepsbruken som er aktuell her, fordi det er hvilke betydning kulturell endring har for den enkelte som kan gi innspill på psykisk helse. Det er ikke gitt at den samme kulturelle endringen for gruppen har samme konsekvens for det enkelte individets velvære. Dette er diskutert av flere i forbindelse med akkulturasjon og selvmord blant urfolk (Kvernmo 2002, Silviken 2007).

Gjennom forskning om psykisk helse for samiske barn og ungdom kjenner vi til at etnisitet har betydning (Kvernmo, og Heyerdahl, 2004, Kvernmo, og Heyerdahl, 2003). Man kan finne noen forskjeller mellom etniske grupper på noen områder, som for eksempel rusbruk og atferdsproblemer, mens man på andre felt ikke finner slike forskjeller mellom etniske grupper (Heyerdahl, Kvernmo, og Wichstrøm, 2004, Silviken 2007, Silviken og Kvernmo 2007, Spein 2007). Kontekstuelle variasjoner dokumenteres, og det gis kraft til argumentet om at tiltaksutvikling må inkludere kunnskap om etniske faktorer og kunnskap om variasjoner mellom etniske grupper og innad i etniske grupper. Ulike samfunnsfenomener som er relevante for å vinne innsikt i etniske gruppers handlinger, utfordringer og livsbetingelser blir viktig. Kunnskap om akkulturasjonsprosesser og kontekstuelle variasjoner blir viktig.

Akkulturasjon er en prosess som handler om kulturelle forandringer som følge av kontakt mellom ulike kulturer, migrasjon og kolonialisering (Kvernmo og Heyerdahl 2004, Kvernmo, 2002). Dette er et kollektivt fenomen. Innenfor psykologien har man fokusert på akkulturasjon som psykososiale tilpasninger som skjer når individer fra den opprinnelige kulturen møter andre kulturer. Dette er et individuelt fenomen.

Det individrettede arbeidet handlet om den enkelte barnevernsarbeideren. Individrettet arbeid viser til arbeid i regi av barnevernet som innebærer å etablere relasjoner med andre og konkret klientarbeidet. I rapporten *Fargerikt barnevern* (Saus 2006 e) ble flere konkrete tiltak anbefalt. Disse kan tilby barnevernet strategier i arbeidet med psykososiale forhold. Kulturagenter som beskrives i et senere kapittel kan fungere i forhold til slike utfordringer. Det samme kan opplæring i tematikken migrasjon. Det understrekes at det er ikke nok å kjenne til immigrasjonserfaringer. Det er ikke kun det å komme til et sted som er vesentlig, men også at migrasjonen omfatter en utreise, en emigrasjon. Erfaringer fra opprin-

nelsesstedet, erfaring med brudd og flukterfaringer er også relevant kunnskap for barnevernet.

Manualer om rettigheter og plikter for innvandrere og flyktninger, er en lignende strategi som senere omtales i forbindelse med forslaget om å lage et hefte om sant og falsk om barnevernet. Bistand som barnevernet kan gi kan bli bedre utnyttet og virke mer tiltalende dersom man sitter med riktig informasjon om hva barnevernet er, og om de rettigheter og plikter man har er kjent.

Innenfor tiltaksarbeidet etterlyses et klarere kunnskapsmessig og empirisk grunnlag for tiltaksarbeidet. En stor utfordring er at dette arbeidet blir bedre organisert og utført mer målrettet og systematisk. Det individrettede arbeidet, hvor aktørperspektivet aktualiseres, gir anledning til å rette større fokus på maktaspektet mellom involverte parter, og barnevernets samhandling med foreldre og barn/ungdom. Dette er en innfallsvinkel som forankrer seg mer og mer i praksisfeltet. Dette myndiggjørende barnevernsarbeidet fokuserer på å sette inn målrettet og kompetent hjelp i samarbeid med familien. Målsettingen er å unngå å sette i verk tiltak som medfører at barnet/ungdommen utilsiktet må flytte fra egen familie og nærmiljø. Nærmiljøtiltakene handler om nettopp dette. Men for å konkretisere slikt arbeid er det behov for bedre og mer strukturert samarbeid mellom barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. Barnevernet møter utfordringer i dette arbeidet, som involverer at større oppmerksomhet rettes mot psykisk helsearbeid.

Det gjelder hjemmebasert hjelp til målgrupper som har omfattende hjelpebehov. Inntak skjer som vedtak etter § 4-4 i barnevernloven. Sentrale problemområder som tiltaket retter seg mot kan være samspillproblematikk, atferdssaker, omsorgssvikt og styrking av foreldrekompetanse. I slike saker kan endring være vanskelig å få i stand. En utfordring er at de hjemmebaserte tiltak har vide målsettinger hvor det skal gis individuelt tilpasset hjelp til den enkelte familie. Denne gruppen innenfor barnevernet har sammensatt problematikk, hvor en stor andel har behov for barne- og ungdomspsykiatri. Behov for tiltak er både forebyggende så vel som klinisk behandling.

Individuelt tilpasset hjelp til den enkelte familie er avhengig av at det er i tråd med kontekstuelle rammer familien lever i. Mange av arbeidene som er gjort innenfor barnevern i samisk kontekst har nettopp pekt på lokalsamfunnet og nærmiljøets betydning for tilknytning. Kontekst er pekt ut som et nøkkelbegrep for å rette oppmerksomheten mot kulturelle forhold. Ulike modeller for å inkludere lokale ordninger, verdier og oppdragelsesmåter er foreslått, og alle har det til felles at de retter seg mot nærmiljøbasert tilnærming, hvor både forebygging og skadebegrensning skjer ved hjemmebaserte tiltak eller tiltak i nærmiljø.

Psykisk helsearbeid må således betraktes som en vesentlig del av det kulturorienterte arbeidet. Barnevernet kan nærme seg en samarbeidsstrategi ved å trekke frem reflekterende spørsmål i sakene hvor det er omfattende hjelpebehov som også innebærer å stadig vurdere om det er grunnlag for fortsatt å bo hjemme.

1. Hvem er brukerne av tiltaket?
2. Hvilke type problematikk er det tiltaket blir bedt om å arbeide med, og hva arbeider de faktisk med?
3. Hva er innholdet/virkemidlene tiltaket anvender?
4. Hvordan oppleves tiltaket av offentlige og private brukere?
5. Hvilke effekter har tiltaket?

Dette er generelle spørsmål som man kan anbefale i all jobbing med de vanskeligste sakene. Imidlertid er det også spørsmål som tematiserer kultur, dersom det er kulturrelaterte utfordringer i sakene.

Prosjektet ArctiChildren har i hovedsak bestått i datainnsamling i form av kartlegging av generell trivsel blant elever i alderen 13 – 15 år. Spørsmålene har blant annet dreid seg om faktorer som skolemiljø, hjemmemiljø, skoleprestasjoner, forhold til medie verden, fysisk aktivitet, ernæring m.m. Spørreskjemaet som ble benyttet ble opprinnelig laget av Verdens helseorganisasjon, WHO, og har navnet: «Health Behaviour among School-aged Children» (HBSC). Om lag halvparten av spørsmålene var felles for deltakendelandene mens resten av spørsmålene forekom stort sett bare i de nasjonale utgavene. I tillegg ble det gjennomført en undersøkelse blant lærerne med spørreskjemaet QPS Nordic som er en kartlegging av arbeidsmiljøet blant de voksne på skolen.

En del av dataene er bearbeidet og analysert og er offentliggjort i form av artikler som har vært utgitt i år 2006 i en felles internasjonal artikkelsamling: *School, culture and well-being: ArctiChildren reserch and development findings from Northern Finland, Sweden and Norway, and North-West Russia*, redigert av Arto Ahonen, Kyosti Kurtakko og Eiri Sohlman (2006). Oppfølgeren går i perioden 2006 – april 2008. Den bærende ideen i AC II er å tilby deltakerskolene å prøve ut undervisningsopplegg, modeller og aktiviteter som skal bygge på data fra AC I og annen tilgjengelig forskning. Disse initiativene skal bidra til å bygge opp kompetanse på skolene og kompetanse på tvers av landegrensene. I løpet av våren

2008 kommer en ny forskningsrapport fra dette prosjektet, med tittelen *Crystals of Schoolchildren's Well-Being*. Utfordringen som de peker på er relatert til identitetsforvaltning, barnas psykiske streiming og interaksjon i skolemiljøet. Bakgrunnen er tenkning om at kunnskap om barnas psykososiale velvære kan være veilevende for skolens arbeidsformer.

Juridiske forhold og barnevern i samiske områder

Ingen juridiske undersøkelser eller gjennomganger er gjennomført som avklarer nøyaktig hvordan de internasjonale lovene angående urfolk og minoriteter påvirker barnevernet. Saus (2003, 2006 a) har drøftet dette og pekt på at i det minste så må ratifisering av internasjonale urfolkskonvensjoner innebære at samene har rett til en tilpasset barneverntjeneste som tar hensyn til språk og kultur. Hvordan denne retten skal innfris er det ikke redegjort for, og finnes heller ikke eksplisitt tematisert i institusjoner hvor en ville forvente dette, som Sametinget eller Kompetansesenteret for urfolks rettigheter.

Dette er av interesse fordi det kan trekkes et skille mellom kulturell tilpasning av barnevernet begrunnet ut fra behov eller begrunnet ut fra rettigheter. Når kulturell tilrettelegging er basert på behov betyr det at vansker, problemer og utfordringer, som den enkelte individ eller den enkelte gruppe møter, finner sin årsak i at de er minoriteter. Om hjelpen som tilbys ikke er adekvat dersom den ikke er kulturelt tilpasset handler også det om at tilpasningen begrunnes i behov. Begrunnelse ut fra rettigheter trenger ikke å legitimeres ut fra at individet eller gruppen har særskilte behov som skiller seg fra andre. Det er nok å vise til retten for at offentlige tiltak ikke skal ta bort muligheten den enkelte har til å nyte godt av egen kultur og eget språk.

Hva dette skillet innebærer for barnevernet er ikke drøftet på en skikkelig måte. Resultatet er at det kan komme innvendinger mot kulturell tilrettelegging med begrunnelse i at det mangler behov. Dersom Norge må tilrettelegge barnevernet ut fra rettighetsbegrunnelsen, så er ikke slike innvendinger gyldige. Å bruke kulturelt perspektiv når barnevernet avdekker et behov kan bety at Norge ikke opprettholder sine forpliktelser etter FNs urfolkskonvensjon (ILO konvensjonen nr. 169). At disse spørsmålene er uavklart er ikke ugunstig for arbeidet med å utvikle flerkulturelt barnevern. Skal skille mellom begrunnelse i behov eller rettigheter integreres i barnevernets kunnskapsgrunnlag, eller er dette et ufruktbart skille?

Kunnskapssituasjonen og kunnskapsbehov

Det var fem spørsmål som var særlig viktig for Bufdir og Bufetat å skaffe seg rede på.

1. Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?
2. Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?
3. Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevernkontekst?
4. Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?
5. Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst?

Ved å vinne kunnskap om disse fem punktene kan barnevernet ha grunnlag for å vurdere hvilke metoder og tiltak de vil satse på, og om det er noen områder som det må skaffes til veie mer forskningsbasert kunnskap. Arbeidet med denne kunnskapsstatusen er drevet med det siktemålet å kunne svare og/eller drøfte disse fem spørsmålene.

Hva har vi av kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet?

Gjennomgangen av forskningene som har blitt identifisert i løpet av dette arbeidet viser at vi har noe kunnskap om samiske barn og unge i barnevernet. Imidlertid er denne kunnskapen mangelfull, og bærer preg av å være hovedsakelig hentet fra et lite område av Sápmi, nemlig Finnmark. Få andre regioner er dekt med samisk barnevernforskning i Norge, og i de andre tre landene er det ingen barnevernsrelatert samisk forskning, med unntak av én fra Finland som ble inkludert og to som ikke kunne inkluderes jamfør eksklusjonskriteriene. Uansett er det ikke mange forskningsrapporter fra Finland.

En av de tidligere bøkene om kultur og terapi i Sápmi er nettopp oversatt til finsk. I denne boka har flere av de norske barnevernsforskerne skrevet om barnevern, blant annet Saus, Boine og Kemi (1997). Det kan være at behovet som førte til at denne boka ble oversatt til finsk kan henge sammen med en generell økt oppmerksomhet om dette tema i Finland, slik at det vil komme mer forskning etter hvert. Det ble ikke identifisert noen forskningsarbeid om barnevern og samiske barn og unge fra Sverige. Noe arbeid er gjort i Sverige når det gjelder samiske barn og samiske forhold relatert til skole og barnehage. Imidlertid er de tematisk så langt unna barnevernsrelaterte problemstillinger at de ikke ble inkludert i denne rapporten. Vi vet ikke grunnen til at det ikke er gjennomført barnevernsforskning relatert til samiske barn og unge i Sverige. Generelt har det vært mindre samisk relatert forskning i Sverige enn i Norge, noe som kan være en forklaring. En annen forklaring kan være at Sverige har ført en politikk overfor samer som er omtalt som en kategorikløyving, hvor de har definert samer som de som driver med reindrift. Dermed har de løst seg fra etnisitet i sin politiske behandling av samene som urfolk og gjort det til en del av en næring. Dermed er kanskje spørsmål som ikke er knyttet til næringa vanskeligere å fremme.

Russland hadde ikke egen forskning om barnevern og samiske barn og unge, men det fantes noen miljøer som kan trekkes inn for fremtidig utvikling av forskningsbasert kunnskap om vern av barn mot omsorgssvikt og vanskelige hjemmeforhold.

Kontekstuellet barnevern kan nevnes som et stikkord i Saus forskning, både i hovedfaget (1997), doktoravhandlinga (2003) og annet arbeid ved Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge vedrørende samisk barnevern (Saus 2001, Saus 2006 a, b, c, d, e, f). Doktorgradsavhandlinga er den første om barnevern i samiske områder, og den handlet om hvilke teoretiske og praktiske forankringer et kulturperspektiv

i barnevernet burde ha. Hennes svar er å la kulturorienteringen fremkomme ved å jobbe aktivt i forhold til konteksten. Det er lokalsamfunnsperspektivet som kan vise barnevernet en innfallsvinkel som er kulturorientert.

I flere av undersøkelsene var oppmerksomheten rettet mot verdier i samhandling. Felles for disse var at de fant at verdier som det å klare seg, birget, var viktig (Boine E. 2005, Boine R. 2007, Javo, Rønning og Heyerdahl 2003). Videre trakk flere studier frem natur og steder som sentrale verdier og at disse representerte viktige arena for tilknytning og følelse av tilhørighet (Skum Hansen 2003, Boine R. 2007).

Den faktiske forekomst av slektsplasseringer i samiske forvaltningsområder er undersøkt med fokus på barnevernets synspunkter og opplevelser av kulturelle faktors betydning for valg av slektsfosterhjem (Thørnblad 2005). Det er relativt mye erfaring med slektsbaserte fosterhjem i disse kommunene, selv om tallmaterialet er så lavt at det ikke er egnet for omfattende statistiske beregninger. Materialet gir, på samme måte som flere av de andre undersøkelsene, innspill til å rette oppmerksomheten på sammenhengen mellom slekt, kultur og geografisk nærhet. I løpet av 2008 (Saus og Holtan) vil det blir ferdigstilt en kunnskapsstatus over slektsbasert fosterhjem relevant for samiske barn, unge og familier. Kunnskapsstatusen vil kobles til resultatene fra fokusgruppeintervjuer og det vil bli lansert forslag til arbeidsmodeller. Når dette arbeidet er ferdig vil det finnes relativt mye forskningsbasert kunnskap om fosterhjemstiltakene i samisk kontekst.

Et annet forhold som har blitt avdekket i flere undersøkelser er at hjelpeapparatet har basert seg på myter om samiske samfunn. Kemi (2000), Boine (2005) og Boine (2007) har alle pekt på myter om samiske samfunn, som for eksempel myten om den ivaretaende samiske storfamilien. De advarer mot å la slike myter danne referansen i barnevernets arbeid. Saus (2006 e og f) har også drøftet hvordan det å basere tiltak på kultur må bety den kulturen som barn og unge kjenner som sin kultur, ikke på tidligere kulturforordninger eller romantiske forestillinger om en kultur.

Det er en del kunnskap som vi kan bruke for å nyansere og videreutvikle begrepet om kulturell kompetanse. Saus arbeid har i etterkant av avhandlingen konsentrert seg om dette (Saus 2006 e, f), og Boines (2007) arbeid har bidratt til å utvikle dette begrepet på innholdssiden. Både Saus og Boine har gjennomført dette ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge og har hatt et samarbeid om dette arbeidet.

Viktig å trene opp det «profesjonelle blikk» til å se det uformelle nettverket og

den etniske dimensjonen. Henriksen (2004) presenterer et nettverksdiagram som vil være til hjelp for å oppdage kulturelle forskjeller, «den ofte 'usynlige' kulturen og etnisiteten». Han bruker inndelingen i lavvo, sett ovenifra, til å beskrive diagrammet og hvordan nettverket kan beskrives ut fra lavvoens inneområder. Diagrammet kan bidra til utvikling av arbeidsformer som ivaretar hverdagslivet og verdsetter fellesskapets betydning. Det kan også medvirke til en mer myndiggjørende og brukarmedvirkende praksis.

Fra barne- og ungdomspsykiatrien har vi lært at det er noen forskjeller mellom oppdragelse og foreldreskap blant samer og nordmenn.

Den forskningen som eksisterer finnes i Norge. Det er funnet frem til tjuefire rapporter, gjennomført av til sammen tretten forskere. Selv om vi har en del kunnskap, så må det kommenteres at mange av de undersøkelsene som er tatt med er hovedfags- eller masteroppgaver. Dersom man tok vekk disse ville man sitte igjen med åtte forskere, med et omfang på til sammen elleve selvstendige undersøkelser. Hovedfagsene som er tatt med har hatt et eksplisitt fokus på barnevern og er gjennomført av erfarne sosial- eller barnevernsarbeidere. De har også vært engasjert i mange faglige utviklingsprosjekt og har slik vist seg som regionale ressurspersoner.

Hovedsakelig er det kvalitative undersøkelser, hvor det er inkludert få informanter. Noen få er basert på kartlegging av forekomst, men generelt er det lite kvantitativ kunnskap. Det er ingen longitudinelle studier, og det er ingen som har gjennomført en større evalueringsstudie. Det er få brukerstudier, og når det er slike, er omfanget av undersøkelsen lite. Det henger sikkert sammen med at det er hovedfags- og masterfagsoppgavene som har brukerne med, og disse er omfangsmessige små.

Hvilke områder er det behov for ny kunnskap på?

Ingen av undersøkelsene, med unntak av de to arbeidene som er hentet fra barne- og ungdomspsykiatrien, har inkludert kvantitative data av en viss størrelse. Det innebærer at man har lite kvantitativ kunnskap om faktorer relevant for arbeid med barnevern i samisk kontekst. Mangel på longitudinelle studier og effektstudier gjør at man ikke kan si noe om effekten av det arbeidet barnevernet gjør.

Mangelen på kvantitative undersøkelser innenfor dette temaområdet er prekært. Det er behov for kunnskap om egenskaper ved tiltak som settes i verk og effekten av disse. Vi trenger kunnskap om særskilte kjennetegn som kan identifiseres i saker

som gjelder samiske barn og unge. Ikke minst er det behov for å følge opp samiske barn og unge som har tiltak fra barnevernet for å se hvilken «karrierevei» disse barna får. Mer kvantitativt orienterte forskningsprosjekter bør gi kunnskap om tiltakene, særlig effekten av disse. De bør også gi kunnskap om situasjonen for samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet.

Det er ikke funnet frem til noen undersøkelser som er komparative. Vi etterlyser sammenlignende studier mellom tiltak beregnet for norske barn og unge og samiske barn og unge og sammenligning av arbeid ved norske barnevernsskontor og barnevernsskontor i de samiske forvaltningsområdene. Videre etterlyser vi komparative studier av barnevern i samiske områder og i andre land med nasjonale minoriteter. En begynnelse på et slikt arbeid gjennomføres for tiden hvor norsk barnevern overfor samer og barnvern overfor amerikanske urfolk sammenlignes (Jacobs og Saus 2008).

Det er innledet en del arbeid om begrepet kulturell kompetanse. Utviklingen av dette begrepet gir muligheter for integrering av evalueringsstudier. Og når man har etablert redskaper for å evaluere innsatsen i kulturorientert arbeid, kan man begynne å utvikle effektstudier. Med forskning knyttet til arbeid med kulturell kompetansebegrepet vil det bli mulig å la kunnskapen innen flerkulturelt barnevern bli forskningsbasert, slik det forstås innenfor «best practice» tradisjonen.

Internasjonalt er det to ulike begrunnelser som brukes for å argumentere for et eget perspektiv i arbeid med urfolk og barnvern. Behov er den ene, hvor det er urfolks behov, og utsatte posisjon, som er argumentet for særskilte tiltak. Behov blir da begrunnelsen for egne perspektiver eller arbeidsformer. Rettigheter er den andre, hvor det er fokus på urfolks eller minoriteters rett til å praktisere egen kultur, religion eller språk som settes opp som begrunnelse. I Norge har vi ikke forskningsarbeid som tar utgangspunkt i dette skillet. Det kan føre til at ulike aktører opererer med ulike begrunnelser eller at tiltak ikke settes i verk fordi man ikke var i stand til å diskutere hvilke begrunnelser som var gyldige. Kanskje et tiltak foreslås med utgangspunkt i en rettighetstanke, mens det avslås på bakgrunn av manglende behov. Juridisk forskning på internasjonale konvensjoner angående hvilke rettigheter samer som urfolk har for tilrettelagt barnevern bør igangsettes. Det er uavklart hvor langt slike rettigheter strekker seg. Saus (2003) gikk gjennom internasjonale konvensjoner i forbindelse med hennes doktorgradsprosjekt. De var imidlertid ikke en rettsfilosofisk studie, og det er nødvendig å la juridisk kompetanse vurdere de ratifiserte lovene opp mot barnevernets ansvarsområde og virksomhetsprofil.

Flere arbeider pekte på vanskeligheter på grunn av at samiske områder er småkommuner. De samme utfordringene man finner for småkommuner, finner man i samiske områder. Derfor kunne man med fordel ha integrert en egen samisk del, i en generell forskning om småkommuner. Selv om man ikke kan anbefale at det samiske alltid integreres som et siste delområde, et siste spørsmål, i forskning, kan integrering med småkommuneforskning være kostnadsbesparende og tidseffektivt. Viktige kunnskapsområder fra dette kan være muligheten for tverrkommunalt samarbeid. Ávjovárri urfolksregion er et forsøk som burde vært fulgt opp med forskning. Særlig ville statsvitenskaplig forskning, som undersøkte muligheter og begrensninger i slike samarbeidsmodeller, vært av interesse. Barnevern kunne ha vært bare et av flere innsatsområder som ble gjenstand for undersøkelse. Dette er dermed antakelig av tverrdepartemental interesse.

Hvilke kulturelt orienterte metoder kan anbefales i en norsk-samisk barnevernkontekst?

Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering De to praksismodellene som er utviklet i Norge, kontekstuell barnevern og nettverksanalyse, anbefales prøvd ut i systematisk form. Få undersøkelser følger opp ny praksis for å se om de fungerer etter hensikten, og om de mål man beskrev ble oppnådd. Dersom man implementerer noen av de metodene som er utarbeidet (for eksempel kontekstuell barnevern og nettverksanalyser) så bør de følges av evalueringsstudie, så man kan vurdere om de fungerer etter hensikten.

Nærmiljøtiltak Det anbefales å videreføre linjen om satsing på nærmiljøtiltak i barnevernet også innenfor det samiske barnevernet. Nærmiljøtiltak er tilpasset samiske samfunn og lokale og kontekstuelle rammer som finnes i disse lokalsamfunnene. Det er også lett å la tiltaksarbeidet være tilpasset ulike samiske virkeligheter ved satsing på nærmiljøbaserte tiltak. Det vil være fruktbart å la tiltak vokse frem fra lokale forhold. Forsøk med nærmiljøtiltak i samiske områder bør følges opp med evaluering. Det utvikles for tiden et verktøy for dette som kan vurderes brukt til en slik oppfølging. Selv om vi anbefaler å la lokale forhold påvirke utvikling av tiltak mener vi også at internasjonalt anerkjente tiltak bør prøves ut i lokale samiske omgivelser. Oppfølging av forskning innenfor dette vil føre til at man etablerer internasjonal dialog om kunnskapen, noe som kan kvalitetssikre tiltaksarbeidet i samiske områder.

Familieråd Familieråd er et tiltak som er utviklet innen barnevernsarbeid for urfolk som bør prøves ut i samisk kontekst. Det vil både føre til en kvalitetsheving av barnevernsarbeidet i samiske områder fordi grunnprinsipper i familieråd er veltilpasset sentrale verdier i samiske samfunn og det gir anledning til kunnskap om familieråd som metode som er egnet for komparasjon med norske familier, andre etniske grupper og internasjonalt.

Kulturell kompetanse Kulturell kompetanse er et begrep som i liten grad nyansert i norsk flerkulturelt barnevern. En tredelt modell for kulturkompetansebegrepet anbefales integrert i barnevernet. Begrepet som anbefales innført innebærer en tredeling bestående av bevissthet (sensitivitet) kognitivt (forståelse) og atferd (handling). Det vesentlige er at alle tre nivåene er aktualisert før man kan snakke om kulturell kompetanse. Et viktig tiltak for barnevernet i samisk kontekst er at dette kulturbegrepet lanseres, slik at det kan utvikles en tydelig og evaluerbar flerkulturell praksis.

Hvilke metoder er egnet for videre forskning innenfor en norsk-samisk barnevernkontekst?

Forskning om evalueringsverktøy for kulturell kompetanse Vi anbefaler at det utarbeides et forskningsprosjekt omkring begrepet kulturell kompetanse. Det innebærer implementering av evalueringsverktøy som for eksempel MCI og MMC eller tilsvarende materiell. Det innebærer utprøving av ulike aspekt av kulturorientert praksis, utført på bevissthetsnivå, kognitivt nivå og som atferd. Utprøvingen må følges opp av evaluering, brukererfaring og effektstudier. Det bør også legges til rette for oppfølgingsstudier.

Forskning om nærmiljøtiltak For tiden pågår det et mindre utviklingsprosjekt som følges av evalueringsforskning knyttet til et nærmiljøtiltak i Nord-Troms (Figenschow og Saus 2007). Nærmiljøtiltaket er opprettet for å forebygge omsorgsplasering og institusjonsopphold for en liten gruppe ungdommer i tre Nord-Troms kommuner. Første del av prosjektet var viet utarbeiding av nærmiljøtiltaket og utvikling av evalueringsverktøyet. Utvikling av verktøyene ble gjort ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, delvis i samarbeid med ved Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, i forbindelse med deres evaluering av Årstad familiesenter (Christiansen og Moldestad 2008). Samarbeidet dreide seg om å tilpasse

evalueringsverktøyene slik at man kunne se resultatene i sammenheng og finne eventuelle muligheter for komparasjon eller sammenstilling av datamaterialet. Prosjektet har innebygget mulighet for tilrettelegging av tiltaket til samisk kultur, noe som også skal gjenfinnes i evalueringsverktøyene. Det anbefales at dette verktøyet gjøres anvendelig for en bredere oppfølging og evaluering av nærmiljøtiltak i samiske områder. I første omgang er det viktigst at det rettes innsats mot å samle inn data som kan brukes for å analysere effekt av tiltak og identifisere samiske barn og ungdoms «karrierevei» etter å ha hatt tiltak i regi av barnevernet. Et slik arbeid innebærer at en instans får ansvaret for å tilpasse verktøyet til formålet, lære opp kommunene eller de som må plote inn indikatormålene og teknisk- administrativ oppfølging. Forskningen innebærer jevnlig analyse av data.

Familieråd Familieråd er en modell hentet fra urfolk i New Zealand, maoriene. Det har vært gjentakende ønsker fra fagmiljøet i samiske områder å gjennomføre en utprøving og påfølgende evaluering av familieråd i samisk kontekst. På tross av at det er en modell hentet fra et urfolk som, i likhet med samene, har et større slektsnettverk enn vanlig blant majoriteten, har det aldri vært aktuelt å la samene delta i denne fagutviklingen. Vi vil anbefale at det gjennomføres utprøving og påfølgende forskning om familieråd i samisk kontekst. Et slikt prosjekt kan gjerne være sett i sammenheng med pågående utprøving og evaluering av familieråd i ulike etniske grupper ved NOVA.

Komparativ forskning Komparativ forskning eksisterer nesten ikke. Det hadde vært fruktbart å se barnevernet i samiske områder i sammenheng med barnevernet for samiske barn og unge i de andre Nordkalottlandene. Likeledes hadde det vært lærerikt for utvikling av praksis å sammenligne det man gjør i Norge med det man gjør overfor andre urfolk. Det må i så fall vurderes i forhold til hvor likt/forskjellig problemstillingene i landene er. Antakelig er dette mest hensiktsmessig ved vurdering av rettighetsspørsmål, og i mindre grad i forhold til tiltakseffekt og barnevernsbarnas karrierevei.

Kvantitativ undersøkelse med longitudinelt design Kvantitativ undersøkelse med longitudinelt design bør gjennomføres, hvor man studerer samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet. Undersøkelsen må rettes inn mot flere aspekt, alle slik at man kan identifisere eventuelle særskilte kjennetegn ved denne gruppen. Resultatene kan sammenholdes med barnebefolkningen for øvrig. Det er særlig interessant å finne frem til friskfaktorer, hva er det som synes å være bakenforliggende mekanismer når samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet klarer seg

fint. Resultatet kan brukes for å kvalitetssikre tiltak som iverksettes for liknende forhold. Dersom det viser seg at det ikke er en forskjell mellom det samiske utvalget og befolkningen for øvrig, er ingen skade skjedd. Tiltaket er likevel kvalitetssikret, da det virker etter hensikten for alle. Denne dobbelt gevinsten kan være en påminnelse om at man ikke alltid må se på forskning og tilrettelegging for etniske minoriteter som en utgift og kun gjeldende for denne særskilte gruppen. Også fra denne forskningen kan man finne frem til resultater som har overføringsverdi.

Hvilke metoder kan egne seg for implementering i norsk-samisk barnevernkontekst?

Det ble anbefalt fire metoder i norsk-samisk barnevernkontekst.

- **Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering.** Kontekstuell barnevern og nettverksanalyse anbefales prøvd ut i systematisk form.
- **Nærmiljøtiltak:** Det anbefales å videreføre linjen om satsing på nærmiljøtiltak i barnevernet også innenfor det samiske barnevernet.
- **Familieråd** er et tiltak som er utviklet innen barnevernsarbeid for urfolk som bør prøves ut i samisk kontekst.
- **Kulturell kompetanse.** En tredelt modell for begrepet kulturell kompetanse anbefales integrert i barnevernet.

Ved implementering av metoder i norsk-samisk barnevernkontekst er det naturlig at de anbefalte metodene danner en ramme for implementeringsarbeidet. Imidlertid må implementeringsstrategien man velger ta høyde for flere forhold enn de metoder som anbefales. For at en implementering skal fungere etter hensikten må man inkorporere flere viktige prinsipper i strategien: forankringsarbeid i aktuelle organisasjoner, planer og veikart for de prosesser man setter i gang, målbeskrivelser og underveisevalueringer. For å integrere metoder som er kulturorienterte i barnevernet, må man sørge for at implementeringsarbeidet følger disse anbefalinger for sikring av implementeringsprosessen.

Organisatoriske rammer må være en del av de hensyn man tar i implementering av modeller for kulturell tilrettelegging og likebehandling (Kezar, Glenn, Lester og Nakamoto 2008). Ikke bare den særskilte metoden må ivaretas etter beskrivelsen

av metoden, men også de generelle måtene for å kvalitetssikre en implementeringsprosess må iverksettes. I tillegg må man i løpet av implementeringsprosessen utvikle strategier for å møte andre aspekt som har en effekt på implementeringen. For eksempel er byråkratenes holdninger, beslutninger og aktiviteter av betydning for hvordan modeller implementeres (Engesbak og Stubbe 2008). Man vet også at motivasjonen og interessen for å integrere det nye må være tilstede hos aktørene for at implementeringen ska bli vellykket (Van Petegem, Blieck og Boeve-De Pauw 2007). I tillegg er det av betydning at de som skal gjennomføre modellene i praksis får trening og skolering i hvordan dette gjøres (Lochman 2001, Wade, Treat og Stuart 1998).

De fire foreslåtte modellene må alle følges av disse implementeringsprinsipper dersom de skal fungere etter hensikten. Det er ingen grunn til at ikke alle fire skal kunne følges opp ved hjelp av disse retningslinjene.

Når det gjelder innføring av de to praksismodeller «kontekstuel barnevern» og «nettverksanalyse» er en del av forslaget å følge opp med evaluering. I tillegg må opplæringsmoduler beskrives, slik at de som skal innføre modellene i sin virksomhet kan bli rutinert i metodene. Like viktig er det at metodene gjennomgås for tydeligere virksomhet- og målbeskrivelser slik at modellene og implementeringsprosessen kan bli gjenstand for evaluering. Nærmiljøtiltak er en del av satsingsområdet for barnevernet. Forslaget er motivert av at denne satsingen også må komme samiske familier og barn til gode, og at nærmiljøtiltak generelt synes å være godt tilpasset den kunnskapssituasjonen vi har om samiske samfunn i dag. Dermed er det grunnlag for å anta at motivasjonen er tilstede både hos barnevernsarbeiderne som skal integrere dette som et ledd i kulturtilpasningen og hos befolkningen som skal gi tiltaket eller bruke tiltaket. Familieråd er som tiltak i den unike situasjonen at mange barnevernsarbeidere, også i de samiske områdene, er skolert i metoden eller er i en prosess hvor dette gjøres. Nasjonalt har implementering av metoden vært gjenstand for forskning, og det er allerede utviklet opplæringsmoduler (Falck 2006). Når metoden i tillegg er teoretisk og empirisk basert på kulturell tilpasning av barnevernet til urfolk er det å anbefale at den prøves ut i forhold til den nasjonale urfolksgruppen.

Når det gjelder implementering av kulturell kompetanse i norsk barnevern er det nybrottsarbeid. Det handler ikke bare om å hente inn en metode eller en modell men også å nyansere og berike et begrep. Selv om det finnes modeller internasjonalt som er basert på en slik utviklet begrepsforståelse, må metodene gjennomgås for en tilpasning og tilrettelegging til norsk-samisk barnevern. Arbeidet vil innebære alt fra teoretisk grunnlagsarbeid, innføring og evalueringsvirksomhet. Fordelen med

denne innsatsen vil være at man da sikrer en mulighet for tydeligere målbeskrivelser, retting av innsatsområder og evaluering av kulturtilpasset barnvern. Det vil bety både kvalitetssikring og forbedring av rettsikkerhet for de brukerne som tilbys kulturell tilrettelagt barnevern. Ikke minst vil opplæringsarbeidet lettes fordi det kan formuleres hva kulturelt barnevern innebærer. Fagutviklingsmessig vil dette innebære en sterkere grad av standardisering av barnevernets flerkulturelle arbeid.

Overføringsverdi til flerkulturelt barnevernsarbeid

Nettverk for barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn

Mange av de identifiserte studiene var på hoved- eller masternivå. Det som er spesielt med denne gruppen er at de er nesten alle sammen del av et faglig nettverk etablert tidlig på 1990- tallet. Det var fagfolk som erfarte at de tiltak, metoder og arbeidsformer de rådde over ikke var egnet til arbeid i samiske områder. Gjennom felles arbeid og tett kontakt, fikk de utviklet kurs i kulturelt perspektiv. De gjennomførte lokale utviklingsprosjekter, og støttet hverandre til å legge frem sine resultater på faglige seminarer og konferanser. Etter hvert bidrog Sametingets finansiering av prosjekter som skulle øke kvaliteten på helse- og sosialtjenestene for samiske brukere til at det faglige arbeidet av og til kunne finansieres. I dag er flere av disse forskere eller de jobber på høyskoler. Noen har begynt på doktorgradsutdanning.

Den strategiske, faglige satsingen som er gjort innenfor barnevernet og tilgrensen- de ansvarsområder i samiske områder er den aller viktigste lærdommen som kan overføres til flerkulturelt barnevern generelt. Aktiv rekruttering av barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn anbefales. Også la dem få tilgjengelig særskilte muligheter til å danne felles nettverk, få delta i faglig utviklingsarbeid og gis anledning til stadig oppgradering av egen kunnskap. Det er ikke nødvendig at det er kulturelt perspektiv de fordyper seg i. Men det er viktig at det legges til rette for at nettverket av barnevernsarbeidere slik at det kan føre frem talentfulle faglige kapasiteter med minoritetsbakgrunn. Det vil kunne føre til at barnevernet har et

korps som ad naturlige veier tematiserer og kommuniserer eventuelle mangler i barnevernets arbeid overfor minoriteter. Man kan forestille seg at noen av disse vil nettopp arbeide med kulturelle tema. Ved å la det etableres et nettverk sørger man for at de som arbeider med kultur ikke marginaliseres, noe som ellers er en vanlig opplevelse for de som arbeider med kulturelle tema.

Begrepet kulturell kompetanse

Kulturell kompetansebegrepet er aktualisert i arbeid i samiske områder av Norge. Standardiseringen som kan gjøres i forbindelse med kulturorientert arbeid anbefales også prøvd ut i flerkulturelt barnevern generelt. Evalueringsverktøyene kan utformes parallelt i forhold til samiske samfunn og ulike etniske minoritetsgrupper. Det vil kunne føre til en mergevinst ved at evalueringsverktøyene blir gjenstand for sterkere kvalitetssikring.

Innføring av et mer bearbeidet begrep om kulturell kompetanse hvor begrepet inkluderer et tydelig handlingsaspekt er i den aller tidligste fasen i norsk barnevern. Dersom dette arbeidet gjøres samtidig innenfor samisk- og flerkulturelt barnevern vil innsatsen kunne høynes. Læringseffekten blir bedre og større kapasitet blir langt ned slik at det blir en bedre kvalitetssikring av innsatsen. Samarbeid mellom forskere på disse to områdene kan få tilgang til større empirisk materiale for å følge arbeidet med evaluering og forskning. Men viktigst er det at den praktiske implementeringen kan bli mer grundig ved en mer bredt anlagt innsats.

Samarbeid med grupper, lag og foreninger

Barnevernet i samiske områder har, når det har gjennomført faglig utviklingsarbeid, noen ganger forsøkt å bruke representanter fra lokalbaserte foreninger med legitimitet i lokalsamfunnet. I evalueringer er det påpekt at kulturelt arbeid blir bedre og mer hensiktsmessig i forhold til de lokale forhold dersom det etableres samarbeid med lokale foreninger (Saus 2006 e).

Samiske barnevernsarbeidere kan bidra med erfaringer fra måten de har samarbeidet med lokalbaserte foreninger. Selv om det vil være ulike typer grupperinger som er aktuelle for samarbeid i ulike minoritetsmiljøer, kan erfaringene fra slikt samarbeid være nyttig innsikt. Også internasjonalt kjenner man til at samarbeid

med grupperinger som har legitimitet i minoritetsgrupper representerer en ressurs i tiltaksutvikling, og i arbeid med utvikling av opplæringsmoduler, forebygging og barnevernets evne til dialog og kommunikasjon (Williams 2005, Lee og Greene 2003).

Tre barnevernsnivå og fire kunnskapsområder innenfor disse nivåene

I heftet *Fargerikt barnevern* ble det utviklet tre tabeller. Tabellene delte inn barnevernets arbeid i tre delområder: barnevern på samfunnsnivå, barnevernsarbeid og individrettet barnevernsarbeid. Samfunnsnivå viser til barnevernets ansvar som samfunnsaktør og som samarbeidspartner med andre aktører. I arbeid på dette nivået realiseres det mandatet barnevernet har i samfunnet, og innsatsen er kjennetegnet ved å rette seg bredt ut mot samfunnet forøvrig. Barnevernsnivå viser til barnevernet som praksis slik den spinner ut fra lover og retningslinjer. Arbeid på dette nivået finner sted på kontoret, måten barnvernet er organisert på og hvilken fremgangsmåte som er meislet ut i arbeid med ulike typer saker. Individnivå er det konkrete klientarbeidet og handler om de relasjonelle aspektene ved barnevernet som virksomhet. Nivåene er tre områder som alle må ivaretas dersom barnevernet skal kunne sies å ha implementert et kulturelt perspektiv. Områdene ble igjen delt inn i fire underområder. De fire temaområdene representerer ulike kunnskapsområder. Også disse må være dekket dersom barnevernet skal ha kunnskap nok til et fullesttgjørende kulturperspektiv. Under hvert av kunnskapsområdene i de tre tabellene er det presentert forslag på konkrete arbeidsmåter for å møte de fire ulike kunnskapsutfordringer som ligger i flerkulturelt barnevernsarbeid.

På samfunnsnivået kan man se på barnevernets arbeid i relasjon til globalisering og mangfold, kulturperspektiv, sosiale problemer eller kjønnsperspektiv. Ulike metoder retter seg inn mot disse ulike delområdene. For eksempel kan et opplæringsprogram fokuseres mye omkring kjønnsperspektiv, men la globalisering og mangfoldsdiskusjonene ligge urørt. Det konkrete og praktiske barnevernsarbeidet kan deles inn i forhold til arbeid med legitimitet, tiltaksarbeid, fosterhjem og plassering utenfor hjemmet samt overrepresentasjon i barnevernet av minoritetsgrupper. Når det gjelder tilgang til tiltak, både hjelpetiltak, nærmiljøtiltak og fosterhjem, er det en utfordring å finne nok tilbud dersom man skal sørge for at de er forankret i barnet, ungdommens eller familiens egen kultur, språk eller religiøse felleskap. Videre er det en utfordring å la de vanlige tiltakene være tilpasset minoritetskulturer på

en måte som både gjør at tiltakene virker etter hensikten og er akseptable for de som skal forholde seg til tiltakene. Legitimitet handler om at barnevernets arbeid er vanskelig å akseptere for minoritetsbefolkningen. Barnevernet oppleves å representere majoriteten, deres kulturelle forordninger og deres normer og retningslinjer for god barneomsorg og oppdragelse. Det er en utfordring for barnevernet å finne egnede tiltak som er tilrettelagt og tilpasset minoritetsbefolkning. Barnevernets individrettede arbeid deler dette inn i migrasjonserfaringer, stress og kriseerfaringer og rusmisbruk og barneomsorg. Et bredt anlagt kulturperspektiv i barnevernets direkte klientkontakt må inkludere kunnskap innen alle disse fire delene.

Åtte tiltak som kan prøves ut

Åtte tiltak tas med her. Tabellene tas ikke med fordi de krever en mer gjennomgripende gjennomgang enn det som er hensiktsmessig i denne rapporten. Det er ikke alle tiltakene fra tabellene som er naturlige å bruke innenfor barnevernsarbeid i samisk kontekst. Språkidentifiseringskort er tiltak som er rettet mot innvandrere som relativt nettopp er kommet til landet, og vil ikke ha hensikt brukt i samiske områder. Tiltak som kulturagenter må også tilpasses mye dersom det skal være hensiktsmessig i bruk ved arbeid med samiske barn, unge og familier. Tiltakene er konkrete og kan med fordel sees i sammenheng, hvor de inkluderes i en mer samlet innsats. Da kan man samordne noe av tiltaksutviklingen som gjelder barnevern i samisk kontekst med flerkulturelt barnevern for øvrig. Noen av tiltakene kan være deler av en felles opplæring i flerkulturelt barnevern, mens andre deler kan spises mer direkte på de to områdene, barnevern i samisk kontekst og flerkulturelt barnevern.

Kulturagenter er oversatt fra culture brokers, slik det er beskrevet og evaluert av Owen og English (2005). Deres evaluering gjaldt kulturagenter brukt i arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Kulturagenter kalles også for linkarbeidere. Kulturagenter rekrutteres på bakgrunn av språklig og kulturell kunnskap. De inngår som en del av medarbeiderstaben, behøver ikke utdanning i det aktuelle fagfeltet og er under veiledning av utdannede klinikere. For å fungere som kulturagenter må de også ha inngående språklig og kulturell kunnskap til vertslandet. De skal fungere som sosiokulturell bru mellom den enslige, mindreårige flyktningen og behandler. Arbeidet er dermed mer enn tolketjeneste, selv om det også blir en del tolking i et slik mandat. Evaluering av bruk av kulturagenter overfor enslige mindreårige flyktninger er delt. Kulturagentene kan forutse behov hos barna og sørger for

nødvendig tilrettelegging. Men grensene mellom sosiale bånd og profesjonell virksomhet kan bli uklare. Det er med andre ord både positive og negative aspekt ved bruk av kulturagenter, både når det gjelder muligheten til å gjennomføre et slikt arbeid, kjønnsperspektiver og utfordringer knyttet til samarbeid på tvers av ulike kjønn, ulik etnisk bakgrunn og ulik tilgang på makt og posisjon. Kulturagent som arbeidsform er ikke ferdigutviklet. Det finnes både psykologiske, sosiale, kulturelle og materielle hindringer for at en slik funksjon skal fungere tilfredsstillende. Uklare skillelinjer er ikke avklart, for eksempel linjen mellom tolking og fortolkning. Det virker fornuftig å skille ut tolkerolle fra rollen som kulturagent, selv om språklig kompetanse er en sentral del av kulturagentens ressurs.

Guideperm er en samleperm for barnevernsansatte. Guiden kan inkludere språkkodeskjema og oversikt over nøkkelområder innenfor saker som gjelder nasjonale minoriteter, innvandring, flyktninger og språk. Den kan inneholde et eget område for lover og rettigheter for minoriteter, innvandrere og flyktninger. I guiden finner man naturlig også en kort oversikt over de mest vanlige opprinnelseslandene, utbredelse over nasjonale minoriteter og en liste over eksterne resurser. Det er beregnet at man gir kurs i forbindelse med bruk av guiden.

Språkkodeskjemaet er et skjema som gjør det enklere å identifisere hvilket språk som snakkes. Språkkodeskjemaet er et laminert ark som inkluderer mange ulike språk, og brukes for å identifisere et språk, finne frem til tolker og gir oversikt over språket og tolkebehov i byen. Det er ikke implementert til norske forhold, men kan vurderes forsøkt oversatt og prøvd ut.

Innføre begrepet kulturell kompetanse handler om å innføre et grunnlag for praksis som er mer egnet for barnevernets virksomhet. Begrepet er laget for å kunne sørge for, og undersøke, om praktikerne har mulighet til å utvikle og ta i bruk et multikulturelt begrepssett i barnevernssaker (Ladany, Arpana, Constantine, Hofheinz 1997). Å innføre dette begrepet innebærer å konkretisere hva barnevernet må gjøre innenfor ulike aspekt ved virksomheten for å innta et kulturelt perspektiv. Ved å innføre kulturell kompetanse retter man oppmerksomheten mot hva man konkret må gjøre i hjelpetjenesten, heller enn å anbefale mer vage former for å være sensitiv, bevisst og oppmerksom (McPhatter 1997). Begrep er vokst frem ut fra behovet for en definisjon på hva kulturorientert perspektiv innebærer (Sherraden og Segal 1996, Ladany, Arpana, Constantine, Hofheinz 1997, Shlonsky og Wagner 2004). Begrepet er med andre ord ikke isolert til å være en individuell kompetanse, men brukes også for å synliggjøre et system eller en institusjons kompetanse (Weaver 2004). Begrepet gjør det mulig at både barnevernsarbeid og individrettet arbeid aktualiseres, og man forhindrer at kulturelt arbeid individualiseres å gjøres

til en kompetanse som kun én på kontoret besitter. Det er utviklet evalueringsverktøy for å kunne undersøke om praktikerer handler på en måte som er kulturelt sensitivt, respektfullt og basert på kunnskap om flerkulturelle forhold. Det er med på å kvalitetssikre klinisk arbeid for minoritetsbefolkningen. Verktøyene som ble utviklet er for det meste standardisert.

For å bruke disse evalueringsverktøyene i Norge må de justeres i henhold til norsk kontekst. De må oversettes språklig, og eksempler må legges inn i situasjoner som vil forekomme i Norge. I tillegg må de gjennomgå en modifisering til norske forhold når det gjelder grad av kulturell kompetanse, en prosess som er mer omfattende enn oversettelsen og justeringen. Dette innebærer at målene gjøres relevante for norske kunnskapsnivå. Evalueringsverktøyene er som regel tydelige og konkret utformet, noe som gjør det enklere å oversette og tilpasses det norske barnevernet.

Etablere kontakt med (u)formelle ledere i kulturgruppene. I flere av de evaluerte arbeidene ble det anbefalt at barnevernet hadde kontakt med formelle og uformelle ledere i minoritetsgruppene. Barnevernrepresentanter kan ha dialog med nøkkelinstitusjoner i minoritetsgruppene for å etablere informasjonskanaler til familiene. Slik nærmiljøarbeid kan være uavhengig av de konkrete tiltakene, inngå som en del av det forebyggende arbeid eller gjennomføres som en del av enkelte nærmiljøtiltak. I rapporten *Fargerikt barnevern* diskuteres det hvordan kontakten med, og referanse til, klientenes lokalmiljø synes å være viktig for å unngå dikotomien mellom rigide forestilling om universelle standarder eller å overse uakseptable handlinger av frykt for hva som er «riktig» handlemåte overfor minoriteter. For barnevernet som skal drive med vern av barn mot sviktende omsorg og skadelige hjemmemiljøer oppleves utfordringen ved å håndtere forholdet mellom individ og kultur ekstra vanskelig. I rapporten vises det til to eksempler; omskjæring av jenter og det å holde barn borte fra skolen. Som skadelig praksis er disse handlingsmåtene ulovlig, og dermed ikke akseptabel av noen som bor i Norge. Det er like uakseptabelt uansett hvem som utfører dem. Kulturperspektiv handler om å balansere mellom når man må legge til rette forholdene for ikke å forhindre eller rive over bånd til egen kulturell gruppe, og når man skal reagerer på at enkeltindivider blir utsatt for krenkelser. Det å ha en kontaktflate i lokalmiljøet kan bistå arbeidet med å skille det uakseptable fra de tradisjoner og sedvaner man kan tilpasse til barnevernets virksomhet.

Diskusjonsforum med samarbeidsinstanser. «The Call-Centre»; ringesenteret, er en sentral i Calgary i Canada som barnevernsarbeidere kan ringe til når de støter på vansker i sitt arbeid med innvandrere og flyktninger (Williams, Bradshaw, Fournier, Tachable, Bary og Hodson 2005). Ringesentralen ble utviklet fordi

det regionale barnevernet erfarte at mange innvandrere strevde med lite nettverk, språklige problemer samt kulturelle og økonomiske barrierer. Det er et lavterskeltilbud som skal fungere som en informasjon og diskusjonshjelp for barnevernet. Dermed skapes en kommunikasjonslinje mellom de som har erfaring og kunnskaper om kulturelle aspekter i barnevernsarbeid og den enkelte barnevernsarbeideren. Barnevernsarbeiderne skal få svar på spørsmål om kulturelle forhold, som for eksempel barneoppdragelse og få rede på tilgjengelige resurser lokalt og regionalt.

Det er ikke sikkert det er hensiktsmessig med en slik ringesentral i Norge i dag, men at et nettsted kan gjøre den samme nytten. Et nettsted kan bidra til at kunnskap spres, at kommunikasjonslinjer etableres og at det er et tilbud for barneverntjenesten (eventuelt i samarbeid med andre hjelpetjenester) enkelt kan bruke. Vel så viktig er det kanskje at et nettsted, eller andre former for diskusjonsforum, kan bli en arena for felles kompetanseutvikling. Samiske barnevernsarbeidere har hatt et velfungerende nettverk som har gitt dem et forum for å diskutere faglige spørsmål, oppleve felleskap når vanskelige problemstillinger er i fokus og gjensidig støtte i faglige utviklingsprosesser. Dette er kanskje den viktigste overføringsverdien fra samisk barnevern til flerkulturelt barnevern mer generelt.

Hefte «sant og falskt» om barnevernet kan møte den utfordringen det er at barnevernet synes å mangle legitimitet i en del minoritetssamfunn. Informasjon er en sentral kilde for å øke legitimiteten til offentlige virksomheter. Det kan bidra til å bedre kommunikasjonen med befolkningen og sørge for at kritikk er basert på faktiske forhold. Et slikt hefte må oversettes til de språk man finner blant befolkningen. Det kan innebære at heftet er oversatt, eller at det ligger klar for oversettelser når barnevernet kommer i kontakt med familie med språk det ikke allerede er trykket opp i. Da må barnevernet, lokalt eller nasjonalt, ha kontakt med oversettelsesbyrå som raskt kan komme med en aktuell oversettelse. Det er ikke sikkert at et slikt hefte må være et trykt hefte. Kanskje må barnevernet sørge for at det finnes en tolk eller en «kulturagent» som kan fortelle om sant og falskt om barnevernet til enkelte grupper.

Fulchers 7 punktsliste

Fulcher (2002) har arbeidet med plassering av barn i fosterhjem eller institusjon. Grunnleggende for denne virksomheten er at omsorgsansvaret forflyttes fra foreldre til staten. Han peker på at denne praksisen må være kulturelt tilpasset. Kultur er like viktig som de andre biopsykologiske variablene barnevernet tradisjonelt

trekker inn, hevder han. Det må derfor være et mål for barnevernet å etablere ett miljø som er preget av kulturell trygghet og kontekstuent tilpasset. For å kunne gjøre egenrefleksjon utarbeidet han ei liste på 7 utsagn. Disse kan brukes for å konkretisere hvordan barnevernsarbeideren kan oppøve sin egen kontekstuelle orientering og integre kulturell kompetanse i barneverntjenesten.

1. Jeg aksepterer at jeg har mye å lære om hvor dette barnets familie kommer i fra.
2. Jeg godtar at regionale og geografiske faktorer skaper relasjoner mellom folk fra ulike kulturer i min region. Disse folkene kan ha individer som variere fra generaliseringen som er laget om deres folk. Jeg innser også at et folk fra en kulturell gruppe i en region kan variere fra andre grupper fra den samme kulturen.
3. Jeg følger en praksis hvor jeg søker kunnskap fra personen i situasjonen, og lærer om denne situasjonen fra personen, før jeg generaliserer til andre.
4. Jeg lager arbeidsrelasjoner med folk fra andre kulturelle grupper.
5. Jeg bestreber, i respekt for den andre, stadig å redusere maktulikheten mellom meg selv og andre som er fra en kultur som er forskjellig fra min.
6. Jeg kan arbeide med kulturell relevant informasjon i mitt profesjonelle virke.
7. Jeg kan delta i en prosess med gjensidig utforskning, utprøving og begynnende problemløsning med folk som er fra en annen kultur og som har en annen status enn meg selv.

Ved å innarbeide slike utsagn som man gjør til fokus for selvrefleksjon, kan man innstille seg på, og gjøre seg tilgjengelig for, å integrere kulturelt perspektiv. Utsagnene kan formuleres som spørsmål. Som spørsmål kan de fungere som grunnlag for gruppearbeid og som gjensidig bevisstgjøring i en dialog.

Å integrere etiske retningslinjer som kan bidra til holdningsendringer har vært et pågående arbeid innenfor barnevern i samiske områder. Denne lista er generell og kan brukes innenfor flerkulturelt barnevern og alt arbeid med minoriteter. Innenfor dette arbeidet vil flerkulturelt barnevern og barnevern i samiske områder kunne jobbe i fellesskap og trekke nytte av hverandres erfaringer.

Anbefalninger

Tiltak

En generell anbefaling er å sikre at nye modeller som innføres i norsk barnevern i rimelig grad også prøves ut i samisk kontekst. For eksempel gjelder dette innføring og forskningsoppfølging av familieråd. I diskusjonene har det kommet frem at fokus på slektsbaserte tiltak kan føre til at barnevernet ikke baserer seg på romantiske og foreldede forestillinger om kultur. Derfor er slektsbaserte tiltak en annen generell tilrådning. Mangelen på undersøkelser av virkningen på tiltak fører til at vi også anbefaler at det følges opp med evaluering av slektsbaserte tiltak. Med samme begrunnelse anbefaler vi at innsatsområdene fra barnevernet, når det gjelder både flerkulturelt barnevern og barnevern i samiske områder, følges opp med evaluering. Fokus på nærmiljøbaserte tiltak innebærer kontekstorientering, noe som har kommet frem som en vesentlig del av kulturperspektivet i det meste av forskningen som er gjennomført. Å la modeller og tiltak både vokse frem fra lokale forhold, samtidig som man innfører internasjonale anerkjente metoder og tilpasser dem til lokale forhold, er det også en strategi som gjør at barnevernet både blir nyskapende og får en kvalitetssikring av tjenestetilbudet. Det gir også mulighet for internasjonal dialog og at ny kunnskap kan vinnes. I disse prosessene anbefales det å trekke inn representanter fra lokale foreninger i faglig utviklingsarbeid.

Mer konkret har vi utmeislet fire anbefalinger.

1. Innføring av to praksismodeller og oppfølgende evaluering
2. Nærmiljøtiltak

3. Familieråd

4. Kulturell kompetanse

Disse innbærer konkrete utfordringer for implementeringsprosesser. De er også tiltak som kan høyne kvaliteten på det flerkulturelle barnevernsarbeidet i samiske områder av Norge.

Forskning

Vi har identifisert fem områder hvor vi anbefaler forskningsaktivitet. Alle aktivitetene må ikke nødvendigvis foregå samtidig. Vi anbefaler disse fem områdene fordi det vil bringe frem viktig kunnskap for barnevernet i samiske områder og det er områder som det ikke finnes forskning på innenfor dette temaområdet. Områdene kan alle utformes slik at kunnskapsbasert praksis kan utledes, samtidig som det tas tilbørlig hensyn til særlige kulturelle fenomener.

Forskning om evalueringsverktøy for kulturell kompetanse. Det innebærer implementering av evalueringsverktøy som ligner på MCI og MMC eller tilsvarende verktøy.

Forskning om utforming av nærmiljøtiltak i samiske områder, evaluering av nærmiljøtiltak i samiske lokalsamfunn og undersøkelser av effekten nærmiljøtiltak for samiske barn og unge.

Forskning om familieråd. Vi vil anbefale at det gjennomføres utprøving og påfølgende forskning om familieråd i samisk kontekst.

Komparativ forskning. Det hadde vært fruktbart å se barnevernet i samiske områder i sammenheng med barnevernet for samiske barn og unge i de andre Nordkalottlandene.

Kvantitativ undersøkelse med longitudinell design hvor man studerer forekomst og effekt av tiltak for samiske barn og unge med tiltak fra barnevernet.

Utdanning

Det er behov for et strategisk rettet arbeid for å kvalitetssikre kursene innenfor kultur på grunnutdanning. Det anbefales at det bygges opp kurs, moduler og

opplæringsprogrammer for kulturelt barnevernsarbeid. Erfaringer fra andre land peker på at det er hensiktsmessig om flere aktører fra ulike deler av feltet går sammen for å gi slike utdanningsprogrammer innhold. Det er gjort forsøk med å bruke både barnevernspraktikere, forskere, lærere på grunnutdanning, advokater eller jurister og brukerrepresentanter. Når flere er med i dette arbeidet sikrer man at ulike aspekt ivaretas, og at de ulike gruppenes spesialkompetanse integreres på en fornuftig måte.

I grunnutdanningene i dag er det få lærebøker som handler om barnevern og kultur. Ulike temahefter brukes, blant annet de seks heftene *Kultur og barnevernsarbeid*. Det anbefales at det tas initiativ til en egen lærebok om barnevern i samiske områder. En slik lærebok kan både inneholde generelle kulturelle temaer, men også en historisk og samfunnsfaglige kritisk analyse av barnevernets arbeid overfor samene som urfolk.

Avslutning

Siktemålet med denne kunnskapsstatusen var tredelt.

Siktemål 1: Høyne den faglige kvaliteten i det statlige og kommunale barnevernet overfor samiske barn og familier.

Siktemål 2: Styrke kompetansen om forhold som er relevante i arbeid med samiske barn og familier i det kommunale barnevernet.

Siktemål 3: Bidra til erfaringsutveksling både lokalt og i Nord-områdene (Russland, Sverige, Finland og Norge) om kunnskapsbasert praksis overfor samiske barn og unge med behov for barnevernstiltak.

Om siktemålene nås er avhengig av at resultatene av kunnskapsstatusen tas i bruk. For å høyne den faglige kvaliteten i det statlige og kommunale barnevernet overfor samiske barn og familier må kunnskapsbaserte metoder og tiltak implementeres. Kompetansen i både det kommunale og det statlige barnevernet styrkes ved at opplæring og kursmoduler utvikles og at det tematiseres i faglige forum. Dette arbeidet har siktet seg mot å bistå disse målsettingene ved å gi begrunnede strategier for integrering av kultur i barnevernet og vurdere hvilken forskning som finnes og hva som mangler. Resultatet av kunnskapsstatusen kan bidra til utveksling av kunnskap og erfaring mellom Nordkalottlandene.

Resultatet fra søk etter kunnskap om barnevern og samiske barn og unge og deres familier synliggjorde at det er gjennomført noe forskning i Norge og lite eller ingenting i de andre tre landene. Sametinget synes å ha vært sentral i å tilrettelegge for denne kunnskapssituasjonen, noe også Barne- og likestillingsdepartementet gjennom grunnfinansiering til Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge har vært. Forskningen er stort sett kvalitativ, og det finnes nesten ikke effekt eller oppfølgingsstudier. Derimot finnes det en del lokale nærmiljøtiltak, hvor en del av disse er dokumentert gjennom rapporter eller inngår som datagrunnlag i masteroppgaver. Barnevernsfeltet i de nordlige, samiske regionene er preget av et relativt stort og velfungerende nettverk av fagfolk. Nettverket synes å ha drevet frem dyktige praktikere, slik at de har kvalifisert seg inn mot forskning og undervisning.

Det ble funnet arbeid av 13 forskere. Det inkluderer 27 rapporter; 24 norske og 3 finske. Det er ikke funnet noe forskning i Sverige eller i Russland. I Russland ble det utpekt tre forskningsmiljøer som kan være aktuelle for samarbeid eller dialog angående dette feltet. I Sverige foregår det supplerende søk for å undersøke om det kan være kunnskap relevant for dette temaet i arbeid som ikke er publisert i vanlige kilder eller som er kategorisert under andre kodeord. I Finland ble det funnet tre arbeid som grenset opp mot barnevernsforskning. Ingen undersøkelser tilfredsstilte inkluderingskriteriene til denne kunnskapsstatusen, men et av disse lå ganske nær og ble tatt med.

Den kunnskapen som eksisterer er å finne i Norge og gjelder norske samer. Sametingets årlige bevilgning til samiske helse- og sosialprosjekter har vært finansieringskilden til mye av arbeidet som finnes i Norge. Flere av arbeidene er masteroppgaver, og artikler som er basert på masteroppgavene. Masteroppgavene er skrevet av erfarne praktikere som har praksis fra samiske kommuner. Disse inngår i et etablert nettverk, både drevet på eget initiativ og støttet av Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge. Det finnes en doktorgradsavhandling om dette tema. Denne er skrevet ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, og det er dette senteret som har gjort mest arbeid om barnevern og samiske barn og unge.

Det er kunnskap om innholdet i en praksis som er kalt *kontekstuell barnevern*, som Merete Saus har arbeidet med. Henriksen har også utarbeidet en modell for nettverksanalyse for å inkludere kulturkunnskap i barnevernets arbeid. Boine R, Boine E, Skum-Hansen og Kemi R. har gjennomført masteroppgaver i sosialt arbeid hvor de har gjennomført intervjuer som har gitt innspill om samiske kunnskapsverdier relevant for barnevernet. De har pekt på det å klare seg (*birget*), tilhørighet til slekt, natur, steder og omgivelser som sentrale verdier. Men de har også pekt på farer ved å la myter om det samiske samfunnet være grunnlaget for tiltaksarbeidet.

Forskning om oppdragelse i samiske områder viser at oppdragelsen er i overensstemmelse med de verdier som Boine, Boine, Skum-Hansen og Kemi avdekket. Det er gjennomført en liten studie om samiske slektsfosterhjem, og et større prosjekt er underveis. Disse undersøkelsene mener at slektsfosterhjem er et egnet tiltak i samiske familier.

Vi vet mye om praksiserfaring og om verdier og samiske kunnskapsformer, men lite om forekomsten av saker som gjelder samiske barn og unge. Veldig få studier har kvantitativt design, noe som medfører at man har lite kunnskap om effekten av tiltak, egenskaper ved typiske saker eller forekomsten av særskilte fenomen i slike saker. Begrepet kulturell kompetanse anbefales innført i barnevernet og fulgt opp med et forskningsprogram. Implementering av det foreslåtte begrepet om kulturell kompetanse innebærer at det blir mulig å evaluere innsatsen i det flerkulturelle arbeidet. Det vil i sin tur føre til en sterkere rettsikkerhet for samiske barn og unge og deres familier.

Litteraturreferanse

Ahonen, Arto, Kurtakko, Kyosti og Sohlman, Eiri (2006). *School, culture and well-being: ArctiChildren reserch and development findings from Northern Finland, Sweden and Norway, and North-West Russia*/ University of Lapland

ArctiChildren (2008) <http://www.ulapland.fi/contentparser.asp?deptid=23410>

Barth, Fredrik (Red.) (1969) *Ethnic group and Boundaries. The Social Organization of Cultural Differences*. Universitetsforlaget, Norway

Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, (2004) *Status og kunnskapsbehov i fosterhjemsarbeid*. Rapport fra arbeidseminar Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, Halos

Bauer, J. Bogan, S., Dyk, T., Fox, J. (1996) Parenting practice and intervention among marginalized families in Appalachia. Building on families strengths. I *Family Relations* Vol. 45 / nr. 4

Belone, Gonzalez-Smith, Gustavsson, MacEachron og Perry (2002). Social Service: The Navajo Way i *Child Welfare* Vol. 2002 Nr. 5

Bennett, Marlyn og Blackstock, Cindy (2004) A Literature Review and Annotated Bibliographic Focusing on Aspects of Aboriginal Child Welfare in Canada, Center of Excellence for Child Welfare, Canada

Blanchet-Choen, N. og Fernandez A. (2003) Women as generator of children's rights. The story of promoting indigenous children's rights in Venezuela. I *The International Journal of Children's Rights* Vol. 11

Boine, E.M og Saus, M (2008) Informasjonsark. BUS Nord-Norge, Skriftserie (Under trykking)

Boine, E.M (2007) Samisk kulturkompetanse og nettverksbygging, BUS Nord-Norge, Skriftserie 2/2007

Boine, E.M (2007) Aspekter og behandling i *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* Volume 4 / nr. 1

Boine, E M (2005): Fra far til sønn - kjønnsperspektiv og sosial kompetanse i samisk sammenheng. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Boine, R (2007): Meningsfulle verdier for par – i samisk kontekst. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Boye-Watson, C. (2005) Seeds of Change: Useing Peacemakin Circle to Build Village for Every Child. I *Child Welfare* Vol. 82 / nr. 2

Broderstad, E.G (Red.) (1998) *Samiske rettigheter – utfordringer lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt* Universitetet i Tromsø, Senter for samiske studier, Tromsø, Norge

BUF-dir (2005) Utviklings av hjemmebaserte tiltak med statlig støtte: Arbeidskonferanse I Drammen 23. til 25. november. Rapport 1/2006

Bunting, Annie (2004) Complicating Culture in Child Placement Decisions i *Canadian Journal of Women & the Law* Volume 16

Christiansen, Ø og Moldestad, B. (2008) *Evaluering av hjemmebaserte tiltak i barnevernet – om Årstad familiesenter som case* Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, UNIFOB Helse

Constantine, M. (2002) «The Intersection of Race, Ethnicity, Gender, and Social Class in Counseling: Examining Selves in Cultural Contexts» i *Journal of Multicultural Counselling and development*, Volume 30 / 2002

Crofoot Graham, J. Callarius, K. Clothier, P. Moore, L.A. Hawkins, J. (2001) *Transition Programs in Indian Country* NICWA, USA

Eidheim, Harald og Stordahl, Vigdis (red.) *Kulturmøte og terapi i Sápmi* Davvi Girji, Karasjok 1998

Engesbak, Heidi og Stubbe, Tor Arne (2008) Bureaucratic Response to Policy Change: Implementation of Adult Education in Norway. *International Journal of Lifelong Education* Volume 27 / nr. 1

Ernst, J.S (2001) Culture and child welfare i *International Social Work*. Volume 44, nr. 2

Falck, Sturla (2006) *Hva er det med familieråd?* NOVA rapport nr. 18 / 2006

Figenschow, Wenche og Saus, Merete (2007), *Evaluering av hjemmebaserte barnevernstiltak i Nord-Troms* Prosjektbeskrivelse, Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge 2007.

Fuglerud, Øivin og Hylland Eriksen, Thomas (red.) (2007) *Grenser for kultur? Perspektiver fra norsk minoritetsforskning*. Pax, Oslo

Fulcher, L. (2002) Cultural Safety and the Duty of Care. I *Child Welfare* Vol. / nr. 5

Garcia, B og Van Soest D (2000). Facilitating learning on diversity: Challenge to the Professors. I *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work* Vol. 9 / nr. 1

Gullestad, Marianne (2002) *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget

Haugland, R (2004): Når det uenevnelige trenger seg på. Om arbeid med seksuelle overgrep mot barn i tradisjonelle samfunn. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) *Hjelp i kontekst*. Idut

Henriksen J.E. (1993) Fra Siida til Samfunnsplanlegging – En betydnings- og endringsanalyse av Siida og verdde som sosiale relasjoner i det samiske samfunn. Hovedfagsoppgave i Sosialt Arbeid, NTNU Trondheim

Henriksen, Jan Erik 1(999) På lavvotur – om nettverksarbeid i det samiske samfunn i *Nordisk Sosialt Arbeid* Nr. 1

Henriksen, Jan Erik (2004) Det kultur-kontekstuelle nettverksdiagrammet som redskap i familieråd og nettverksarbeid, i *Hjelp i kontekst* (Tronvoll, Moe og Henriksen, red.) Idut, Igeldas

Henriksen, J E (2004): Den samiske storfamilien i et nettverksperspektiv. I Tronvoll, I M, Moe, A og Henriksen, J E (red) *Hjelp i kontekst*. Idut.

Heyerdahl, S., Kvernmo, S. og Wichstrøm, L. (2004) Self-reported behavioural/emotional problems in Norwegian adolescent from multiethnic aread. *European Child & Adolescent Psychiatry* Volume 13/ Nummer 2

Holm-Hansen, J., Haaland, T. og Myrvold, T. (2007) Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt. NIBR-Rapport Nummer 10 / 2007

Hylland Eriksen, Thomas (red.) (1997) Flerkulturell forståelse TANO Aschehoug

Hylland Eriksen, Thomas (1996 A) Opplysning og romantikk. Nittitallets håndtering av kulturbegrepet i *Norsk Antropologisk Tidsskrift* Nr. 2/96

Hylland Eriksen, Thomas (1993) The epistemological status of the concept of ethnicity i http://folk.uio.no/geirthe/Status_of_ethnicity.html

Jacob, M.A og Saus, M (2008) Child welfare services for Indigenous populations: A comparison of histories, policy and practice for American Indians and Norwegian Sámis. Arbeidsnotat

Javo, Rønning og Heyerdahl, (2003) Child-rearing and child behaviour problems in a Sami population in Norway. I Child-rearing and child behaviour problems in a Sami population, Javo, C. (2003) Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø

Javo, Alapack, Heyerdahl og Rønning (2003) Values and Ethnic Identity in Indigenous Families; A Qualitative Study. I *Family Process*, Volume 42 / Nummer 1

Jernsletten, Regnor (1996) Reindrift, samevenner og samisk etnopolitikk. I Finstad, Hansen, Minde, Niemi og Tjelmeland (Red.) *Stat, religion og etnisitet* Senter for samiske studier, Skriftserie Nummer 4

Juuso, J. (2004) Forståelsesmodeller i barnevernet som fanger opp flerkulturell kontekst. I Tronvoll, IM, Moe, A. Henriksen, JE. (red.) (2004) *Hjelp i kontekst* Idut, Igeldas

Juuso, J (2000): Samiskhet under endring. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Kemi, R. (2004) Hvordan kunne se barnet i et multiplekst samfunn? I Tronvoll, IM, Moe, A. Henriksen, JE. (red.) (2004) *Hjelp i kontekst* Idut, Igeldas

Kemi, R (2000): Barndom, nåtid og fremtid. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Kezar. Adrienne, Glenn, William, Lester, Jaime og Nakamoto, Jonathan (2008) Examining Organizational Contextual Features that Affect Implementation of Equity Initiatives. *The Journal of Higher Education* Volume 79/ Nummer 2, Mars/April 2008

Kilden (2007) Informasjonssenter for kjønnsforskning, Norges forskningsråd <http://kilden.forskningsradet.no/c16880/artikkel/vis.html?tid=46540>

Kristoffersen, L.B og Clausen, S.E (2008) *Barnevernstatistikken 1990-2005* NOVA rapport 3/08

Lars B. Kristoffersen, Christopher Bratt, Nora Gotaas (2004) *Nærmiljøtiltak i barneverntjenesten. Evaluering av et prosjekt i Buskerud*. NIBR-rapport 2004:3, Oslo.

Kvernmo, S. (2002) Selvmord og akkulturasjon – minoriteter i kulturell endring. *Suicidologi* Volume 7 / nummer 2

Kvernmo, S. og Heyerdahl, S. (2004) Ethnic Identity and Acculturation Attitude Amongst Indigenous Norwegian Sami and Ethnocultural Kven Adolescents. *Journal of Adolescent Research* Volume 19 / Nummer 5

Kvernmo, S. og Heyerdahl, S. (2003) Acculturational Strategies and Ethnic Identity as Predictors of Behavior Problems in Arctic Minority Adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, Volume 42/ Nummer 1

Kvernmo, S. og Heyerdahl S. (1998) Influence of ethnic factors on behavior problems in indigenous Sami and majority Norwegian. . . . *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. Volume 37 / Nummer 7

KUR/RCRIP (2006) Kompetansesenter for urfolksrettigheter / Resource Centre for the Rights of Indigenous Peoples, Kautokeino, Norway <http://www.galdu.org/web/index.php>

Ladany, I. Arpana G.; Constantine, M.G.; Hofheinz, E.W. (1997) Supervisee Multicultural Case Conceptualization Ability and Self-Reported Multicultural Competence as Functions of Supervisee Racial Identity and Supervisor Focus *Journal of Counseling Psychology* Vol. 44 / nr. 3

Lancaster, E. og Lumb, J (1998) Bridging the gap: feminist theory and practice reality in work with perpetrators of child sexual abuse. I *Child and family Social Work* Vol. 4 / nr. 2

Lantto, Patrik (1996) Ytre påverknad og inre respons – De svenska samernas organisering ur ett teoretisk perspektiv. I Finstad, Hansen, Minde, Niemi og Tjelme-land (Red.) *Stat, religion og etnisitet* Senter for samiske studier, Skriftserie Nummer 4

Lee, M.Y. og Greene, G. (2003) A Teaching Framework for Transformative Multicultural Social Work Education. I *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work* Vol. 12 / nr. 3

Leon, Teri (2000) The Draft Declaration on the Right of Indigenous People. I *New England International and Comparativ Law Annual*, Volume 6

Lochman, J.E (2001) Issues in prevention with school-aged children: Ongoing intervention refinement, developmental theory, prediction and moderation, and implementation and dissemination. *Prevention and treatment* Volume 4

Länsman J (2002) Kahden kulttuurin keskellä: tutkimus saamelaisesta perhekulttuurista, (Mellom to kulturer: ei undersøkelse om samisk familie) Institutt for sosialt arbeid, Lapin yliopisto, Rovaniemi

McPhatter, A. (1997) Cultural Competence in Child Welfare: What Is It? How Do We Achieve It? What Happens Without It? I *Child Welfare* Vol. 76 / nr. 1

Meløe, Jakob (1997) Om å forstå det andre gjør i *Filosofi i et nordlig landskap. Jakob Meløe 70 år* Greve, Anniken og Nessel, Sigmund (Red.) Universitetsbiblioteket i Tromsø skriftserie, Ravnetrykk Nr. 14 1997

Meløe, Jakob (1994) Steder og verdener i *Kunnskap og utvikling. Rapport fra Nasjonal Fagkonferanse i Pedagogikk* Haavelsrud, Magnus (Red.) Norges Forskningsråd og Universitetet i Tromsø 1994

Meløe, Jakob (1990) The Two Landscape of Northern Norway i *Acta Borealia* Nr. 1

Meløe, Jakob (1979) *Notater i vitenskapsteori for gruppene humaniora og samfunnsvitenskap med fiskerifag* Universitetet i Tromsø

Minde, H. Fornorskning av samer – hvorfor, hvordan og hvilke følger? I *Gáldu Čála* Tidsskrift for urfolksrettigheter, Nummer 3

Mindell, R. Haymes, V. og Francisco D. (2003) A Culturally Responsive Practice Model for Urban Indian Child Welfare Service. I *Child Welfare League of America* mars/april

NESH (2002) *Samisk forskning og forskningsetikk*, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), Nr. 2/ 2002, Norway

Nielsen, F.S. (1996) *Nærmere kommer du ikke – Håndbok i antropologisk feltarbeid*, Fagbokforlaget, Bergen

NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge, utgitt ved Barne- og familiedepartementet

NOU 1995: 6 *Plan for helse- og sosialtjeneste for den samiske befolkningen i Norge*, Helse- og sosialdepartementet,

Owen C. og English M. (2005) Working together as Culture Brokers by Bulding Trusting Alliance with Bilingual and Bicultural Newcomer Paraprofessionals. I *Child Welfare* Vol. / nr. 5

Pedersen, Steinar (1994) Bruken av land og vann i Finnmark inntil første verdenskrig. I *NOU 1994: 21 Bruken av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv* Bakgrunnsmateriale for samerettsutvalget, Justis- og politidepartementet

Pettersen, K.S (2005) *Tatere og misjonen: mangfold, makt og motstand* Doktorgradsavhandling, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Ramsden, I., og Spoonley, P. (1994). The cultural safety debate in nursing education in Aotearoa. *Annual Review of Education*, New Zealand

Red Horse, J. Martinez, C. Day, P. Day, D. Poupart, J. Scharnberg D. (2000) *Family Preservation: Concepts In American Indian Communities* NICWA, USA

Red Horse, J. Martinez, C. Day, P. (2001) *Family Preservation: A case Study of Indian Tribal Practice* NICWA, USA

Said, Edward W. (2001) *Orientalismen* De Norske Bokklubbene, Cappelen forlag, Norge

Saus, M. (2006 a) «Kulturperspektivet i barnevernsarbeid. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 1» BUS Nord-Norge, Skriftserie 1/2006

Saus, M. (2006 b) «Kontekstuell barnevern. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 2» BUS Nord- Norge, Skriftserie 2/2006

Saus, M. (2006 c) «Det kyndige blikk, det ukyndige blikk og det døde blikk, Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 3» BUS Nord-Norge, Skriftserie5/2006

Saus, M. (2006 d) «*Kultursensitivitet som en måte å se lokalsamfunn på, kultur og barnevernsarbeid. Hefte 4*» BUS Nord-Norge, Skriftserie 6/2006

Saus, M. (2006 e) «*Metoder for barnevernet i samiske områder. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 5*» BUS Nord-Norge, Skriftserie 4/2006

Saus, M. (2006 f) «*Fargerikt barnevern. Kultur og barnevernsarbeid. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 6*» BUS Nord-Norge, Skriftserie 5/2006

Saus, M. (2004) *Kontekstuell barnevern; barnevern i samiske landskap* Doktorgradsavhandling, Institutt for pedagogikk, Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitetet i Tromsø

Saus, M. (2001) *Barnevern i en samisk kommune. BrukerInndragelse i Kvalitetsvurdering – BIKVA*, Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge skriftserie, Tromsø

Saus, M. (1998) Kontekstuell barnevern. Lokalsamfunnet som klient i barnevernet i *Kulturmøte og terapi*. I *Sápmi* Eidheim, Harald og Stordahl, Vigdis (Red.) Davvi Girji, Karasjok

Sherraden M. og Segal, U. (1996) Multicultural Issues in Child Welfare. I *Children and Youth Services Review* Vol. 18 / nr. 6

Shlonsky, A. og Wagner, D. (2004) The next step: Integrating actual risk assessment and clinical judgement into a evidence-based practice framework in CPS case management. I *Children and Youth Services Review* Vol. 27 / nr. 4

Silviken, A og Kvernmo, S (2007) Suicidal attempts among indigeneous sami adolescent and majority peers in Arctic Norway; prevalence and associated risk factors. *Journal of Adolescence*, Aug 2007, Volume 30 / nummer 4

Skum Hanssen, E S (2003): Et barnevern for samiske barns beste – riktig hjelp i rett tid? Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid, NTNU, Trondheim

Sodowsky, G.R., Taffe, R.C., Gutkin, T.B., Wise, S (1994) Development of the Multicultural Counseling Inventory: A Self-Report Measure of Multicultural Competency i *Journal of Counseling Psychology* Vol. 41/ Nr. 2

Spein, A., Sexton, H. og Kvernmo, S (2006) Longitudinal Drinking Patterns in Indigenous Sami and Non-Indigenous Youth in Northern Norway. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, Volume 5 / nummer 3

Stevenson, O. (1998). It was more difficult than we thought: a reflection on 50 years of child welfare practice. I *Child and Family Social Work* Vol. 3

St.prop. (2007-2008) Nr. 1, Barne- og likestillingsdepartementet

Spence, Nigel (2004) The Kinship Care in Australia. I *Child Abuse Review* Vol. 13

Thørnblad, Renee (2005): Tilretteleggelse for utvidet bruk av slektsfosterhjem i Sápmi. Prosjektrapport Barnevernets Utviklingssenter i Nord Norge, Tromsø

Tronvoll, IM, Moe, A. Henriksen, JE. red. (2004) *Hjelp i kontekst* Idut, Igeldas

Uran, Chad (2005) Assimilation and Exoticism: The Dialect of Diversity Management. I *American Quartely* Volume 57 / nr. 2

Van Petegem, peter, Blicke, An, Boeve-De Pauw, Jelle (2007), Process of Environment Education in Preservice Teacher education: Two Case Studies, *The Journal of Environmental Education* Volume 38 / Nummer 2

Virolainen, K (1990) Saamelaiskylästä sosiaalivaltion yhteisölliseksi asiakkaaksi: sosiaalivaltiollisten toimenpiteiden tarkastelu etnisestä ja ekologisesta näkökulmasta, *Sosiaalipolitiikka* 1990, vol. 15, nro2, s. 239-247

Välimaa, A & Laiti-Hedemäki, E (1997) *Birge ja eale dearvan. Saamelaisten sosiaali- ja terveystalvohoprojektin loppuraportti*. (Birge ja eale dearvan. Raport om samenes sosial- og helsetjeneste prosjekt) Sosiaali- ja terveystministeriö, Helsinki

Wade, W.A, Treat, T.A og Stuart G.L (1998) Transporting an empirically supported treatment for panic disorder to a service clinical setting: A benchmark strategy. *Journal og Consulting and Clinical Psychology* Volume 66

Weaver, H. (2004) The Element of Cultural Competence: Application with Native American Clients *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work* Vol. 13 / nr. 1

Williams, Charmine (2005). Training for Cultural Competence: Individual and Group Processes i *Journal of Ethnic and Cultural Diversity*, Vol. 14 / nr. 1

Williams, M, Bradshaw, C., Fournier, B., Tachble, A., Bray, R., Hodson, F. (2005). The Call- Centre: A Child Welfare Liaison Program with Immigrants serving Agencies. I *Child welfare* Vol.

Yip, K. A (2005) Dynamic Asian response to globalization in cross-cultural social work. I *International Social Work* Vol. 48 / nr. 5

Zon, Annie, Lindeman, Melissa, Anne, Williams, Heyes, Colleen, Ross, David og Furberg, Margart (2004). Cultural safty in child protection: Application to the workplace environment and casework practice i *Australian Social Work*, Volume 57, nr. 3

Østby, Lars (red.) (2004) Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår Notat Statistisk sentralbyrå

Vedlegg A

Registreringsskjema

Tittel på studien:		
Tidsskrift/publiseringsside:		
Utgivelsesår		
Studiens fagområde:	Samfunnsfag: Psykologi: Sosialt arbeid: Jus: Språk: Historie: Medisin: Annet:.....	
Tema: Hva handler undersøkelsen om?	Tiltak: Fosterhjem:..... Nærmiljøtiltak:..... Hjelpetiltak:..... Annet:.....	Hvorfor er det barnevern: Omsorgssvikt:..... Mishandling:,,,,,, Særskilte behov:..... Annet (Forklar):
Type undersøkelse (Samfunnsfag, psykologi, sosialt arbeid, humaniora):	Kvalitative: -Intervju: -Observasjon: Fokusgruppe: -Feltarbeid:..... -Annet:	Kvantitative:- Spørreskjema:..... -Statistiske data fra databaser:..... -Metaanalyser:..... -Annet:
Type undersøkelser ved kliniske studier(medisin, psykologi, sosialt arbeid):	Eksperimentelle studier: -Randomiserte studier:..... -Overkryssstudier:..... -Blinding:..... -Dobbeltblinding:..... Annet:	Observasjonsstudier: -Kohortstudie:..... -Kasus kontroll studie:..... -Tversnittstudie:..... -Annet:
Utvalg: region og språk:	Land (hvor kommer utvalget fra?)..... Region (hvilken region i landet):..... Samisk region:..... Samisk språk:..... Alle i utvalget samisk: JA.....NEI..... Deler av materiale samisk (hvor stor del):.....	
Utvalg: Kjennetegn	Alder: (Barns alder): Familie:..... Kjønn:..... Sosial status:..... Økonomisk status:..... Levestandard:..... Annet:.....	

Problemstilling: Hva er problemet som studeres?	Konkrete spørsmål:..... Spørsmål del i over og underspørsmål:..... Underliggende/mer diffuse spørsmål:..... Hva er bakgrunnen for spørsmålet:.....
Metodeverktøy Hvilken analysemetode er benyttet:	Statistisk test/prøve... Kvalitative databehandlingsprogram:... Tradisjonell behandling av kvalitative data:... Kodinger (manuell/tekstbehandling):... Tekstanalyser:..... Videoanalyser:... Observasjon:..... Analyse av feltnotater:..... Narrative analyse:..... Dokumentanalyse..... Historisk analyse:..... Annet:
Hva sier studien noe om:	Forekomst: Årsaksforhold: Effekt: Fremtidsutsikter: Opplevelser: Erfaringer: Drift: Økonomi: System: Annet:
Måleobjekt Hvordan er målene målt/ hvordan er informasjonen ”tappet”?	Standardiserte måleinstrument:..... Utprøving/testing: Nasjonale/regionale data fra databanker:..... Selvrapportering:..... Familierrapportering:..... Sosialarbeider rapporterer:..... Eksterne kilder: (dommer, dokumenter, sakspapirer etc.):.....Hvilke:..... Annet:

Resultat: Mål som inkluderes:	Atferdsmål..... Oppmerksomhetsmål..... Psykiske mål..... Somatiske mål:..... Helsemål:..... Velferdsmål:..... Akademiske komponenter..... Relasjonelle komponenter..... Mål på mishandling:..... Mål på omsorgssvikt:..... Oppdragelseskomponenter..... Komponenter ved implementerte programmer:..... Driftsøkonomi:..... Annet:.....	
Hva har blitt brukt som ”ønsket mål” / positivt mål / god effekt:	Livssituasjon:.....: Stabilitet:..... Kontinuitet:..... Opphør av omsorgssvikt:..... Opphør av mishandling:..... Tilfredshet hos barnet:..... Tilfredshet hos familien:..... Tilfredshet hos saksbehandler/annen praktiker:..... ANNET:	
Hvilke mål er tatt med:	Barnet: -Sosial velvære:... -Psykologisk velvære: -Helsemessig velvære: -Annet:	Familien: -Sosial velvære:.....- Psykologisk velvære:... -Helsemessig velvære:.... -Annet:
Kulturteoretiske resultat Hvordan er kulturaspekt inkludert?:	Bruk av kulturteori: Kultur kommenteres?.. Kulturteori nevnes:... Kulturteori fremheves:	Bruk av kulturbegreper (sett kryss bak ord som brukes): -Etnisitet -Kultur -Samisk -Flerkultur(ell) -Multikultur(ell) -Monokultur(ell) -Kultursensitivitet -Kulturell kompetanse -Kulturell forståelse Annet:
Hva diskuteres i forbindelse med resultatene:	Bekreftet kunnskap: Korrigert eksisterende kunnskap): Ny kunnskap:	

Oppsummering av artikkelen/undersøkelsen/studien:

Vedlegg B

Forklaringstekst til registreringsskjema

1) Tittel på studien: NAVN på originalspråk og norsk eller engelsk		
2) Tidsskrift/publiseringssted: Navn på tidsskrift. Sted det gis ut.		
3) Utgivelsesår: Nummer og hvilket årstall på tidsskriftet		
4) Studiens fagområde:	Kryss av for det faget som undersøkelsen hører hjemme i:	
5) Tema: Hva handler undersøkelsen om?	Tiltak: Kryss av for det tiltaket som undersøkelsen handler om.	Hvorfor er det barnevern: Kryss av for det tiltaket som undersøkelsen handler om.
6) Type undersøkelse (Samfunnsfag, psykologi, sosialt arbeid, humaniora): Dersom det er studier fra samfunnsfag eller humaniora vurder hvilken metode som er brukt. Noen studier, særlig fra psykologi, kan passe bedre i neste spørsmål.	Kvalitative: Metodetilnærming for å beskrive eller forstå et eller flere fenomener eller sammenhenger. Disse kjennetegnes av at det dreier seg om noen få, og undersøker disse svært grundig.	Kvantitative: Metodetilnærming for å få frem resultater fremstilt som tall og det som er målbart (kvantiserbart). Disse blir ofte fremstilt i tabeller, grafer eller i andre statistiske fremstillinger.
	<i>-Intervju:</i> Informantene er spurt muntlig. <i>-Observasjon:</i> Informantene er fulgt eller holdt øye med. <i>-Fokusgruppe:</i> En gruppe har blitt forespurt i et gruppemøte. <i>-Feltarbeid:</i> Forsker har oppholdt seg på ett sted over en viss tid for å få informasjon. <i>-Annet:</i>	<i>Spørreskjema:</i> Det er sendt ut et spørreskjema. <i>-Statistiske data fra databaser:</i> Tallsom er registrert av andre brukes. <i>-Metaanalyser:</i> Resultat fra ulike undersøkelser settes i sammenheng og analyseres sammen. <i>-Annet:</i>

7) Type undersøkelser ved kliniske studier(medisin, psykologi, sosialt arbeid): Dersom det er kliniske studier, det vil si studier fra behandlingstiltak; kryss av for hvilken metode som er brukt i undersøkelsen.	Eksperimentelle studier: -Randomiserte studier: Deltakerne er tilfeldig fordelt i en studiegruppe og en kontrollgruppe. -Overkryssstudier: Behandling blir prøvd ut etter tur blant deltakerne. -Blinding: Deltakerne deles inn i gruppe, hvor en får tiltak mens den andre ikke får placebo ("jukse-medisin"). Deltakerne vet ikke hvem som får hva. -Dobbeltblinding: En måte å gjennomføre et eksperiment på for å eliminere innflytelser på deltakerne. Deltakerne deles inn i studiegruppe og kontrollgruppe. Verken forsker eller deltaker vet hvem som tilhører hvilken gruppe.	Observasjonsstudier: -Kohortstudie: Oppfølgingsforskning; deltakere blir fulgt opp over tid. -Kasus kontroll studie: Studie som inkluderer deltakere med et utfall (for eksempel en sykdom, tiltak e.l) og noen som ikke har utfallet (sykdommen, tiltaket e.l) plasseres i en kontrollgruppe. Disse gruppene sammenlignes. -Tversnittstudie: Ser på forekomst eller utbredelse av noe (for eksempel en sykdom, tilstand e.l).
8) Utvalg: region og språk:	<i>Land (hvor kommer utvalget fra?):</i> Norge, Sverige, Finland eller Russland? <i>Region (hvilken region i landet):</i> Del av landet. <i>Samisk region:</i> Sydsamisk, Umesamisk, pitesamisk, Lulesamisk, Nordsamisk, Enaresamisk, Skoltesamisk, Kildinsamisk, Tersamisk, uspesifisert <i>Samisk språk:</i> Nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk Alle i utvalget samisk: JA.....NEI..... Deler av materiale samisk (hvor stor del):.....	
9) Utvalg: Kjennetegn	Alder: (Barns alder): Familie:..... Kjønn:..... Sosial status: dersom det er oppgitt Økonomisk status: dersom det er oppgitt Levestandard: dersom det er oppgitt Annet:.....	

10) Problemstilling: Hva er problemet som studeres?	<i>Konkrete spørsmål:</i> Hva er det spørsmålet som undersøkelsen sier den skal svare på? <i>Spørsmål del i over og underspørsmål:</i> Dersom spørsmålet er delt inn i flere deler, skriv ned alle. <i>Underliggende/mer diffuse spørsmål:</i> Dersom det er uklart formulerte spørsmål fører du de opp her. <i>Hva er bakgrunnen for spørsmålet:</i> Dersom det er noenlunde eksplisitt og kortfattet oppgitt.
11) Metodeverktøy Hvilken analysemetode er benyttet: Kryss av for den måten resultatet kommer frem på.	Statistisk test/prøve: Kvalitative databehandlingsprogram: Tradisjonell behandling av kvalitative data: Kodinger (manuell/tekstbehandling):... Tekstanalyser:..... Videoanalyser:... Observasjon:..... Analyse av feltnotater:..... Narrative analyse:..... Dokumentanalyse..... Historisk analyse:..... Annet:
12) Hva sier studien noe om:	Forekomst: Årsaksforhold: Effekt: Fremtidsutsikter: Opplevelser: Erfaringer: Drift: Økonomi: System: Annet:

13) Måleobjekt Hvor er målene hentet fra, hvor er det målt eller hvordan er informasjonen ”tappet”?:	<i>Standardiserte måleinstrument:</i> Bruk av skårer fra vanlige testinstrumenter eller standardiserte tester. <i>Utprøving/testing:</i> Forsøk som er satt i gang i forbindelse med studien. <i>Nasjonale/regionale data fra databanker:</i> Mål er hentet fra databanker, som for eksempel statistisk sentralbyrå, eller andre sentrale kilder med opplysninger. <i>Selvrapportering:</i> Målene er basert på folks egen rapporter eller egne svar. <i>Familierapportering:</i> Målene er basert på fortellinger eller opplysninger som familien har gitt om seg selv. <i>Sosialarbeider rapporter:</i> Målene er basert på det praktikerer har samlet inn av opplysninger. <i>Eksterne kilder: (dommer, dokumenter, sakspapirer etc.):</i> Hvilke: Målene er basert på opplysninger i rapporter, dokumenter og lignende samlet inn for et annet formål. <i>Annet:</i>	
14) Resultat: Mål som inkluderes:	<i>Atferdsmål:</i>..... Mål på oppførsel <i>Oppmerksomhetsmål:</i>..... Mål på grad av konsentrasjon, oppmerksomhet og tilstedeværelse. <i>Psykiske mål:</i>..... Mål på psykisk fungering, emosjonell, psykisk velbefinnethet og mentale forhold. <i>Somatiske mål:</i>..... Mål på sykdom eller fravær av sykdom. <i>Helsemål:</i>..... Mål som er samlet både med psykiske og somatiske aspekt. <i>Velferds mål:</i>..... Mål som er samlet både med helse, emosjonelle og økonomiske faktorer.	<i>Akademiske komponenter</i> Mål på utdanning og skolefaktorer; karakterer, analfabetisme lærevansker og lengde på utdanning <i>Relasjonelle komponenter</i> Mål på forholdet mellom mennesker, eller mål på aspekter ved anledning eller evne til å inngå i relasjoner. <i>Mål på mishandling:</i>..... Mål på voldsopplevelser <i>Mål på omsorgssvikt:</i> Mål på tilstedeværelse eller fravær av omsorg <i>Oppdragelseskomponenter:</i> Mål på kunnskaps-overføring og sosialisering. <i>Komponenter ved implementerte programmer:</i> Mål på programmets vellykkethet, mislykkethet <i>Driftsøkonomi:</i> Mål på økonomiske faktorer ved en modell <i>Annet:</i>.....

15) Hva har blitt brukt som ”ønsket mål” / positivt mål / god effekt:	Livssituasjon:..... Stabilitet:..... Kontinuitet:..... Opphør av omsorgsvikt:..... Opphør av mishandling:..... Tilfredshet hos barnet:..... Tilfredshet hos familien:..... Tilfredshet hos saksbehandler/annen praktiker:..... ANNET:	
16) Hvilke mål er tatt med:	Barnet: -Sosial velvære:... -Psykologisk velvære: -Helsemessig velvære: -Annet:	Familien: -Sosial velvære:.....- Psykologisk velvære:... -Helsemessig velvære:.... -Annet:

17) Kulturteoretiske resultat Hvordan er kulturaspekt inkludert?:	Bruk av kulturteori: <i>Kultur kommenteres?.</i> Er kultur nevnt i teksten? <i>Kulturteori nevnes:...</i> Er det referert til kulturteori i teksten? <i>Kulturteori fremheves:</i> Får kulturteorier stor plass eller er en hoveddel av den teoretiske delen/referansen.	Bruk av kulturbegreper Sett kryss bak ord som brukes: Med brukes menes det aktiv bruk i teksten. -Etnisitet -Kultur -Samisk -Flerkultur(ell) -Multikultur(ell) -Monokultur(ell) -Kultursensitivitet -Kulturell kompetanse -Kulturell forståelse Annet:
18) Hva diskuteres i forbindelse med resultatene: :	<i>Ny kunnskap:</i> Det påstås at de finner frem til ny (ukjent) kunnskap, resultater man ikke kjente til fra før. <i>Bekreftet kunnskap:</i> Det påstås at tidligere antakelser eller hypoteser bekreftes eller avkreftes. <i>Korrigert eksisterende kunnskap:</i> Det påstås at tidligere kunnskap modifiseres eller endres litt. Påbyggende kunnskap eller kunnskapsgrunnlaget økes.	

20) Oppsummering av artikkelen/undersøkelsen/studien:

Gi en kortfattet oppsummering av artikkelen.

Ved behov for større plass bruk eget ark og referer til nummer 20.

Rettledning i forbindelse med registreringen

- Usikker registreringer markeres med rød penn, og det noteres ned hva som er usikkert.
- Målet med registreringen er å samle informasjonen som finnes i rapporten/artikkelen.
- Registreringen fortetter informasjonen som finnes i rapporten/artikkelen.
- Noen av boksene kan man ikke fylle ut i fordi de ikke passer til studietypen. Da lar du boksen være tom.
- Du kan bruke eget ark for å kommentere eller gi utfyllende svar. Nummerer kommentarene i henhold til hvilket nummer boksen har fra 1 – 20. Stift arket bakerst i registreringsskjema.
- Dersom det er uklart om det er rett å krysse av for et moment, gi en kommentar på eget ark. Nummerer arket i forhold til nummeret på boksen.
- Dersom du er usikker på om hvilket alternativ du skal krysse av for, bruk rød penn når du krysser og kryss av for begge alternativene. Forklar problemet på arket med nummerhenvisning til boksen.
- Noen avkrysningsalternativer forekommer sjeldent. De er med slik at det skal være mulig å krysse av for alternativet dersom det allikevel forekommer i studien.
- Dersom det er vesentlig informasjon i artikkelen/studien noteres det ned på eget ark som punkt nummer 21.

Barnevernets Utviklingssenter
i Nord-Norge

Skriftserie:

- Nr. 1: Inger Erstad, Merete Saus
”Samhandling innen barnevernet mellom kommune og fylkeskommune”.
Rapport, BUS Nord-Norge, 1997
- Nr. 2: Amy Holtan
”Evaluering av barneverntjenesten i Tromsø kommune”.
BUS Nord-Norge, 1997
- Nr. 3: Merete Saus
”Å se; utfordringer for barnevernet i møte med det flerkulturelle samfunnet”
Hovedfagsoppgave, BUS Nord-Norge, 1997
- Nr. 4: Inger Helen Erstad
”Mellom tradisjon og fornyelse. Studie av en endringsprosess i barnevernet hvor tradisjonelt barnehjem ble omorganisert til et fylkeskommunalt barne- og ungdomssenter”.
Hovedfagsoppgave, BUS Nord-Norge, 1998
- Nr. 5: Inger Erstad, Jens Ivar Nergård, Merete Saus (Red.)
”Seminarrapport 1998”. Rapport fra Nettverksseminar 1998.
BUS Nord-Norge, 2000
- Nr. 6: Inger Erstad, Merete Saus, Kirsten Stien (Red.)
”Seminarrapport 1999”. Rapport fra Nettverksseminar 1999.
BUS Nord-Norge, 2000
- Nr. 7: Astrid, Strandbu
”Jeg forventet ikke at de skulle svinge med tryllestav...”. Foreldres erfaringer fra kontakt med barnevernstjenesten. En kvalitativ intervju-undersøkelse.
Rapport BUS Nord-Norge, 2001.
- Nr. 8: Karin Hansen, Kirsten Stien (Red.)
”Kompetanseoversikt”. Oversikt over fagmiljøer og fagpersoner som har barnevernsfaglig kompetanse og i tillegg samisk språk- og/eller kulturkompetanse.
BUS Nord-Norge, 2001.
- Nr. 9: Karin Hansen, Kirsten Stien (Red.)
”Seminarrapport 2000”. Rapport fra Nettverksseminar 2000.
BUS Nord-Norge, 2001
- Nr. 10: Merete Saus
”Barnevern i en samisk kommune”. BrukerInndragelse i KVAlitetsvurdering. – BIKVA-
BUS Nord-Norge, 2001
- Nr. 11: Karin Hansen, Kirsten Stien
”Til dagens barns beste”. Evalueringsrapport av Opplæringsplan for barneverntjenestene i Midt-Troms.
BUS Nord-Norge, 2002

- Nr. 12 Svein Arild Vis
"Samtaler med barn i barnevernet"
BUS Nord-Norge, skriftserie 1/2004
- Nr. 13 Karen Havnen
"Spor av brukermedvirkning og nye arbeidsmetoder i barneverntjenesten i Harstad"
BUS Nord- Norge og BUS Vestlandet, skriftserie 2/2004
- Nr. 14 Merete Saus
"Kulturperspektivet i barnevernsarbeid. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 1"
BUS Nord-Norge, skriftserie 1/2006
- Nr. 15 Merete Saus
"Kontekstuelt barnevern. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 2"
BUS Nord-Norge, skriftserie 2/2006
- Nr. 16 Merete Saus
"Metoder for barnevernet i samiske områder. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 5"
BUS Nord-Norge, skriftserie 3/2006
- Nr. 17 Merete Saus
"Fargerikt barnevern. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 6"
BUS Nord-Norge, skriftserie 4/2006
- Nr. 18 Merete Saus
"Det kyndige blikk, det ukyndige blikk og det døde blikk, Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 3" BUS Nord-Norge, skriftserie 5/2006
- Nr. 19 Merete Saus
"Kultursensitivitet som en måte å se lokalsamfunn på: Billefjord og Kautokeino. Kultur og barnevernsarbeid. Hefte 4".
BUS Nord-Norge, skriftserie 6/2006
- Nr. 20 Wenche Figenschow.
"Barnevern og media". Systemer med ulike systemkrav til sine aktører.
Implikasjoner/konsekvenser for barnevernet.
BUS Nord-Norge, skriftserie 1/2007
- Nr. 21 Else Målfrid Boine.
"Samisk kulturkompetanse og nettverksbygging".
BUS Nord-Norge , skriftserie 2/2007.
- Nr. 22 Finn Thorbjørn Hansen.
"Det personlige essay som en filosofisk praksis".
BUS Nord Norge, skriftserie 3/2007.
- Nr. 23 Merete Saus.
"Kontekstuelt barnevern", barnevern i samisk landskap.
Dr.gradsavhandling, BUS Nord Norge, skriftserie 1/2008.

For bestilling kan vi kontaktes på:

Telefon: 77 75 59 50

e-post: bvunnsekretaer@bvunn.no

Barnevernets Utviklingssenter i Nord-Norge

Davvi-Norgga Mánáldsuodjalusa ovdánahttinguovddáš

Postboks 19, 9038 Tromsø

Telefon: 77 75 59 50

www.bvunn.no - E-mail: bvunnsekretaer@bvunn.no

ISSN 1503-3147